Mauro Corona

Ca o piatră în rîu

BIBLIOTECA POLIROM

Cărţile lui Mauro Corona s-au vîndut
în peste trei milioane de exemplare în Italia.

Mauro Corona

Ca o piatră în rîu

Traducere din limba italiană
de Cerasela Barbone

POLIROM
2021

Mauro Corona, *Come sasso nella corrente*
Copyright © 2011 Mondadori
This edition published in agreement with the Proprietor through MalaTesta Literary Agency, Milan

© 2021 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.*polirom.ro*
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-8920-0
ISBN PDF: 978-973-46-8921-7
ISBN print: 978-973-46-8490-8

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © iStockphoto.com/Everste

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

MAURO CORONA (n. Baselga di Piné, 1950) este un scriitor, sculptor şi alpinist italian. A copilărit în provincia Trentino, după care familia lui s-a mutat în satul Erto din provincia Udine. Viitorul scriitor şi-a însoţit tatăl în expediţii de braconaj prin munţii din zonă, de unde şi interesul lui ulterior pentru alpinism, în vreme ce pasiunea pentru sculptură i-a fost inculcată de bunicul său, cioplitor în lemn. În adolescenţă, Mauro Corona a studiat la colegiul Don Bosco din Pordenone, iar apoi, din cauza lipsurilor financiare, s-a înscris la Institutul de Topografie din Udine, ale cărui cursuri erau gratuite. Firea sa rebelă l-a făcut să se retragă de la şcoală şi o vreme a lucrat ca muncitor într-o carieră de marmură. După încheierea stagiului militar obligatoriu a muncit ca pietrar şi sculptor amator. A început să se facă remarcat în anii 1970 şi a avut prima expoziţie personală în 1975, devenind încetul cu încetul un artist apreciat şi premiat. Şi-a început cariera literară în 1997, cînd a publicat cîteva povestiri în cotidianul *Il Gazzettino*. În acelaşi an a debutat în volum cu *Il volo della martora* şi de atunci a publicat într-un ritm susţinut mai multe cărţi bine primite atît de public, cît şi de criticii literari. În 1998 i-a apărut romanul *Le voci del bosco*, pentru care i s-a acordat Premio Letterario Nazionale Carnia (1998) şi Premio Letterario Nazionale Majella (2002). Volumul său de proză scurtă *La fine del mondo storto* (2010) a fost recompensat cu premiul Bancarella, iar în 2014 romanul *La voce degli uomini freddi* a obţinut premiul Selezione Campiello şi premiul Mario Rigoni Stern. Cărţile lui Mauro Corona au fost traduse în mai multe limbi. În 2021 scriitorul italian, supranumit de Claudio Magris „poetul lemnului”, a primit premiul La Tore Isola d’Elba, ca o recunoaştere a meritelor sale şi a întregii sale activităţi.

Celor nefericiți, deci întregii omeniri

Avertisment

Acest roman este rodul imaginației autorului. Orice referire la evenimente sau personaje reale trebuie considerată o pură întîmplare.

Chiar dacă își sprijină trupul în baston, chiar dacă anii îi cad pe umeri cu povara unor epoci îndepărtate, încă e o femeie frumoasă. De epocile viitoare nu se teme, nici nu e interesată să le afle. Le așteaptă fără grabă, uitîndu-se la ce rămîne din viață. Părul nins nu-i îmblînzește privirea, tot scrutătoare și evazivă. E întru cîtva ca o întoarcere la anii aceia. În ce fel? Cu ajutorul memoriei. Merge de-a-ndăratelea prin amintiri. Amintirile îi țin companie ca un cîine bătrîn și credincios.

De mult timp nu mai zîmbește. Nici nu mai plînge, a făcut-o deja multă vreme. Acum ascultă. Ascultă trecerea anotimpurilor și cum copilul acela care țopăie în jurul ei îi spune „bunică“. Copilul pune întrebări. Copiii pun întrebări sau nu sînt copii. Ea nu răspunde. Schițează absentă gesturi cu capul, neagă, arată. Mereu în tăcere. Nu mai vrea să vorbească. Absențele te amuțesc cînd s-a spus deja totul. În cele din urmă copilul încetează. Atunci îl ia în brațe și se uită țintă la el ca și cum i-ar aminti de cineva. Da, îi amintește de cineva. Dar nu doar micuțul. Totul îi amintește de cineva. Un copac, o stîncă, un torent, un munte. Totul îi amintește de el, pentru că el era acel tot. Era copac, stîncă, torent, munte, mîini, unelte, caiete, cărți, sfori, vin, lumini, umbre. Rareori și zîmbete.

Cînd se plimbau împreună, ea era tînără, el nu, de asta nu zîmbea. Poate că tînăr nu fusese niciodată, dar entuziasmul îi rezista ca o piatră în rîu. Îi rămăsese intact din anii copilăriei, cînd soarta se înverșunase să i-l ia. Nimeni nu reușise să-i răpească entuziasmul, nici măcar loviturile piezișe ale vieții. Băiatul ei vîrstnic, bătrînul ei băiat rămăsese un om plin de entuziasm. Precum copilul pe care-l ține în brațe, nepoțelul acesta care pune întrebări și îi spune „bunică“.

Casa e mereu cufundată în penumbră. Bucătăria e învăluită în penumbră, de parcă n-ar vrea să tulbure amintirile, de parcă

prea multă lumină ar răni amintirile. Sau le-ar face vii și într-atît de ascuțite, încît ar putea să rănească, la rîndul lor. Întotdeauna amintirile rănesc, apasă, izbesc, se tînguiesc. Dacă le ții învăluite în umbră, asta te ajută să reziști loviturii.

El se dusese să se ascundă, ca atunci cînd nu mai suporți și o iei la fugă, eliberat în sfîrșit de toate. Poți fugi fără să simți ranchiună cînd durerea, tristețea, bătrînețea, slăbiciunea fac zilele insuportabile. Cine a iubit cu adevărat și a trăit fără baliverne consolatoare în cele din urmă chiar nu mai suportă. El era unul dintre aceștia: în viață trecuse prin toate și trăise totul cu intensitate. Apoi plecase, lăsînd-o singură.

Adevărul e că nu se vedeau des. Dar cînd se întîmpla, avea loc o întregire. Unul depunea în vidul celuilalt un pic de iubire, ca un fluture care se așază în căușul palmei. Cealaltă umplea pînă la refuz golurile primului, așa cum fîntîna umple ciubărul pînă sus și el se revarsă. Întîlnirile lor erau materie lichidă: pătrundea peste tot, îi copleșea, îi sătura, se adăpau unul de la altul, își potoleau setea cu fețele apropiate, precum căprioarele la pîrîu.

Erau frumoase orele cînd stăteau împreună. Frumoase pentru ceea ce rămînea din sufletele lor. Sufletele lor nu erau întregi. În trecut le împărțiseră cu cineva care se îndepărtase. Cine s-a îndepărtat nu pleacă cu mîinile goale, fură întotdeauna un pic din sufletul celuilalt. Nu ieși cu sufletul întreg dintr-o despărțire sau din împărțirea unor bunuri comune. Trecutul împărtășit nu se poate șterge, rămîne acolo, încăpățînat și cu pumnii încordați, ca să ne aducă aminte că a existat. În pumn, un pic din sufletul celuilalt. Și invers.

Sîntem copiii tatei și ai mamei, dar și ai lucrurilor care ni s-au întîmplat. Și ai locului unde am crescut. Pămînturile aspre modelează bărbați aspri, care spun foarte rar „Te iubesc“. Dacă o spun, e un miracol. De obicei nu o spun. Singurul cuvînt duios pe care îl știu ei e „mamă“. Îl rostesc pînă la capăt, o invocă pe mamă cînd sînt cu piciorul în groapă. El nu. Lui nu-i rămăsese nici măcar atît. Nu rostise niciodată „mamă“, pentru că nu avusese așa ceva. A fost un orfan cu părinții în viață. O existență plină de impedimente îl lipsise de părinți. Dar inima lui încă percepea la ceilalți mirosul a ceva bun. Dacă exista, îl amușina. Inima adulmecă, are nări fine, precum cîinele.

Și ea avea un simț olfactiv bun. Se adulmecaseră fără să se muște, îndepărtîndu-se braț la braț, și nu le păsase de cei care trăiau în sălbăticie, împroșcau cu scuipați și insulte și aveau inima împietrită de viață. Uneori devii rău ca să te salvezi, să te menții la suprafață, să supraviețuiești, dar nu-i nevoie să devii invidios. Mai bine nemilos decît invidios. Invidia, varianta perfidă și lașă a răutății, nu-i suportă pe cei care se îndrăgesc. Ei trebuiau să se ascundă precum căpriorii în crîng. Poate te lași pradă invidiei pentru că nu ești iubit. Rănile celor neiubiți, odată cicatrizate, dau naștere invidiei. Cu care trebuie să conviețuiască. Sînt mulți invidioși pe lume. La fel de mulți precum cei neiubiți, bieți amărîți care trebuie ajutați, suportați, iertați.

E o încăpere cufundată în penumbră. Femeia trăiește într-un lichid amniotic de penumbră, discretă, tăcută, ambiguă, așa cum a fost cînd era tînără. Nu-i plac nici zarva, nici zgomotele, și cu atît mai puțin să iasă în evidență. E corectă și rezervată. Dar cînd era tînără și traversa orașul cu pași mari și o atitudine semeață și cu ochii aceia de culoarea alunei, care îți citeau în suflet, ieșea în evidență fără voia ei. Și atunci o priveai, da! Îți venea s-o prinzi de încheietura mîinii și să o tîrăști la tine acasă. Fie și numai ca să-i vorbești, să-i privești chipul, să o pui să se așeze pe genunchii tăi. Ce ochi frumoși avea și ce ani frumoși au fost aceia! Chinuiți, necruțători, blînzi, senini, strălucitori, misterioși. Ani și ochi intenși, dăruiți uneori cu bune, alteori cu rele.

Depărtarea era cea care îi făcea nervoși, nu acceptau să se despartă, să se vadă numai din cînd în cînd. De obligații, acele opreliști care nu lasă cale de scăpare și fac imposibile alegerile curajoase, ar fi vrut să se scuture cum se scutură cîinele de apa din blană. Dar în cele din urmă învingeau bunul-simț, respectul, afecțiunea pentru cei din jur: copii, rude, nepoți... lucruri bune care nu se pot evita. Asta chiar dacă în trupurile lor sufletele le erau încinse de un imbold înflăcărat, necunoscut pînă atunci. Sufletele acelea își doreau să intre în legătură. Măcar pentru cîteva ore, măcar pentru un pic de timp.

Încăperea în penumbră e bucătărie, salon și loc de odihnă. Ici și colo, răspîndiți cam peste tot, pîndesc ochi nemișcați. Ochi de obiecte, de figuri. Gardienii penumbrei sînt statui de lemn,

sculpturi de toate formele, subiectele și dimensiunile.

Copilul cere voie, vrea să le atingă, să se joace cu aceste obiecte necunoscute, cu aceste jucării ciudate. Femeia spune, nu, ai grijă, statuile acestea nu trebuie atinse nici măcar ușor. Nu sînt obiecte sau jucării, sînt mîini, mîinile lui, sînt ochi, ochii lui, sînt suflet, sufletul lui. Sculpturile acestea sînt el și nimeni nu le poate atinge.

Ea cunoaște ținutul acelui bărbat, un ținut sălbatic, martirizat de destine potrivnice și oameni politici infami. Pămînt al evadărilor, delictelor, emigrației și întoarcerii. Cînd era tînără, auzise că unii se întorseseră după mulți ani și își găsiseră casele distruse de valul creat de oameni și de forța timpului.

Și atunci acei oameni întorseseră spatele tragediei, lăsîndu-și în uitare trecutul și memoria, și plecaseră pentru totdeauna, fără să se uite în urmă. Dar unii rămăseseră. Fără oameni, locurile devin triste, știau asta. Locurile părăsite nu pot zîmbi sau cînta. Acolo unde secole de-a rîndul a bătut inima locuitorilor, e nevoie în continuare de glasuri.

Cu mult înainte să-l cunoască, ea citise astfel de povești în niște cărți. Știa că acolo sus nu mai existau mori și joagăre, dar vîntul era același. Ca și torenții care le puneau în mișcare împreună cu vîntul. Într-o zi se dusese în vizită, voia să vadă ce mai rămăsese. Nu mai exista nimic din poveștile străvechi. Locurile dispăruseră, măturate de forța valului și de nepăsarea oamenilor. Memoria, distrusă. Puținul care supraviețuise, părăsit, izolat în copăile uitării.

El îi spusese că era inutil să vizitezi locurile uitate, pierdute pentru totdeauna. Bătrînii dispăruseră și acolo nu mai era nimic de văzut în afară de crucile morților. Ea insista, spunea că o puteai lua de la capăt, nu era totul pierdut, erau de ajuns cîteva idei, era suficient să te implici. Bărbatul clătina din cap, răspundea că iernile erau lungi și îi venea tot mai greu să le îndure. Spunea că se îndreaptă deja spre asfințit și că o face fără teamă, dar cu multă tristețe. Și îi povestea un pic din viața lui.

Floarea copilăriei cursese foarte iute peste apa torenților. La fel se întîmplase și cu adolescența. La sfîrșit frunzele zăceau

uscate la poalele fagilor seculari. Lunile geroase se porneau devreme, înaintînd, străvechi și lente, ca niște boi neștiutori puși în jug. Ninsoarea continua să cadă liniștită și, în timp, acoperea anii și tinerețea. Cedase? Încă nu. Dar simțea că nu mai are mult. Sub zăpadă dormea memoria. Memoria pierdută pentru totdeauna. Dar nu murise, încă rezista. Congelată sub o mantie de tăcere, era pregătită să înflorească din nou în vreo primăvară îndepărtată. Sau în vreo carte.

O carte nu folosește la nimic dacă nu salvează memoria, dacă nu o scoate din poduri și nu o scutură de praful timpului. „Muzica se află între note“, spunea Mozart. E valabil și pentru cărți, pentru comportamente, pentru tot. Adevărul se află printre rînduri, mesajul se ivește fără zgomot dintre ele ca ritmul lent al orologiilor solare.

Atunci începuse să caute memoria, să o tragă de coadă afară din bîrloguri. Erau multe bîrloguri în care se ascundea. Uneori, încercînd să o facă să iasă, strecura mîna în gaură și se trezea cu o mușcătură. Uneori memoria își înfige dinții, rănește, face rău. Nu stă întotdeauna ascunsă cu botul înăuntru și coada în afară. Cîteodată se răsucește în bîrlog și își arată rînjetul cînd deschide gura, cu caninii ascuțiți gata pregătiți.

Exista, așadar, o mamă încă tînără care, sătulă să încaseze ciomege, picioare și pumni, hotărîse să-și pună capăt vieții. Nu singură – voia să-i ia cu ea și pe copii. Trei. Cel mai mare avea șase ani, cel mai mic, șase luni. Mijlociul: cinci ani. Ar fi fost foarte simplu: o săritură într-un iaz cu apă adîncă și amin. Gata.

Poate că ar fi fost mai bine. Dar au găsit-o. Au cercetat valea cu lămpi de carbid spre zori, cînd noaptea lasă locul luminii și trilului păsărilor. Au văzut-o în vîrful stîncii, cu copiii strîns lipiți de corpul ei, ca puii sub cloșcă. Nu avusese puterea necesară să facă săritura aia. Și mai ales să-i împingă pe copii. Ei nu înțelegeau de ce stăteau acolo, în vîrful unei stînci, cu prăpastia cu fălcile deschise dedesubt.

El nu se temuse niciodată de apă. Nu s-a temut nici în noaptea aceea, cînd stătea cuibărit pe stîncă împreună cu mama și frații lui și aștepta să fie trimis în întunericul iazului. Își amintea drumul pe care ajungea în acel loc. În noaptea de vară torentul

susura „Oprește-te“.

Femeia nu s-a oprit, hotărîse să meargă pînă la capăt. Voia să se omoare. Din cînd în cînd apăreau mari meandre pietroase, unde apa se lățea și curgerea i se liniștea. Pe acolo nu puteai trece, trebuia să ocolești. Era ca și cum torentul s-ar fi opus acelui plan tragic, ar fi creat obstacole care să-i oprească pe condamnați din drumul lor nocturn. Dar ea era capră-neagră, ciută, căprioară, traversa cu copiii pe ici și pe dincolo, făcea o săritură și revenea la traseu. Țelul ei: să urce pe stînca abruptă. Și apoi lunga așteptare, ore cimentate în noapte, timp care nu mai trecea.

Mama plîngea, iar adierea umedă a văii aducea fiori și întrebări. Ce făceau acolo? Copilașii nu știau. A aflat-o cel mai mare peste mulți ani, din povestea reticentă și simplă a unuia dintre salvatori, unul dintre oamenii care înaintau în zori în lumina lămpilor de carbid. A rămas întotdeauna prieten cu acest om persecutat de viață, lovit de soartă. Într-un timp viitor au devenit tovarăși de muncă și de cîrciumă.

Își amintea noaptea aceea. Tot ce a făcut mai apoi a pornit de la noaptea aceea. Toată existența lui a fost rezultatul acelei nopți. Vin, femei, partide ilegale de vînătoare, escaladări, încăierări, toate au fost consecințele acelei nopți. Și ale altor nopți și zile marcate de eschivări și absențe.

Absențele lasă amprente, urme adînci pe care nu le poți umple, orice ai adăuga. E o chestiune ce ține de completări, iubești ca să fii iubit, dai ca să primești. Dar cînd pierzi, pierzi. Eschivările și absențele nu lasă cale de scăpare, își pun amprentele asupra vieții, trasează calea, hotărăsc destinul, indică viitorul. Printre aceste grădini de legume goale și pustii ar trebui să cadă în fiecare anotimp ninsoarea uitării și să îngroape memoria pentru totdeauna.

Numai că nu se întîmplă așa. Ninsoarea cade din abundență chiar și în iulie, se topește, iar memoria, ca o cîrtiță udă, apasă cu botul pe brazdele somnului, se ivește din pămînturi umede de lacrimi și de timp scurs. În cele din urmă bilanțurile înclină să judece departe în viitor, îi amuțesc pe oameni, îi fac să se îndoiască chiar și de faptul că merită să vii pe lume. E o durere a singurătăților, cu amintiri închise în sertare, ascunse în podurile timpului.

O vizită la vechea casă, cu zidurile ei albe arse de soare, zdrelite de vînt, învelite de zăpezi. Țigle cu mușchiul de peste ani, bărbi verzi care marchează anotimpuri, copilării, tinereți. Din jgheabul înfundat cu pămînt se ivesc flori. Totul duce la căutare. Pașii par niște lovituri de ciocan pe scările din lemn de zadă, marcate de noduri dure. Scîndurile scîrțîie, toată casa scîrțîie și freamătă: s-a întors copilul bătrîn, un copil devenit bătrîn. S-a întors în vizită.

Vatra stinsă de ani de zile pare adormită, cu cenușa ultimului foc întărită. Ici și colo răsar oale vechi, atîrnate pe cîrlige și negre de funingine pe fund. Grămezi de pantofi informi se ivesc de sub banca ce înconjoară vatra de piatră roșie. Unii au tălpi de lemn. O pereche, tot de lemn, te trimite cu gîndul la un uriaș. Pantofii sînt enormi, fără șireturi, ca și cum stăpînul și i-ar fi scos înainte de pedeapsa veșnică a morții.

În penumbră, femeia mîngîie cu degetele o sculptură. Și-o amintește bine, își amintește totul bine, e singura putere pe care o are de la el și care i-a rămas. I-a dat-o într-o zi de vară, înainte de o drumeție în munți. Era genul de om care mergea în munți, urca pe culmi ca să stea în liniște, să se gîndească, să se îndepărteze cît mai mult de amintiri, să uite cîntecul coaselor. Din cînd în cînd o lua și pe ea, căci și ea avea un trecut pe care să-l împingă pe înălțimi. Acolo sus deveneau ușori, acolo sus totul devenea ușor și zîmbetul lui cînta. Crestele făceau viața mai simplă, dar pe urmă erau nevoiți să coboare, iar jos zilele plumburii se întorceau.

Femeia cu părul nins mîngîie o *Maternitate* de mici dimensiuni, din lemn de zîmbru. Au trecut mulți ani, sculptura răspîndește un miros plăcut de rășină, emană încă parfumul timpului ce a trecut. Se convinsese că rășina a rămas agățată de figura acelei mame cu copilul anume pentru ea, ca să evoce pentru totdeauna parfumul acelor zile îndepărtate, al zilei în care a primit-o în dar.

Nepotul sare prin încăpere. Ea îl oprește, ia sculptura, îl pune să-i simtă mirosul. Fără să-l lase s-o atingă. Copilul o amușină ca un motănel. Ea își amintește viața acelui bărbat. Bărbatul i-o povestea în timp ce trăiau retrași cîteva ore răpite din timpul alocat celorlalți. Umblau mult, umblau ca să se ascundă, să evite privirile, să se bucure de libertate. Umblau cu cerul deasupra capetelor – ca să fugă de lume, să nu poată veni nimeni să-și vîre nasul în casa lor cu spații libere – prin păduri ce miroseau a pămînt ud și a toamne. Toamne adesea pline de tristețe.

Fiecare sculptură, o etapă, o bucată de lemn, o bucată de viață lăsată în urmă, privind cu speranță în față. Așteptarea altor momente plăcute, a timpului în care să stea împreună ore, zile, luni. De ce nu? Chiar și pentru totdeauna. Dar pentru totdeauna nu există. Există timpul pe care-l trăiesc sufletele. Să pierzi timpul așteptînd, pe cînd sufletele vii mor, este adevărata durere a vieții.

Pe lîngă alte dureri, bineînțeles. Așa a fost la ei. Așteptări doldora de distanțe. Distanțe pline de așteptări, întîlniri, îmbrățișări care spuneau „Nu-ți mai dau drumul“. Numai că nu există pe lume îmbrățișare din care, în cele din urmă, să nu trebuiască să te desprinzi. Totul complotează pentru a te desprinde din îmbrățișări, însă, dacă e puternic, învinge doar timpul care trece. Învinge. Și unul dintre cei doi pleacă pentru totdeauna, anii, bătrînețea, melancolia, moartea îl iau cu ele. Rămîne celălalt, al cărui unic scop e să-și aștepte rîndul. Și între timp să-și amintească.

Ea își amintește. Cît așteaptă, își amintește momentele fericite, zilele bune, anotimpurile trecute. Ochii în ochi. Acei ochi care se iubeau, acele priviri care doar din timiditate nu se opreau asupra celuilalt. Erau timizi, trăiau într-o parte a lor înșiși. Se rușinau puțin, dar erau curați, onești, iar uneori se gîndeau că au prea mult. Dar acel prea mult nu era suficient, era viața lor, forța lor, legătura lor. Aveau să o apere cu dinții strînși, în tăcere, atîta cît puteau. Și aveau s-o facă să reziste.

În momentele tihnite povestea. Începuse să sculpteze de copil, îl îndruma patriarhul, bătrînul maestru înalt de doi metri. El, așezat în mijlocul talașului, uriașul în picioare, privind. Părea și mai impunător. Dacă te uitai la el de jos, aveai impresia că e un munte: capul era culmea, barba, pădurile, umerii, versanții. Bătrînul acela solemn nu vorbea niciodată. Poate că vorbise în tinerețe, poate că vorbise prea mult. Instruia prin gesturi, prin bombăneli, prin îmboldiri din ochi și semne cu piciorul. Așa era el făcut, din tăcere.

Trupul celui mic avea încă mirosul mamei lor, la fel ca un cățeluș. Tot așa și cel al fraților lui. Mama plecase. Așa că îi luaseră bătrînii, bunicii paterni, de șaptezeci și șase de ani, și o mătușă surdomută de aproape optzeci de ani, sora bunicului. Îi luaseră ca atunci cînd adopți un pui de căprioară părăsit de mamă pentru că l-a atins o mînă de om.

În schimb, destinul îi năpăstuise cu mîna greoaie a unui tată fără scrupule, violent și necioplit, certăreț și ignorant, bun de nimic și fanfaron. Mama plecase cu ani în urmă fără zarvă, fără să anunțe, ușor și furișat ca o rîndunică toamna. Lăsase în urmă

bătăi și dureri, un sat de tăceri, trei copii care urmau să crească iute, să-și întărească brațele, să-și îndoaie spinările, să muncească. Mirosul ei încă plutea prin casă, iar cei mici se întristau și adesea plîngeau. Abia mai tîrziu n-au mai plîns. Bătrînii îi convinseseră că nu le era de nici un folos. Și așa era, nu folosește la nimic să plîngi.

Timpul le-a venit în ajutor. Timpul copiilor face ca amintirile să pălească devreme: chipuri, figuri, întîmplări dispar rapid. Copiii au o forță care îi ajută, o forță monstruoasă de a rezista în fața durerii, de a o uita, de a o pierde pe drum pe măsură ce cresc. Într-o bună zi, cînd vor fi mari, își vor da seama că-și amintesc ceva. Ceva ce îi învinsese, îi umilise, îi chinuise. De acolo va porni reacția lor, viața li se va întemeia pe acei pivoți, viitorul existenței lor se va roti pe acele amintiri. Ca adult, acționezi descifrînd și citind cicatrici. Sîntem produsul existenței în fașă, al întrebărilor mute, al fricilor, al necunoașterilor necontrolate. Sîntem ce ne-au făcut să fim.

Zilele se lungeau, dar, încet-încet, frații uitau mirosul mamei. În lunile cu zăpadă, cînd gerul încremenea satul ca într-o menghină, bătrînul solemn sculpta obiecte pe care urma să le vîndă cuiva. Copilul învăța, avea mîini mici, tesla era o bestie nenorocită, se ducea unde voia, nu era ușor să o ții pe direcție. Așa că totul era în regulă, doar să nu-l nimerească peste degete. Cînd era mic, rindelele și dălțile cu lama adînc curbată sau dreaptă au fost pîinea lui. Îi plăcea să vadă lemnul transformîndu-se, căpătînd formă, devenind ceva. Era un lucru magic. O bucată de paltin alb se îndoia, se răsucea, își rotunjea burta, se golea și devenea polonic, lingură, castron. De ce să nu-i faci ochi? Copilul voia tovărășie. Cu nas, ochi și gură, lingurile și polonicele prindeau viață. Îi deveneau prieteni, tovarăși de drum, medicament împotriva singurătății, voci pe care un bătrîn înalt și tăcut nu le avea. Copilul acela crea tovarăși, gărzi de corp, personaje, munți de personaje îngrămădite într-un colț. Mereu cu guri zîmbitoare. O tăietură întoarsă în sus, o incizie în formă de U pe partea convexă făcea lingurile și polonicele să rîdă. Ochii, două punctulețe cu briceagul, nasul, un triunghi scurt. Nu-ți trebuia mult ca să faci o lingură să rîdă. Ca s-o facă să plîngă, orienta forma de U invers, în jos. Uneori, cînd făcea asta, o

corecta imediat, nu suporta să vadă lingurile plîngînd, îi aminteau de tristețe.

În vatră ardea mereu focul. Vara și iarna, în orice anotimp, focul ținea adunările lui vesele de flăcări, cu trosnituri și rîsete. Focul era singurul care rîdea în casa aceea făcută din piatră, lemn și suflete străvechi, unde își duceau traiul cu greu, în sărăcie, capetele opuse ale vieții: trei copii și trei bătrîni. Iernile se umflau de-atîta zăpadă, nu se terminau niciodată și era frumos că nu se terminau. Copiilor le plăceau perioadele în care munții aveau o strălucire albă, iar nopțile se făceau nesfîrșite și erau brodate cu stele mici și ascuțite, stelele cerului senin de după ninsori. Frigul îi fereca pe oameni în case zi și noapte și toți lucrau cîte o bucată de lemn, chiar și femeile. Cine nu sculpta, făcea coșnițe, coșuri și alte împletituri de nuiele. Casa era invadată de unelte. Ustensile de toate formele, tăioase ca briciul, stăteau așezate pe bănci, mese, scaune, fețe de masă, mereu gata să fie folosite. În mijlocul acelor lumi harnice un copil trebuia, inevitabil, să ia o daltă cu lama curbată și să încerce să facă ceva. Uneltele ascuțite îl nelinișteau, cuțitele și teslele îl speriau.

Vedea cum cu acele lucruri strălucitoare și cu vîrf ascuțit se ucide porcul, se înjunghie iezii, mieii, viței, puii de găină. Era un sat de artizani și ucigași, lamele erau folosite și pentru a trăi, și pentru a omorî. S-a obișnuit devreme cu armele albe, iar cu timpul nu le-a mai dat importanță. Armele tăietoare l-au fermecat și, în același timp, l-au tulburat pînă la sfîrșitul zilelor. Se temea mai mult de cuțit decît de pușcă, mai mult de bardă decît de pistol, dar, ca să supraviețuiască, a fost nevoit rapid să capete încredere în muchia neliniștitoare a lamelor. Și, cînd era necesar, să le folosească. Viscerele de capre-negre și căpriori trebuiau extrase imediat, altfel carnea căpăta miros de excremente. Calde încă, ele scoteau aburi și alunecau în mîinile copilului, încălzindu-i-le. Noiembrie și decembrie congelau pămîntul, făcîndu-l ca piatra, dar erau luni bune pentru vînătoare. Bătrînii braconieri împușcau, apoi venea rîndul copiilor să deschidă burți și să curețe mațe. Și vai de ei dacă le găureau, căci puteau rău. El mergea cu tatăl lui ca să găsească de mîncare, cum obișnuia să se spună pe vremea aceea. Pe vremea aceea animalele sălbatice erau omorîte ca să fie mîncate, nu pentru distracție. Erau buni

căpriorii, caprele-negre, iepurii, prepelițele, fazanii, broaștele, melcii. Tot ce era ucis sau prins era bun. Foamea face orice lucru să fie bun. Mîncau chiar și vulpi, pisici și jderi. A învățat să ucidă, să jupoaie, să spintece. Să iei viața ca să-ți păstrezi viața, asta era regula. A învățat-o, dar nu s-a obișnuit niciodată să ucidă. Nu exista decît un singur țel: să menții viața, să-ți utilizezi corpul avînd stomacul plin, să faci zilele să treacă, cu speranța că o să se schimbe ceva. Dar nu se schimba nimic, iar dacă o făcea, se schimba în rău.

Nu-și amintea vreo zi fericită, nici măcar una, și nici rarele momente de tihnă. Un copil ar trebui să se poată juca în apa pîrîului fără să se teamă că o să îl ia cineva la șuturi. Dar nu exista joacă, nu existau nici pauze, nici veselie. Nici un fel de tandrețe. Să muncească. Să muncească în locul cui ar fi trebuit s-o facă. Pîrîul era o jucărie frumoasă. Alerga, sărea, rîdea cu dîra lui argintie, mîngîind și gîdilînd pietrele. Pietrele rîdeau sub luciul apei. Păreau atît de departe, atît de bine adăpostite! Primăvara era plin de broaște care își depuneau ouăle în bălți. Și ele rîdeau: „Oac-oac!“. Mai în vale apa forma un cot unde albia se lățea și unde femeile stăteau aplecate să spele rufele. Foloseau săpun făcut în casă. Pîrîul se umplea de spume. Uneori cîntau, alteori se sfădeau. În tufișurile dese, de-a lungul gingiilor înflorite ale malurilor, își făceau cuib mierlele, sturzii și alte păsări. Mierla-de-apă plonja în pîrîu, se zbenguia și nimeni nu-i spunea nimic, nimeni n-o lua la șuturi. Poate prindea mormoloci, poate doar îi speria. Cine știe. Părea foarte veselă. Băiețelul o invidia. Mierla-de-apă se putea juca în pîrîu.

Un copil are dreptul la joacă, nu la muncă. Termenii se inversaseră inexplicabil: muncă în loc de joacă. Nu chiar inexplicabil. Dar copiii au imaginație, sînt geniali cît timp nu devin adulți. Puteai să te joci muncind. Sau să muncești jucîndute, ceea ce e același lucru, dar sună mai bine. Astfel, copilul inventa concursuri cu ceilalți copii-muncitori. Cine tăia un copac mai repede. Sau cine rezista să învîrtă mai mult manivela pietrei de gresie, în timp ce adulții, cu o plăcere cinică, apăsau lama securii pe roată. Brațele se întăreau, mușchii se dezvoltau – mușchi copilărești exagerat de mari pentru vîrsta lor. Din cînd în cînd se gîndea la mama lui, îi revenea în minte ziua în care s-a

urcat într-o camionetă roșie. Un picior pe aripă, o piruetă cu valiza în mînă și a aterizat între saci și damigene. În cabină nu era loc. Își amintea cum flutura mîna în timp ce camioneta a dispărut după o curbă, tîrînd cu ea praful despărțirii. A plecat, cloșca a plecat și poate că a fost mai bine așa. Probabil că, fugind, s-a salvat, fuga i-a cruțat viața. Poate, cine știe.

Cei mici văzuseră sînge foarte devreme. Animale înjunghiate, împușcate, omorîte cu bîta, cu tîrnăcopul, decapitate. Pe vremea aceea nu se acționa delicat. De altfel, moartea trebuie să survină imediat, altfel există riscul să-ți pară rău. Moartea nu cere finețuri: o lovitură și gata. Abia pe urmă te gîndești. De nimic nu fuseseră feriți cei trei copii, scenele sîngeroase erau la ordinea zilei. Aproape că se obișnuiseră cu fluidul roșu care ieșea din gîtul animalelor înjunghiate. Dar cu sîngele mamei nu, cu acela nu se obișnuiseră. Cînd l-au văzut prima dată, s-au speriat. În plînsul lor s-a simțit ceva asemănător groazei. Și totuși gîlgîitul care-i ieșea din cap avea culoare roșie, precum cel al animalelor înjunghiate, eviscerate, decapitate cu lovituri de topor. De trei ori ajunsese în comă înainte să urce în camioneta roșie. Ei, pe scara de lemn, strîns îmbrățișați, ca un pumn închis, asistau plîngînd.

Anii nu aveau să-l ajute niciodată să uite corpul mamei îndoit, răsucit pe palier, unde căzuse, și firul de sînge care-i ieșea de sub cap. Tatăl plecase la cîrciumă, credea că o omorîse. Poate că fugise din lașitate. Nu strălucește de curaj soțul care-și bate soția și îi sparge capul cu un lemn. În casa aceea așa stătea treaba. Iubirea, un cuvînt de departe, necunoscut, nu le trecuse niciodată pragul. Rămăsese afară, așteptînd pe cineva să-i deschidă. Dar nimeni nu deschidea și nu-l invita înăuntru. Și cînd se împingea el, vrînd să intre cu forța, cîinii obtuzității și ignoranței îl respingeau cu mușcături și mîrîieli.

În carnetul vieții se intră în diverse moduri, de cele mai multe ori cu blîndețe. Părinții se întrec să le ofere copiilor un traseu limpede, sigur, lizibil. Mai ales la început, cînd paginile sînt albe și totul trebuie să capete formă, iar scriitura vieții e nesigură. Nu și în casa aceea. Acolo era altfel. În cartea existenței se intra cu șuturi, îmbrînceli, pumni, trudă și viziuni ale morții. Pîrîiașe roșii și trupuri îndoite. Și, tot așa, copilul își făcuse o părere numai a lui: viața era treaba abjectă pe care o vedea el și-atît. Nu puteai

fugi de ea. Atunci copilul a judecat singur, s-a hotărît să înalțe capul, să iasă din mocirla aceea, să caute oxigen pe înălțimi, unde urletele, înjurăturile și loviturile cu bucăți de lemn nu ajungeau. Dacă ajungeau, ajungeau atenuate. Bărbatul acela, tatăl acela obtuz avea năravul să lovească. Bătea pe toată lumea, inclusiv pe cîinii lui. De fapt, cînd îl vedeau, cîinii începeau să tremure. Odată Milòr l-a mușcat. Sătul să încaseze șuturi, și-a înfipt colții în mîna lui. „Bravo, Milòr!“ și-au zis copiii. Dar bărbatul a înșfăcat securea și a omorît cîinele cu o lovitură în cap. Era inutil să te revolți.

Între timp cel mai mărișor își punea deoparte amintirile pentru vremea cînd avea să fie adult. Socotelile trebuiau făcute, socotelile acelea trebuiau încheiate mai devreme sau mai tîrziu. Fără răzbunări sau resentimente, dar unele lămuriri erau necesare. Măcar cîteva întrebări. Lămuriri bătrînul n-a vrut niciodată să-i dea. În anii care au urmat, cînd era luat la întrebări, schimba subiectul. Sau pleca. Dacă era strîns cu ușa, amenința, încerca să lovească. Nici cînd ajunsese la o vîrstă înaintată, nu-și pierduse năravul de a lovi. Dar de-acum era sleit, fără putere, alcoolul și traiul mînios îl vlăguiseră, îl epuizaseră. Atunci își lua pușca, una semiautomată, Franchi, o încărca cu cartușe, cinci, și amenința că-i omoară pe toți.

Cînd a murit, a lăsat ca moștenire puști, o casă veche și o amintire oribilă despre el. Pușca automată i-a revenit fratelui mai mare. A ales-o el însuși, ca s-o vadă în fiecare zi, să nu se despartă de fapte, să îi rămînă amintirea acelui bărbat. A ales-o ca să-și amintească de tatăl acela care a trăit în ofensivă, mereu gata să lovească. Puștile, instrumente ale morții, erau simbolul lui, forța lui. Un bărbat lipsit de curaj și forță caută curaj și forță în arme. Și le găsește. Ar fi mers înarmat și la liturghie sau la toaletă. Bietul animal, ce existență abjectă! A murit în somn la optzeci și șase de ani. Cu pușca la căpătîiul patului. Tatăl ceresc l-a scutit de dureri și suferințe și de groaza unei boli îndelungate și dureroase. Poate că ar fi meritat niște chinuri. Cel puțin ca să-l facă să regrete durerea oferită cu generozitate celorlalți pe gratis. Mai ales soției și copiilor. Dar a fost iertat. Lașii sînt adesea recompensați fără s-o vrea.

Femeia îl ia în brațe pe nepot. Îi arată un cap de cal. E capul

unui cal sculptat de la trunchi în sus, dar se înțelege că acel cal aleargă. Celui care l-a sculptat îi plăcea să alerge. Nu ca să concureze, ci ca să se îndepărteze de trecut, să-l lase în urmă, să-l uite. Alerga prin păduri și pe munți încă de mic. Desculț, pe albiile torenților, în verile dogoritoare și scurte. Verile se coceau repede, creșteau în viteză și apoi se prăbușeau în toamnă ca fructele coapte. Nu puteai pierde timpul, luxul timpului era interzis. Trebuia cosită iarba, apoi uscată în soarele de iulie, ca să se facă fîn. Apoi fînul trebuia cărat pe cap, legat în mănunchiuri și dus în fînar. Sau trebuia să urci la pășune și să păzești vacile timp de trei luni, fără să fii plătit nici măcar cu o liră, doar cu casă și masă. În cele din urmă de după zadele cu incandescențe gălbui se ițea chipul ruginit al toamnei, cu rînjetul ei disprețuitor și coșnița plină de treburi. Dimineața școală, după-amiaza în pădure, la tăiat lemne. Și apoi să alerge, dacă îi rămînea timp. Să alerge pe vîrfurile munților în orice anotimp, să vadă dacă pe partea cealaltă e o lume mai bună, o altă viață, mai puțină trudă, mai puține spaime, mai puține șuturi în cur. Dincolo erau alți munți, alte sate, alți oameni. În mod sigur, alți copii săraci care sufereau de lipsuri și foame. Și cîțiva copii bogați care sufereau din diferite motive.

Așa era acea vreme și pentru el nu s-a schimbat niciodată. N-a reușit să zîmbească nici cînd existența i-a deschis o clipă ușa și înăuntru a pătruns o rază de soare. Ducea după el amintirile, trecutul se întorcea să-l caute. Copilăria nu se uită și nici nu dispare. Îl găsește din nou pe adult, apoi pe bătrîn, îl însoțește pînă la moarte. Fie că a fost frumoasă sau urîtă, intensă sau banală, copilăria rămîne pe piele ca un tatuaj. Dacă a fost abjectă – cum n-ar trebui să fie niciodată –, inima se înăsprește, devine sloi de gheață. Între timp se fac lucruri, se stabilesc obiective. Țeluri care să te țină foarte ocupat, să continui, să ieși în mod concret din infern. Sau doar să-l uiți un pic. El era un om care se mișca din loc ca să uite. În timpul acțiunii, al oricărei acțiuni, se gîndea la ce făcea atunci. În felul ăsta trecutul nu se întorcea să-i zumzăie în cap și să-l chinuie.

În dificila artă a ființării în lume viața ar trebui scrisă cu ușurință, planînd, survolînd, uitînd și pornind iarăși în fiecare dimineață de la ceea ce rămîne. Într-un cuvînt: să te doară în cot.

Și mai ales să nu iei nimic în serios. Dar ca să o faci, trebuie să fii în stare de așa ceva. Să nu auzi și să nu vezi presupune o doză bună de cinism, însoțită de jemanfișismul vesel al cuiva care dimineața, la micul dejun, te bate pe umăr și fluieră.

El a rămas ferm pe picioare sub presiunea unui entuziasm dorit cu orice preț. Se străduia, avea inițiativă, inventa situații, menținea buna dispoziție în grupul lui. Dar vesel nu era. Nu fusese niciodată vesel. Doar cînd acționa sub imboldul efemer, de o voioșie falsă, al vinului.

Începuse să bea vin devreme. Încă imberb, a ținut piept paharului. Mai întîi din aroganță, sfidîndu-i pe bătrînii care-l voiau bărbat. Voiau să-l facă bărbat și el era deja. Apoi a aflat că alcoolul îndeplinea excelent funcția de „alungă-amintiri“. Dar amintirile nu se îndepărtează, nici nu se dezintegrează. Sînt oțel strălucitor, indestructibil, incoruptibil. Unele rezistă și după moartea celui care le-a păstrat în minte. Lumea ajunge la pierzanie din cauza amintirilor. Cine le-a pus sub cheie trebuie să le lase să iasă, să le elibereze, altfel riscă mult. Trăiește prost, provoacă necazuri, suferă, se îmbolnăvește. Atunci le povestește cuiva, familiei, prietenilor, mai multor oameni. Iată de ce amintirile rezistă de-a lungul secolelor, la fel ca piramidele.

Povestești, te descarci, ca să nu mori cu poverile pe suflet. A încercat și el. Multă vreme cu cuvinte, apoi cu niște cărți. Nu ca să justifice sau să înnobileze trecutul și nici să răspîndească durerea lui. Durerea era a tututor, nu se simțea el unicul depozitar al suferințelor. A început să scrie ca să denunțe, să arate nedreptățile. Să facă întunericul să licărească. A făcut-o ca să se elibereze un pic de demoni, să scape de o povară.

Neliniști de singurătate ascunse în tăceri, ochi care întrebau. O mîngîiere, vorbe rostite cu voce scăzută. Nimic mai mult. În casa aceea nu zîmbea nimeni, era o casă cu buze ferecate și cu bătrîni. Bătrîni obosiți, străvechi ca anotimpurile pe care le duceau în spinare. Au rămas în picioare atît cît a trebuit ca să țină focul aprins și să-i scoată din încurcături pe cei trei copii. Au trebuit să-i învețe să se descurce singuri. Au reușit. N-au murit mai devreme numai fiindcă aveau acea obligație. Apoi, odată misiunea îndeplinită, au plecat. Unul după altul, precum cîinii abandonați

pe stradă.

Bătrînul a sfîrșit sub o mașină. A murit cînd o pornise pe jos ca să cerșească un pic de mîncare pentru copii. Bătrînele au fost internat într-un azil, ultima bonificație înainte de plecare. Un cadou pentru că au trăit muncind și tăcînd, ajutîndu-i pe toți și nederanjînd pe nimeni.

De cîteva ori a auzit că voiau să-l vadă. Înainte să moară, voiau să-l vadă pe cel mai mare dintre cei trei frați. Poate că trebuiau să-i spună ceva, să-i destăinuie un secret, să-i smulgă o promisiune, să-i arate o cale. Nimeni n-a avut măcar un pic de inimă. Nimeni nu l-a dus pe copil să le vadă pentru ultima dată pe bătrînele copilăriei. Apoi au regretat, s-au scuzat. N-a folosit la nimic. Lucrurile merg de la sine, n-are rost să-ți faci *mea culpa*.

Cu puțină sensibilitate, ceva mai puțin egoism, mai puțină ignoranță, mai puțină răutate, oricine ar putea să facă viața celorlalți ceva mai bună. Și să devină, la rîndul lui, mai bun datorită celorlalți. Dar nu se întîmplă așa, fiecare trebuie să se descurce pe cont propriu. Întotdeauna. Și cei care plătesc cel mai mare preț sînt copiii. În perioada cînd ar trebui să fii sistematic fericit, ești la pămînt. Încerci să visezi și ești trezit brusc. Pentru acei amărîți ai sorții, cei cu părinți nesocotiți și fără inimă, e și mai rău. Aceia sînt omorîți. Le sînt ucise copilăria, sufletul, speranța, bucuria timidă, micile vise. În astfel de familii, unde nu există nici iubire, nici o bucată de pîine de mîncat, nici o fărîmă de omenie, te faci mare cu repeziciune. Adult cît mai repede, altfel dispari, nu există altă opțiune.

Copilăria e un rodaj pentru intrarea în viață. Asta ar trebui să fie regula. Numai că nu e. Cei lipsiți de copilărie sînt flori lăsate fără apă, obosite, veștejite, cu capetele plecate și înspăimîntate, cu ochi melancolici și guri închise. Copiii a căror copilărie a fost masacrată nu vorbesc. Sau vorbesc puțin. Dezvăluie din priviri, întreabă „de ce“ atîta cît trăiesc. Răspunsuri nu vor primi niciodată. Odată ce cresc, o să și le dea singuri, minunîndu-se cît de obtuză era adunătura de oameni care îi înconjura. Atunci o să caute în memorie ceva ce putea fi salvat din anii aceia. O să găsească foarte puține. Cînd pașii le sînt nesiguri, copiii întind o mînă ca să se sprijine. Dacă dau peste un băț care lovește mîna

întinsă, le e ușor să rătăcească drumul. Și să nu-l mai găsească. Dar există multe drumuri și poate că toate sînt la fel. Ar fi bine să o apuce pe unul fără prea multe cotituri, curbe, gîtuiri. Ar fi de datoria părinților să curețe cărarea copiilor.

Cel mai mare a trebuit să le fie tată celorlalți doi. Alerga, se juca, sărea cu plodul agățat de gît. Cel mai mic se ținea strîns, se încleșta cu brațele și picioarele, ca puii de maimuță. El îl căra ca și cum ar fi avut un marsupiu pe spinare. Nu-i trebuia multă putere, copilul cîntărea puțin. Celălalt frate îi urma în tăcere, era dintre cei care tăceau. Dacă vorbea, vorbea îmbufnat, dar era foarte atașat de ceilalți.

Bătrînii nu aveau bani, puținul pe care îl cîștigau era folosit la creșterea nepoților, așa că nu existau cadouri. Niciodată, de nici un fel. Bunica nu avea curajul să le spună asta copiilor. Mai bine să le spună că erau răi și de aceea copilul Iisus de la Crăciun îi pedepsea.

Cel mare nu reușea să priceapă. Prietenii lui erau la fel de răi ca el, dar tot găseau cadouri sub brad. Nu-l înțelegea pe copilul ăla Iisus care făcea asemenea diferențe! L-a înțeles în schimb mulți ani mai tîrziu, cînd nu mai dorea cadouri și nici nu-l mai interesa să înțeleagă. Dar a înțeles. S-a gîndit la bătrîna aceea pămîntie și obosită, la durerea pe care probabil că o simțea de fiecare dată. Îi era greu să le spună că sînt răi. Asta o rănea mai mult decît orice altceva. O rănea profund. Nu era ușor să-i numești răi pe cei trei copii pierduți ca să justifici lipsa cadourilor.

Nu i-a uitat niciodată pe bătrînii lui, pe bătrînii copilăriei lui, pe acei bunici paterni și pe acea mătușă surdomută. Și-a amintit întotdeauna de ei, chiar și atunci cînd a ajuns, la rîndul lui, vîrstnic și a pornit în tăcere spre uitare și moarte. Ultimii lui ani, irascibili și triști. Copilăria se întorsese inexorabilă ca să-i prezinte nota de plată.

Îi povestea femeii despre anii copilăriei. Îi plăcea să-i spună secretele pe care le ținea în el. Singurul lucru cald și palpitant era focul din vatră. Restul, ger și liniște. Nopți nesfîrșite, jăratic acoperit de cenușă, stelele ca niște afine, mici, reci, îndepărtate. Iernile timpului trecut, fabuloase și triste. Pădurile dispăreau sub

zăpadă, săpau găuri, se ascundeau în vizuini ca niște iepuri speriați. Pădurile nefericite ale copilăriei.

Ea era singura care știa să asculte, care încerca să-l înțeleagă. Care poate că îl înțelesese. Cînd a renunțat să gîndească, a eliminat și ea amintirile. A uitat totul și pe toți, mai puțin pe bărbatul acela. Bărbatul acela evaziv, uneori trist, alteori exuberant. Bărbatul acela fără tihnă, fără încredere, fără viitor.

E important să ai pe cineva care să te asculte. O ființă umană nu poate ține totul în ea. Ceea ce s-a întîmplat trebuie încredințat celorlalți. Trecutul, dacă e dezvăluit, mai ușurează povara, mai alină. Poate fi nevoie să-l rumegi ani la rînd, să-l mesteci, să-l digeri, dar pe urmă trebuie să-l scuipi afară. Dacă se poate, cu capul sus. Să-l dai afară de la înălțimea unei anumite demnități, fără văicăreli și tînguieli, așa cum păsările de pradă scuipă bolul de la înălțimi infinite. Ghemotocul acela de fulgi și mîncare cade, se duce pînă jos, se oprește să îngrașe o bucățică de pămînt. Sau să țină tovărășie unui tufiș, unui copac, unei pietre. La nevoie, se obțin și beneficii din ceea ce se aruncă, totul e folositor, totul ajută cînd cerul e întunecat și linia orizontului nu se mai vede. Să te destăinui înseamnă să ajuți și, în același timp, să fii ajutat. Să torni memoria din vîrful vieții, s-o treci și celorlalți, așa cum țiglele își trec una alteia apa. Astfel, așa cum o mînă o spală pe cealaltă, confesiunea eliberează și conștiința celui care își oferă propriul trecut, și conștiința celui care îl primește.

Fratele mai mare a simțit încă de copil nevoia să-și deschidă sufletul. Simțea această formă de salvare apăsîndu-l pe sub piele. Trebuia să se destăinuie, să se confeseze urgent cuiva. Dar în vremurile acelea orice voce era interzisă. Era de neconceput să spui lucruri, nimeni nu voia să le audă și nici să-și bată capul cu așa ceva. Trebuia să reziști, să faci loc tăcerii, să te descurci singur, cu riscul de a ceda. Mulți au cedat. Încă din adolescență și-au găsit refugiul în alcool, în răzvrătirea eliberării de reguli. Anii s-au lungit. Din cînd în cînd plîngea și se gîndea la femeia care urcase în camionetă. Singura care-i putea apăra și ocroti nu mai era. Plecase. Ani de zile i se tot punea un nod în gît ori de cîte ori vedea un camion cu cabina roșie.

Memoria cădea ca o ninsoare, memoria timpului nefericit.

Timpul necesar pentru ca trei copii să crească. Timp care lor nu le-a oferit nimic, nici măcar afecțiunea părinților. Ani trăiți cu ei înșiși. Oriunde ar fi întors privirea, băiețelul întîlnea fețe triste, chipuri tăcute de bătrîni, voci obosite, resemnate. Voci care abia dacă șopteau. Gesturi, semne din ochi, un fel de a pipăi liniștea din casa aceea misterioasă. O înaintare pe bîjbîite în penumbra abia luminată de focul din vatră. Focul, singurul prieten, tovarăș fidel al serilor de demult. Copiii îl îmbrățișau, îl strîngeau, se lăsau mîngîiați, răsfățați de el. Îl lăsau să-i adoarmă. Ațipeau pe băncile vechi din zadă, lustruite de țesăturile ce se frecaseră de ele. Șlefuite de atingerea altor bătrîni, altor copii, altor femei, altor locuitori din acea familie fără noroc. Oameni de-acum dispăruți, uitați, cufundați în uitarea secolelor și, poate, în sfîrșit, în tihnă.

Copilașii adormeau ca niște cățeluși părăsiți, lipsiți de apărare și rătăciți. În somn chipurile li se linișteau, obrajii li se relaxau, neliniștea pleca și în locul ei venea tihna. Focul îi îmbujora, dîndu-le o culoare de mere proaspăt culese. Pînă cînd bunicul sau bătrînele îi cărau pe umăr unul cîte unul și îi duceau sus, unde îi așezau pe salteaua de paie. Dormeau toți trei împreună, ca să le fie mai cald. Cînd se trezea, cel mare se muta în camera care dădea spre drum, unde geamurile se acopereau cu flori de gheață. Voia să stea singur. Fuga mamei și absența tatălui îl făcuseră refractar la orice fel de contact.

Femeia mîngîie o sculptură. E o figură tristă, resemnată. O atinge ușor, o parcurge în întregime cu arătătorul. În penumbra încăperii nu se aude nici musca, liniștea doarme împreună cu copilul pe canapea. Pare unul dintre copiii aceia din vremuri îndepărtate, ațipiți pe o bancă. Sculptura, de mici dimensiuni, reprezintă un om arcuit, aplecat în față, cu brațele pe genunchi și capul în mîini. E un om îndurerat, un gînditor fără speranță.

Femeia își amintește. Erau suflete disperate, inimi care îndreptau armele înspre ele însele. Știau că de fapt condiția umană înseamnă durere, așa că din cînd în cînd își ofereau cu generozitate cîteva doze gratuite din ea. Trăiau în temnița durerii. Apoi se eliberau, ieșeau la ora în aer liber ca niște deținuți. Și acelea erau momente frumoase, fericite, curate, intense. Dar brusc, ca niște animale furioase, închideau acele momente de seninătate în carcera obtuză a neînțelegerilor. Orbiți de un egoism nesănătos, nu înțelegeau nimic. Deveneau la fel de obtuzi ca închisoarea unde alungau în șuturi iubirea după ce o umiliseră și o jigniseră. Erau indivizi timizi, asociali, autodistructivi. Inimi neîncrezătoare și înfricoșate, care își interziceau zi după zi să trăiască în armonie mai mult decît meritau. Suflete complicate, marcate de viață, crescute într-un echilibru instabil peste abisuri infinite. Spirite necunoscute lor însele. Experiența nu-i ajuta. În loc să încerce să devină mai buni, veneau cu frunți semețe și arme ascuțite, vătămîndu-se și făcîndu-și rău unii altora. Sărmane suflete rănite, prizoniere ale trecutului, incapabile să se relaxeze și să trăiască puținul ce le rămînea.

Timpul, entitatea implacabilă care transformă ușurința în plumb, umblă cu pasul lui tăcut, cu o încetineală prefăcută. Timpul nu curge alene, așa cum se crede. Timpul se deplasează cu viteză, tîrînd după sine zile, luni, ani. În urma lor atîrnă viața ca un păstrăv în undiță. Bietului pește îi e teamă, smucește, se zbate,

sare, se opune, dar firul inexorabil îl tîrăște spre mal, spre moarte. Ăsta e timpul! Marele pescar, cinic și necruțător, înarmat cu o undiță care agață existențele și le trage la el. Trăiește în casa morții și ține întotdeauna pregătită pe foc tigaia cu ulei încins pentru prăjit. Adesea prinde pești aproape de mal. Sînt tinerii ghinioniști care au înotat doar pe o suprafață mică în marea existenței. Și-au croit un drum scurt, au irosit puține mișcări de viață ale brațelor înainte să se agațe în cîrligul marelui pescar. Pe de altă parte, există pești bătrîni care ar vrea să evite cîrligul și să trăiască veșnic. Și pești bătrîni și obosiți, care, rămași fără solzi și fără putere, se duc să caute singuri cîrligul. Peste toate triumfă eterna nebunie a netrăirii, a pierderii neîntrerupte de timp, chiar dacă se știe că acesta zboară și piere.

Și ei pierdeau timp, erau conștienți de asta. O parte din el le-o consumau obligațiile, problemele, oamenii, munca. O altă parte, cea mai mică, dar cea mai importantă, cît s-o ții în podul palmei, și-o furau pe rînd unii altora. Erau nesocotiți cu ei înșiși. Timpul își îndrepta prora în direcția opusă și naviga purtat de vînt. Acele biete suflete se zbăteau în vîltoare, încercînd să prindă iarăși barca din urmă și să urce în ea. O oră pierdută, irosită, era o suferință care îi făcea să regrete. O zi, și mai rău. Atunci încercau să recupereze, să-și ofere alte ore. Dar ce a trecut nu se mai întoarce, ce abandonăm cu totul, nici atît, trunchiul ars se face cenușă, iar copacul nu mai există. Trebuie să aștepți alte ocazii, alte șanse. Va veni un moment bun pentru a demonstra că am crescut, că am stins jăraticul orgoliului. De data asta n-o să abandonăm totul.

Băiețelul s-a făcut mare în casa unde totul era vechi și totul tăcea. Numai pendula străveche, cu îndepărtatul ei ding-dong, părea că vrea să zdruncine casa și să scoată din starea de apatie acele șapte suflete îngropate în limbul absențelor. Uneori și alte lucruri iscau sunete în casa cu voci înăbușite. Ferăstrăul făcea hă-hă, rîdea, părea că se distrează în mîinile acelui bătrîn uriaș care îl gîdila frecîndu-l de trunchiurile copacilor. Barda făcea pst, asemenea cuiva care strigă în șoaptă. Rindeaua lansa sunete înțepătoare pe tonuri înalte. Cînd se izbea cu dinții de nodurile de zadă, emitea scrîșnete ascuțite, ca un ins care cîntă la acordeon

fără să se priceapă. Și apoi venea rașpelul, semănînd cu o broască în șanț, care începea să orăcăie cu capul scos afară. Cele două bătrîne o imitau, sforăind tare pe bănci. Toc-tocul toporului semăna cu ciocănitoarea care trudea pe scoarța aspră a bradului argintiu. Sfîr-sfîrul sfredelului era ca o pisică care se juca cu cocenii de porumb. Și apoi mai era șuieratul care pornea de la rindeaua cu mînere cînd făcea lemnul neted ca sticla: lama asta, trasă cu două mîini, făcea fîs-fîs, exact ca vipera cînd se înfurie. Și, în timp ce făcea fîs-fîs, producea cîrlionți de lemn foarte subțiri, care se răsuceau chiar și de zece ori. Pe podea exista întotdeauna un munte din părul acela blond sau alb-strălucitor, ca neaua care se aduna în curte, înfricoșînd părul și mărul cu greutatea ei copleșitoare. Părul și mărul îndoiau speriați genunchii, cu mîinile așezate pe cap, ca să reziste apăsării. Din cînd în cînd cîte o ramură făcea crac, zăpada se risipea și cădea răsuflînd, ca un corp care oftează înainte să adoarmă. Părul și mărul începeau să plîngă, pentru că zăpada le rupsese un braț. Uneori cel mare lua o mînă din acei cîrlionți și îi punea pe capul frățiorilor, care rămîneau neclintiți, ca să nu le cadă, și, cum stăteau așa, nemișcați, în picioare, păreau niște îngeri blonzi. Îngeri fără bucurie ori zîmbet, dar cu cîrlionții ăia tot rîdeau un pic.

Încet-încet, a început să facă și el zgomote cu uneltele, le-a făcut să vorbească și să cînte una cîte una. Voia să învețe cum să modifice lemnul, să-l curbeze, să-l îmblînzească, să-l răsucească în forme cu care trunchiul nu era obișnuit. Îi era un pic teamă să taie copacii. Se speria cînd cădeau. Bunicul l-a îndrumat să învețe curajul și tehnica.

Frații mai mici nu și-au manifestat niciodată dorința de a sculpta lemnul. Nici măcar în adolescență, cînd curiozitatea e mai mare. Se țineau departe de dălți, dar priveau. Iar cînd o bucată de cireș devenea polonic, ochii li se înflăcărau de uimire. Uimirea ingenuă a copiilor săraci.

Nu ai nevoie să faci lucruri, nici măcar să știi să le faci, ci să le apreciezi. Să te bucuri de existența lor e un noroc. Cei trei frați profitau de asta. Grămezile acelea de obiecte deveneau jucării. Vedeau cum se nasc o lingură, un castron, o farfurie, o lopată de brutar, o furculiță. Așteptau ca obiectul să fie finisat, apoi îl luau

în mînă și imediat devenea măciucă, coif, scut, vîslă, trident. Nu se luptau între ei. Nu reușeau să își imagineze sau să conceapă cum să se înfrunte unul cu altul. Nici măcar în joacă.

Ei trei se iubeau. Se iubeau unii pe alții. Știau că există într-un gol, simțiseră abandonul, văzuseră violența, înduraseră foamea. Decizia de a rămîne uniți era singura lor salvare, forța lor, bucuria lor melancolică. Existența era toată acolo, în casa veche, înnegrită de multele secole de funingine. Casa obiectelor vorbitoare, a simfoniilor de unelte, a celor trei bătrîni muți, a focului din vatră, a motanului Vicelio și a cîinelui Arco.

Cînd, intrat de-acum cu un picior în vîrsta tăcerii, privea părul ei, își amintea de acei cîrlionți de lemn, numiți talaș, pe care îi scotea în spirale lungi sfîrîitul dălții adînc curbate și care, înainte să cadă, dansau pe bancul de lucru ca niște arcuri strălucitoare. În lumina palidă a apusului, buclele de talaș dansau pe fir. Nu stăteau încremenite, se mișcau, păreau vii. Era suficient să treacă motanul și să agite aerul cu coada ca să le însuflețească. Lungi, aurii, subțiri, buclele de talaș aveau eleganța nervoasă a celui curios, care vrea să trăiască, să înțeleagă, să învețe. Talașul era ea, era părul ei, mersul ei timid și mîndru, tremurul ei la cea mai mică emoție.

Cînd se oprea ninsoarea, copiii scoteau nasul afară precum cîrtițele din vizuini. Făceau găuri în munții de zăpadă ca să urmărească atent ochiul înghețat al lumii. Munții erau din lapte prins: totul era îngropat, ascuns, totul dormea sub liniștea magică a iernii. Povîrnișurile sclipeau precum cearșafurile netezite de vînt. Copiii priveau. Bătrînul înțelegea. În aceeași noapte auzeau rindeaua gîfîind. Acționa lent, fără scîrțîiturile ascuțite ale celui care nu știe să cînte la acordeon. Paltinul nu are nodurile zadei, nici hopurile dureroase ale carpenului. Trăiește fără întreruperi, fără muchii tari, fără oase ieşite în afară.

Dimineața schiurile erau gata: frumoase, noi, albe ca zăpada pe care urmau s-o mîngîie în scurt timp. Patru șuruburi formau sistemul de prindere. Își fixau saboţii pe schiuri, după care începea aventura. Odată ce treceau de ușă, totul devenea fior. După ce cucereau povîrnișurile abrupte, cu picioare zgomotoase și cu schiurile pe umăr, copiii își scoteau saboţii de drum, își

puneau schiurile de paltin și își dădeau drumul la vale nebunește, fără curbe, fără trasee, fără vreun plan. Singurul lucru sigur era direcția. Mai întîi în sus, apoi în jos, ca în viață. Cînd cădeau – și cădeau adesea –, saboţii nu se desprindeau, dar se desprindeau copiii. Ieșeau din saboţi ca niște gloanțe din pușcă. Erau încălțări din alte timpuri, la fel de amărîte ca picioarele pe care le țineau înăuntrul lor. Tălpi de lemn tare, căpute moi, deformate, refăcute din petice. Zburau pe povîrnișuri, coborau în goană la vale, spre fundul acesteia, alergau pe planul înclinat, negru, întunecos și fără speranță al existenței lor. Copiii cădeau, se rostogoleau în făina albă, iar saboţii rămîneau prinși de schiuri. Ei se ridicau iute, se scuturau, își ascultau oasele ca să simtă dacă le erau întregi. Apoi își dădeau seama că stăteau în zăpadă încălțați doar cu ciorapii. Atunci țopăiau în goană ca să-și vîre din nou picioarele în saboţii înșurubați pe schiuri. Și era preferabil să găsească repede bucățile de lemn. Pudra înghețată le pătrundea în haine pe la guler, prin mîneci, în sus pe gambe. Zăpada îi amorțea pe copii, îi julea, îi freca, îi chinuia. Îi antrena să reziste. Mîinile se învinețeau, sub unghii se strecurau o mie de ace care rodeau ca un șoarece, nasurile înghețau, urechile dureau. Urechile simțeau frigul chiar și pe sub căciulile de lînă. Din spinările transpirate ieșeau aburi. Spre seară, cînd umbre violete întunecau povîrnișurile și crestele munților deveneau un incendiu de zăpadă roșie, iar gerul se făcea aspru și foamea mușca din stomacuri, băieții îndreptau vîrfurile schiurilor spre casă și se întorceau.

Focul îi primea bombănind, bătrînii tăceau și făceau semne. Aproape întotdeauna unul sau altul, învins de plictiseala vieții și de povara anilor, moțăia pe bancă, uitînd că există. Atîrnată de lanț, ușor îndepărtată de flacără, stătea ulceaua cu mîncare. Era cina. Mereu aceea, mereu aceeași, o supă neagră și groasă, făcută din orice găseau: șorici de porc, creste de găini, fasole, cruste de brînză, mămăligă veche, lapte, orez. Tot ce puteai înghiți fără să mori sărea mai devreme sau mai tîrziu în ulceaua aia. Dar era bună, nemaipomenit de bună. Prea fericita supă a zilelor de demult, a zilelor copilăriei. Lături de săraci. Foamea nu ciugulește, nu stă să analizeze, nu pipăie cu arătătorul gradul de coacere, nici cu limba gustul. Foamea înfige dinții, bea,

devorează. Și totul e bun. Băieții goleau vreo două farfurii de căciulă, căscau, urcau scara și se duceau să facă nani. Dormeau și visau. Visau să crească iute, să capete forță și curaj, să aibă de mîncare, să fugă de acolo, să-și facă rost de un loc de muncă, niște haine, pantofi, o bicicletă. Visau să trăiască așa cum trăiau toți, pentru ca viața lor să semene un pic cu viața celorlalți. Apoi truda acelor trupuri mici biruia visele, dorința de a dormi și de a nu se gîndi anihila orice viziune frumoasă sau urîtă pe care ar fi avut-o. Atunci cădeau într-un somn ţeapăn, unul lîngă altul, și uitau lumea, uitau să trăiască, păreau morți. Doar bătăile inimilor și pătura care se înălța dezvăluiau că dedesubt se odihneau trei puișori fără cloșcă. Dormeau împăcați și senini pînă în zorii îndepărtați, în timp ce peste munții plini de zăpadă veghea luna de ianuarie.

Atîrnați pe zidul afumat, saboţii copilașilor pîndesc din întuneric. Cei ce se fixează pe schiuri, cei pentru mers, cei pentru alunecat pe gheața drumurilor în pantă. Îmbrăcăminte simplă, lucruri de adulți, mult prea mari, haine refolosite, primite de pomană, refăcute pentru ei de bătrîna mătușă surdomută. Mașina de cusut Singer funcționa și femeia se pricepea. O femeie amărîtă. Spuneau că e o sfîntă, putea citi pe buze, nu dormea, se ruga zi și noapte, îi iubea pe copilașii ăia mai mult decît pe ea însăși. Îl simpatiza pe cel mare, care nu-i răspundea la simpatie. El nu răspundea la nimic, de la nimeni, avea un ghem în stomac, se gîndea, se chinuia, îi era teamă și nu putea să și-o spună nici lui însuși.

Între timp anii treceau. Anotimpurile veneau unul după altul, se jucau, glumeau, cîntau, apoi dispăreau. Patru înseamnă un an. Un an scurs într-o clipită. Ce altceva puteau face copilașii ăia decît să aștepte? Să se răzvrătească. Împotriva cui să se răzvrătească, cui să-i ceară ajutor, unde să se ducă? Cu cine să stea? Soarta potrivnică nu se sfîrșea niciodată, se tîra tăcută și încăpățînată, tenace și glacială, printre viscole și înseninări, cu zile luminoase, aducătoare de speranță, nimicite de seri crude și dureroase, care îi lăsau uluiți și înspăimîntați.

Adesea cel mare trebuia să abandoneze căldura sigură, tovărășia fraților, dălțile curbate și uneltele cu care voia să învețe

să sculpteze. Venea sezonul vulpilor și jderilor, iar el trebuia să se țină ca un copoi după tatăl acela glacial și fără suflet. Un bărbat capabil să ucidă mai mult decît oricare altul. Nu avea nici un pic de inimă, n-a arătat niciodată vreun semn de compasiune față de animalele ucise. Copilul vedea și înțelegea, dar trebuia să-și țină gura.

Zilele și nopțile vînătorilor de iarnă erau pline de cruzime și, în același timp, fabuloase. Stelele se înălțau și coborau peste munții înzăpeziți ca o ploaie de jăratic înghețat. Nopțile, în mersul lor etern, erau nesfîrșite și feroce, reci ca oasele morților. Tatăl și fiul căutau vulpea, mergeau pe urmele ei, o adulmecau la lumina slabă a lămpii de carbid. De-a lungul torentului venea în întîmpinarea lor o lume fantastică, încremenită, congelată în fragilitatea ei de cristal. Spume de brumă, arabescuri de ger, flori de sticlă vaporoase și delicate cădeau la cea mai mică atingere a piciorului sau genunchiului. Tufișuri din vată de zahăr susurau tremurînd în reflexia luminii. Ici și colo siluete furișe fugeau surprinse, ca niște umbre tîrîte de vînt. Printre clești neliniștitori de stînci ascuțite și înalte, deschiși peste vale, cu mandibulele răsucite ale surpărilor perforate de prundiș și de strunga stîncoasă, sufla un aer geros care îți rănea nările și îți lipea buzele una de alta. Sus, pe înălțimi, în cătunele adormite, se întrezăreau cîteva luminițe și cîte un cîine lătra. Poate că vulpea trecuse pe acolo și el o simțise. Poate că lătra de frig, protesta împotriva stăpînului fiindcă îl lăsa afară, pe un smoc de fîn, în gerul sideral. O lume ostilă, dură și fascinantă îl însoțea pe băiețel la partidele de vînătoare de jderi și vulpi. Călătoria aventuroasă dura multe ore, nu de puține ori toată noaptea. Cel mic înțelegea, învăța răbdarea, se resemna repede. Ca să mai treacă timpul, se uita la stele, se încredința lor, vorbea cu ele pînă dimineața. La nouă ani ești prea mic ca să mergi să vînezi vulpi noapte de noapte, fără să poți dormi. Și totuși pe vremea aceea așa mergeau lucrurile și nu doar el făcea pe copoiul, mai erau și alți copii implicați în arta supraviețuirii.

Urmau drumul în căutarea vulpii, tatăl în față, fiul în spate. Torentul era înghețat, un jet de sticlă lucioasă care acoperea pietrele cu o mantie albastră. Sub gheață, care, în lumina lămpii de carbid, lansa reflexii argintii, se auzea învolburarea apei, ca și

cum ar fi venit de la mari depărtări. Cine știe dacă păstrăvii dormeau sub torentul de fier sau le era frig. Copilul nu știa și se întreba. Lui în schimb îi era frig, dar nu o putea spune nimănui, cu atît mai puțin tatălui. Putea să și-o spună lui însuși. De fapt și-o tot repeta în timp ce înainta prudent, tatonînd terenul cu saboţii cu ținte. Tatăl în față: o umbră cu lampa în mînă. Flăcăruia cu vîrf auriu devenea căldură de vis, amintire firavă de vatră, călăuză, direcție, îndrumare. Din cînd în cînd pe fiu îl străfulgera ispita furioasă de a trage în umbra aceea, de a o împușca pe la spate, cum se face cu trădătorii. Apoi nu, gata cu gîndul ăla care-i făcea pielea de găină. De cîte ori nu va fi uneltit copilul să-și ucidă tatăl. Să se elibereze, pe el și pe ceilalți, de acea prezență. Erau răbufniri necontrolate, accidente ale unei minți micuțe și muncite, idei pentru a înțelege cum ar fi reacționat după ce ar fi tras piedica. În fond, un accident se putea petrece oricînd. Numai că alunga imediat infamul plan, oripilat doar fiindcă se gîndise la așa ceva. Dar se gîndea. Mai ales cînd era bătut fără motiv sau pentru vreo neghiobie sau fiindcă bărbatul se întorcea acasă beat.

A continuat să facă față greutăților și să crească împreună cu frații săi printre ghearele acelui om căruia natura îi refuzase privirea și blîndețea paterne. Uneori apăreau și momente bune, care păreau să le dea un pic de speranță celor trei copii. Uneori se întîmpla ca acel bărbat împietrit și rece să se înmoaie, să rupă freza diamantată, să împrăștie un pic de omenie pe drum. Și atunci băieții se aplecau iute să o ciugulească, ca niște pui de găină. Un gest blînd, o adresare potolită, o mîngîiere ușoară, o vorbă bună. Nu le venea să creadă că e adevărat și îi săreau în brațe. Săreau în brațele tatălui ca să capete într-o clipă ceea ce nu avuseseră ani întregi. Era ca și cum balaurul din basme ar fi devenit dintr-odată bun și n-ar mai fi inspirat teamă nimănui. Băieților li se părea imposibil să intre în contact cu tatăl, să îi perceapă căldura ocrotitoare de părinte, să poată avea încredere în el.

Se temeau că o să dureze puțin, că o să se termine. Și, într-adevăr, așa era. Ca fulgerul care se abate asupra zadei și îi frînge crengile, furia acelui om se aprindea deodată din nimic, dintr-o prostie, și se abătea asupra copiilor, spulberînd într-o clipită acel scurt moment de pace. Bucata de vis liniștit se încheiase, risipită

în întuneric. Bătrînii ascultau și tăceau, căci așa era și cu ei. De altfel, ce puteau să facă sau să spună? Obosiți, bolnavi de viață, învinși de anii pe care îi petrecuseră rezistînd în sărăcie și tăcere, ei nu reacționau. Anii de dureri și tragedii îi vlăguiseră. Nu-și mai doreau nici măcar să ridice capul.

Bărbații din familia aceea curmau discuțiile cu forța brută, folosind mîini, picioare, bîte, cuțite, puști. Își alegeau arma în funcție de situație. Bunicul cel bătrîn a fost mai uman decît fiul lui. Dar și lui îi clocotise sîngele în tinerețe și fusese, la rîndul lui, violent.

Nepotul doarme. În penumbra încăperii domnește liniștea lucrurilor obosite. Femeia respiră calm. O răsuflare lentă, prelungă, întreruptă din cînd în cînd de pauze compuse din gemete ușoare. Tînguiri înăbușite de amintiri, ani irosiți și niciodată suprimați. De nici un timp, de nici o îmbătrînire, de nici o amnezie – nici măcar pentru cîteva secunde. Amintiri triste. Memorii tăioase, care o rănesc în timp ce parcurge din nou carnetul acelei existențe neliniștite. Timpul amenința echilibrul, știrbea armonia unei legături profunde, chinuite, dar în același timp autentică și nouă, condimentată nu o dată cu o bună dispoziție infantilă. Cînd uitau că sînt adulți, că aparțin unei vîrste înspăimîntate, care curge tot mai aproape de apus și ar vrea să aibă totul imediat, lucrurile mergeau.

Cînd nu își lăsau propriul eu să domine, nu împingeau în față planuri viitoare și mai cu seamă nu încercau să-și imagineze un viitor, momentele în care stăteau împreună erau frumoase și fericite. Chiar și în clipele cînd erau departe unul de altul, dacă nu se ascundea în întunericul inimii lui, ea știa să rîdă.

Despărțirea te face sumbru, obosește trupul și spiritul, naște întrebări zi de zi. Dacă legătura nu e solidă, depărtarea retează, separă, desface noduri, descurajează. Te face să-ți pierzi speranța. Ca să zîmbești, trebuie să devii puternic, adult desvrăjit. El rîdea puțin, dar cîteodată o făcea. În schimb, rîsul ei era contagios ca un tril de rîndunică. Era frumos atunci cînd rîdeau. Apoi venea umbra. Moștenea umbre de la ea, deși îi erau suficiente ale lui. Aduni și păstrezi umbrele celorlalți pentru că sînt și ale tale. Bucurii și dureri, veselie și tristețe, toate trebuie împărtășite. Dacă n-ar fi așa, ar fi mai bine să renunți. Ar însemna că nu există nimic în afară de oportunism și cîteva aberante capricii de complezență.

Dar ei nu erau aberanți și o știau. De aceea încercau să refacă punțile dintre ei. De fiecare dată obțineau unele noi. Le ieșeau

mai bune, eliberate de propriile defecte, de nesiguranțele lor, curățate de anxietăți și temeri. Și totuși zilele își lăsau amprenta, cicatrici subțiri și imposibil de șters, care rămîneau acolo, marcînd etape, punînd la îndoială lucruri, tulburînd certitudini, stingînd zîmbetul de departe.

Acum, cînd totul s-a terminat și viața e țintuită de melancolica ușă a trecutului, acum, cînd totul s-a petrecut deja și timpul i-a presărat părul cu nea, ea stăruie încă să și-l amintească pe bărbatul acela.

Le zîmbește tandru acelor amintiri îndepărtate. Un zîmbet resemnat, fără ironie, fără dramă, fără regrete, doar în priviri se distinge broderia imperceptibilă a unei remușcări ațipite. „Așa au mers lucrurile“, se gîndește. El avea multe remușcări. Le povestea ca să-și descarce sufletul, să se elibereze. Dar nu reușea să scape de ele. Le purta cu el. Pe toate. Tatuate pe trup, îngropate sub transparența pielii. Și se vedeau, și înfloreau. Înfloreau la fel ca mugurii primăvara, trăiau în el, clocoteau ca niște vulcani în erupție. De aceea nu rîdea. Și nu dormea.

Ea a fost medicamentul potrivit pentru alinarea plăgilor unei vieți abjecte. Nu pentru vindecarea lor. După o anumită vîrstă nu te mai poți vindeca, răul e cronic, dar dacă nu e o metastază sau o cangrenă, îți lasă timp să mergi mai departe. Ea îi îmbunătățise privirea, îl ajutase să-și descopere calități și defecte pe care nu și le cunoștea, pe care nici măcar nu știa că le are. Ea era un bisturiu: dezosa, dezvăluia, secționa.

Pentru prima dată bărbatul acela inexpugnabil, imprevizibil, capricios și țepos simțise o chemare pentru cineva, o nevoie de se destăinui. Ea îi deschisese un teritoriu, îi înmuiase inima și asta îl tulbura. Era o întîmplare frumoasă și frumusețea provoca neliniște.

Din tăcerea vîrstei, din limbul resemnat al bătrîneții vin sunete îndepărtate, cîntece de dragoste pe care femeia le repetă în șoaptă. Apoi ascultă. Aude note scoase de o muzicuță, melodii improvizate, fără cap și coadă, cu un timbru suav și melancolic. Acele voci răsar din vremuri îndepărtate, din anotimpuri irosite, ca să-i facă inima să bată mai tare. O lacrimă iese la lumină și strălucește în penumbra încăperii înainte să lase o dîră pe chipul acela descărnat, uscat de sarea amintirilor. Trăiește în

dezorientarea ei, în uitarea plicticoasă a zilelor mereu la fel.

Melancotudinea, contopirea temporală a melancoliei cu solitudinea, îi e tovarășă în nopțile de insomnie, consumate în tăcere. Acele umbre conțin trecutul, prezentul, viitorul. Un viitor cu dorința încheierii, lizibil în langoarea ochilor, însuflețiți doar de amintirea acelui bărbat care, atunci cînd nu vorbea, cînta la muzicuță. Ea asculta și se gîndea.

O dată, cu mulți ani în urmă, îl dusese acasă la ea. În zori, cînd cîntă cucii, la ora la care întunericul își desprinde strînsoarea și lasă loc luminii. Bărbatul s-a speriat. I s-a părut că vede oameni deplasîndu-se, circulînd prin cameră, umbre ce coborau treptele, voci care șopteau.

Era obișnuit să spună despre casele altora că nu acceptă intruși, nu suportă nici măcar mirosul lor. Casele se apără, trimit umbre care să-i alunge pe străini, să le facă șederea amară. În fine, casele își vînd scump pielea. Apoi se liniștesc, spun da, dar e nevoie de timp și de răbdare. Din culcuș se iveau ace. Ace de lumină care înțepau. El prefera acele de pini. Canapelele sale favorite se aflau în aer liber: covoare cu vegetație de pădure, perne de mușchi întinse în desișul umbros, abia străpuns de soarele de iulie. Acolo era habitatul lui. Și totuși ar fi rămas cu plăcere în locuința acelor de lumină. O simțea devenindu-i prietenă și complice, înțelegea că nu l-ar fi dat afară. Dar era la fel de convins că ele, casele altora, nu se dăruiesc niciodată cu totul unui străin. Lasă un ungher unde rămîne să străjuiască prezența lor, dominația lor, personalitatea lor. Și, indiferent cîți ani ar trăi oaspetele între acei pereți, la cel mai mic conflict, va auzi reproșul că e un intrus. Casele altora au o memorie de mamă. Dacă nu l-au văzut născîndu-se în burta lor, nu-l vor accepta niciodată pe primul venit. Chiar dacă e tîrît înăuntru de urechi, ele vor fi mereu gata să-i aducă aminte că e unul care înainte nu era aici.

Femeia își amintește fiecare cuvînt, fiecare întîmplare. Revede momentele în care el îi spunea povești. Ea era genul de ființă care știa să asculte. Asculta cu plăcere. Se lăsa fermecată de aventurile pe care el le descria ca să alunge teama. Bărbatul acela chinuit de trecut și-ar fi petrecut toată viața fabulînd și, în parte, a și făcut-o.

Nu pentru că ar fi fost convins că poveștile lui aveau vreo valoare. Poveștile lui nu aveau nici o valoare, dar trebuiau transmise posterității.

În felul acesta supraviețuia. Cine tace, moare mai devreme și moare urît. Adevărul se află în spate. Ne urmează încet-încet, ca umbra, anotimpurile, copilăria, remușcările. În față e lăsată veselia, care merge singură pe celălalt trotuar, în sens opus nouă și mersului nostru, ca doi inși care s-au provocat la duel și acum se îndepărtează înainte să se întoarcă și să tragă. Veselia trage asupra bărbatului înainte să-l părăsească. Dar nu-l omoară, doar îl rănește.

El umbla ducînd cu el ulcerația, nostalgia unei oarecare afecțiuni. A fost vesel doar niște clipe scurte: momente plăcute, străfulgerări de speranță bucuroasă, fragmente de voioșie tihnită în mijlocul tumultului de coșmaruri. Pe mormîntul eșecurilor cădea ultima frunză a unui fag.

Femeia stă acolo ca să se gîndească, să atingă ușor cu degetul sculpturile, să le curețe, să le lustruiască. Praful timpului nu le atinge, praful timpului stă dincolo de ușă. În memorie îi revin cerceii din cireșe, zmeura, căpșunele și torentul care ducea lucrurile cu el. Bucăți de lemn umflate de apă curgeau la vale, spre destinul lor, cine știe unde. Unele se împotmoleau pe vreun mal, unde se descompuneau. Ploaia le îngreuna iar, soarele le usca încă o dată, vîntul le mîngîia. Un du-te-vino, la fel ca viața. Să devii greu și apoi ușor, să te umpli și să te golești, să rîzi și să plîngi pînă te fărîmițezi.

Acum traversează și ea cîmpul ei de solitudine. Își amintește pădurile unde rîdeau copacii și unde ea culegea ciuperci. Creste de munți, fîșii de cer, vînători, tăietori de lemne. În copilărie a fost nevoită să adulmece viața – și ea, un fel de copoi în vînători nesolicitate. Noaptea o lovește insomnia, își amintește legende uitate și copaci, mereu copaci. Pădurile acelea. Păduri de afini și muri, cerceii din cireșe, veselia stinsă de necunoscuta „Ce-o să fie?“. Acuma știe. Departe sînt acele zile, departe, ținutul arogant și misterios al caprelor-negre. Ținutul pădurilor și al torenților. Pe maluri cîntau sturzii și percepea susurul vîscos al lujerilor de trestie, toți împreună, ținîndu-se de mînă, frați nepăsători cu

picioarele în apă. Liniștea acestor nopți fără somn e impalpabilă. Cade ca pulberea, se întinde peste ținutul torenților, acoperă pădurile, văile, grădinile de zarzavat. Ajunge la casa în penumbră, o invadează, o umple, o înconjoară.

Copilul doarme. Doarme pregătindu-și viața, clocindu-și viața lui de micuț, și simte iubirea în jurul lui, sub cochilia perfectă a nopții. Încă nu aleargă, nu e copoi, stă nemișcat, viața e cea care aleargă spre el. O să alerge el pe urmă, la fel ca bărbatul acela fără odihnă. Bărbatul acela alerga după viața care îl întrecuse. Femeia știe. O durere îi apasă sînii, o săgetează în partea din dreptul inimii: ultimii ani i-a petrecut ascultînd. Totul s-a terminat, totul a durat o fracțiune de secundă. O fracțiune de secundă care i-a traversat visele, ochii rătăciți, bucuriile scurte ce au luminat nopți fără stele. Dacă stă să se gîndească – și stă –, viața a fost lungă, obositoare, disperată și feroce. Zi după zi, an după an, părea interminabilă. Acum îi rămîne doar să aștepte imobilă acolo înăuntru, fără să se clintească din loc. Adio păduri, cercei din cireșe, tinerețe, iubire a unui bărbat impenetrabil, care fugea de el însuși, de ceilalți, de lume. Rămîn peisajele din privire, amintirea toamnei, spectrul geros al neantului, grădinile de zarzavat înghețate, vetrele fără fum, casele goale.

O face pentru copilul acela care ține încă deschisă cartea vieții. Numără zilele una cîte una, însemnîndu-le cu unghia ca pe niște mărgele de rozariu. Dacă n-ar fi fost micuțul acela, ar fi dispărut. De-acum nu mai cere nimic, nu mai vrea nimic, doar așteaptă. Toamna memoriei o înconjoară, o îmbrățișează, îi ține tovărășie.

Noaptea, în eternele nopți fără somn, ascultă o poveste, basmul lor. Repetă în minte narațiunile pe care le-a auzit. În acele scurte bucăți de vis, dinaintea ochilor îi înflorește trecutul, viziuni recente precum cele de atunci, de parcă totul ar fi la fel, de parcă n-ar fi trecut atîta timp.

Se sprijină în baston în încăperea semiîntunecată și liniștită, luminată de umbre îndepărtate, fantome ale memoriei. Fărîme de depărtări care o caută din nou, așa cum copilăria îl caută din nou pe bătrîn la sfîrșitul zilelor acestuia.

Și ea e bătrînă. O femeie în vîrstă, încă mîndră și orgolioasă. Deși se sprijină în baston, are tot pasul acela de val care se sparge, mersul acela cu chipul semeț. Bastonul are sculptată pe

măciulie imaginea unei cucuvele. Simbol al înțelepciunii, chiar dacă el nu fusese niciodată înțelept. Problema lui se numea impulsivitate. De altfel, ești ceea ce ești, nu ce ai vrea să fii. Chiar dacă trebuie să faci tot ce-ți stă în puteri ca să te perfecționezi, e greu să ajungi la un rezultat bun. El încerca – și sculpta cucuvele, simboluri ale înțelepciunii.

Bastonul e făcut dintr-un alun, lemn ce iubește turma în care arbuștii rămîn uniți pentru a se apăra și a ataca. Alunii sînt impenetrabili, invincibili, incoruptibili. Formează o masă compactă, ca să nu intre nimeni, și își lasă fructele să cadă, astfel ca oamenii să le poată aduna. Alunii se oferă stînd deoparte, își pun armură, iubesc respingînd. Alunul folosit pentru baston fusese ales doar pentru a profita de curbura lui. Ei doi erau animale solitare, indivizi care se adaptau prost la turmă, și nici un alun sau vreun alt fel de grupare nu-i putea reprezenta.

Își amintește cu nostalgie coborîrile acelui bărbat veșnic în fugă. Venea și pleca din nou, pleca și venea din nou, mereu agitat, mereu cu privirea pierdută în zare, ca și cum scruta un dușman, ca și cum cineva ar fi vrut să-l prindă și să-l închidă într-o cușcă.

Îi revin în minte unele dintre acele momente efemere, intense, impetuoase ca un foc de crengi uscate. Era toamnă. O toamnă obosită și melancolică, la fel ca multele de-acum trecute. O altă toamnă fără povești, cu întîmplări obișnuite, cu oameni care își organizau timpul și lemnele pentru iarnă. Sărbătoarea culorilor incendia pădurile, încetinea pașii. Și trebuia să mergi încet, ca să privești. Zilele de toamnă nu spun povești, propun priveliști. Dăruiesc codri de aramă și de aur, pajiști pieptănate de vînt, cîmpuri pustii, aer cristalin. Și gînduri. Imagini tăcute care nu povestesc, pun în mișcare reflecții. Pentru un bărbat de o anumită vîrstă sînt mereu aceleași. El mergea de-a lungul apusului, anii au zburat în viteză, toamnele s-au acumulat în fugă, ca primăverile, verile, gări de tranzit care l-au adus la sfîrșit. Sfîrșitul bătrîneții, al oboselii: moartea.

La o anumită vîrstă nu mai există anotimpuri, există timpul care trece.

În acel moment omului îi e teamă. Și el ar fi vrut să renunțe la sentimente, să abdice, să cedeze, să se dea bătut, să aștepte sfîrșitul ca vagabond al vieții. Apoi a cumpănit, s-a gîndit că nu

era cazul, a simțit că nu era corect. Dacă putea să mai ia ceva din ceea ce îi oferea coșul avar al existenței, ar fi făcut-o. A cules puțin cîte puțin, fără să pretindă multe. Era genul de om mulțumit. De altfel, ce să facă? Să o facă pe tinerelul? Să aibă pretenții de floarea vîrstei? Nu. Singura precauție pe care o lua în calcul era să nu pară ridicol. Era atent la asta. Vedea în jurul lui bărbați prefăcuți, fragili, nesiguri. Bărbați care nu se plăceau, care nu acceptau cicatricile timpului pe trupurile lor consumate. Se repezeau să se corecteze cu operații și păr vopsit, devenind jalnici și ridicoli. Odată retușați, rîvneau la puștoaice. Bărbații, niște vanitoși incurabili, cad pradă dorinței de a plăcea la orice vîrstă. Vanitos fusese și el. A fost vanitos o vreme. Dar acum nu mai era. Acum nu făcea nimic ca să se înfrumusețeze. Și adesea, deloc întîmplător, urîțea restul rămas afundîndu-l în paharele cu vin. Viața bărbaților e plină de mistere și el nu făcea excepție.

Ea își amintea zilele îndepărtate, pe cele bune, liniștite, petrecute parțial împreună, parțial ignorîndu-se, prefăcîndu-se că nu se întîmplă nimic. Era prudent să mimezi indiferența. Oriunde apăreau, erau scrutați cu atenție, analizați detaliat, cercetați amănunțit. Dar oricum comunicau. Încrucișau priviri, lovituri de floretă, tresăriri, scînteieri de ochi grăitori. Alunecau unul pe lîngă altul fără ca nimeni să observe.

Zilele le trăiau cu ajutorul imaginației. Noaptea rămîneau îmbrățișați, dormeau cîteva ore, vegheau în tăcere, ascultau bătăile inimilor. El vorbea în șoaptă, pomenea adesea de bătrînețe, de moarte, de diferența de gîndire. Ea asculta. Păstra în suflet calitatea rară de a asculta.

Dar trăiau la distanță, în majoritatea timpului nu erau unul lîngă altul. Se strîngeau în brațe de departe, se îmbrățișau virtual, plecau, urcau pe munți, anulau distanțe. Visau, atîta tot. Și, prin intermediul visului, reușeau să creeze o punte magică, un elastic misterios care îi făcea să se ciocnească unul de altul ca și cum ar fi fost într-adevăr uniți. Această tehnică de salvare, surogat inocent al inimii, îi ajuta să suporte despărțiri, depărtări și melancotudinea, acel amestec de melancolie și solitudine care îi învăluia.

Ea era o femeie onestă, de aceea pretindea onestitate. Dar, din

respect față de alții, față de egoismul altora, sacrificau claritatea, își tăinuiau visul, se fereau de libertatea de a merge împreună la lumina zilei. Poate că așa era corect, poate că așa era mai bine. Pentru toți. Au trebuit să trăiască în umbră, hrăneau umbre înconjurați de umbre.

Peste mulți ani a devenit și ea o umbră. Tăcută, prezentă, misterioasă, antică. Petreceau ore în ritmul respirațiilor, le numărau în minte pe cele puține, una cîte una, picături de rășină, esență ce acoperă rănile copacului. Ea era cadranul solar, oferea timp cu discreție, își lăsa umbra să alunece peste el fără zgomote, fără tam-tam. El era tencuiala pe care stătea suspendat, ca o frescă delicată, cadranul solar. Cu tencuiala întărită de timp, cu baza sigură, din var dur și pământ uscat, consolidat de-a lungul anilor.

Momente care acum revin, trec prin fața ei așa cum umbra cadranului solar trecea peste ore. Le mîngîie relaxată cu vîrful degetului. Cadranul solar ține cuiul în tencuială, semnul pe care îl proiectează e ora ultimilor săi ani. Dar soarele se rotește și timpul zboară. În ciuda semnului de stație, șoferul vieții nu oprește acolo. Umbra și cadranul solar erau totuna, așa cum erau cuiul și tencuiala. Își țineau companie unul altuia, marcau împreună curgerea zilelor. Doar cînd era soare. Fără soare, cadranul se întuneca, nu arăta nimic. Dar timpul trecea oricum, curgea repede, tencuiala începea să se cojească.

Vara copiii urcau la pășuni ca să fie argați. Cei doi mai măricei primeau doar casă și masă, bani deloc. Cel mic rămînea cu bătrînii. Au fost anotimpuri de trudă, de alergătură în aer liber, de libertate supravegheată de cioban. Etape de formare, de ucenicie. Doi băieței creșteau, intrau mult prea devreme în lumea adultă. Fără să-și aștepte vremea, fără nici o pregătire prealabilă. Arzînd etape și energii, cu mîinile julite și somn pe sponci, doi copii deveneau bărbați.

Din anii de la pășuni, din intensele și însoritele veri la pășuni, el își amintea alergările. Alergări fără oprire și fără sfîrșit. Urcușuri și coborîșuri, în sus și în jos pe pășuni, prin păduri și pe terenuri abrupte, ca să strîngă laolaltă juncanele, fiare blestemate, șirete și iuți precum caprele-negre. Acele juncane cu

diavolul în ele nu aveau astîmpăr. Erau exploratoare incurabile, cercetătoare ale noului, căutătoare a ceva ce nu văzuseră niciodată. Animale de avangardă, nu stăteau niciodată pe loc, le plăcea să călătorească. Și călătoreau. Sigur că da! Iar cei doi copii, înalți de o șchioapă, alergau să le caute, să ciulească urechea la tălăngi, să le găsească, să le aducă la adăpost, să le țină în cireadă. Odată strînse la un loc, juncanele fermecătoare se priveau, rîdeau, părea că se pun de acord. Apoi, la semnul uneia dintre ele, se porneau dintr-odată iarăși la galop, ca niște mînji în fugă. Și atunci copiii porneau și ei la galop pe urmele lor, fără să fi apucat să-și tragă răsuflarea.

Toată ziua la fel, toate zilele la fel. Fugă, alergătură și sărituri într-o lume de basm, vegheată de piscuri stîncoase și priviri misterioase de animale ce pîndeau ascunse, apărate de păduri dese, care se unduiau în adierea ușoară de vară.

Peisaje de vis treceau peste copilași ca un văl înviorător. Pășuni verzi urcau șerpuind și gîdilau poalele munților. Limbi de iarbă deasă și subțire se cățărau să lingă stîncile și apoi se răsuceau în fugă, se întorceau în vale ca să se strecoare și să se piardă în pădurile solitare, vlăguite de zăpușeală. Murmur de izvoare, ropot de cascade, gîlgîiri, trepidații. Torentul strălucea undeva jos. Cosea cu firul lui de argint valea îndepărtată. Ici și colo pîrîuri șușoteau, se strigau, răspundeau. Păsări de toate neamurile piuiau, alergau după partenere, fîlfîiau, roiau ca albinele de la un copac la altul, făcînd frunzele să foșnească și scoțînd un zgomot ca de grindină abătută peste pădure. Apoi, dintr-odată, totul amuțea. Parcă ascultînd de o poruncă autoritară și misterioasă, natura făcea șșșt și nimeni nu mai deschidea gura. În acea clipă, în acel moment magic, peste munte cobora marea liniște a amiezii.

Din depărtare veneau, abia perceptibile, sunetele tălăngilor atîrnate la gîtul juncanelor ce alergau. Erau iarăși departe. Rătăceau în căutare de iarbă proaspătă, respirînd tihna și liniștea așternute pe neașteptate. Peste pășunile de pe înălțimi și de dincolo de stînci se desena umbra solemnă a acvilei. Zbura fără să bată din aripi, susținută de răsuflarea încinsă a verii. Se rotea în cercuri, de fiecare dată tot mai largi, se învîrtea lent, tot mai lent, umbra i se alungea, se îndepărta puțin cîte puțin, pînă cînd

dispărea după spinările ascuțite ale munților. Și atunci umbra făcea și ea un salt și dispărea. Nu mai era.

Copiii ascultau. Era un spectacol pe care să-l asculți, erau priveliști pe care să le auzi. Imagini pentru auz, nu pentru văz. Trebuia să auzi liniștea aceea, adierile, răsuflările calde ale verii, freamătul acela de izvoare, susurele cascadelor, tălăngile care răsunau de pe coaste, răspîndite în lumina orbitoare.

În anii aceia, în anotimpurile solitare de la pășuni, în însoritele amiezi de iulie învăluite de misterul crestelor aspre și îndepărtate, s-a fixat pentru totdeauna în sufletul celor doi copilași dragostea pentru munte.

I-a însoțit amintirea acelor păduri, a acelor munți, a sărăciei, a muncilor trudnice, a foamei, a ținutului sălbatic și blînd în care trăiau. Inimile lor și-au încetinit ritmul. Pe parcursul acelor ani inimile de copii ai munților li s-au transformat, și-au modificat chipul, au bătut lent, au devenit mai crude. Ca să reziste, să învețe, să doarmă fără tresăriri, să crească fără a fi doborîți, au trebuit să-și înăsprească inimile. Au trebuit să dea fără să ceară, să acționeze fără să vorbească, să îndure fără să crîcnească. În felul ăsta, pur și simplu în felul ăsta au pornit-o acei copilași pe cărarea nesigură a adolescenței. N-a fost dificil s-o parcurgă, o curățaseră deja, o pliviseră, o statorniciseră. De-acum erau adulți, copii adulți, bătrîni cu experiență. Vedeau pînă departe, se simțeau siguri pe ei, puteau să reușească.

Dar lipsa familiei a lăsat cicatrici de nești în sufletul băiatului mai mare. A dus cu el, tatuate, toate acele stigmate și ele au fost, în bine și în rău, semne fundamentale pentru viitorul existenței lui.

Coborau înapoi în vale, ducînd cu ei blîndețea toamnei. Primele frunze care cădeau colorau solul, făceau mersul ușor, vorbeau despre natura cea schimbătoare. Slabi, încordați, antrenați, cu pielea întunecată pe oase și prea puțină dorință de a merge la școală, cei doi frați se întorceau acasă. Îl regăseau pe al treilea, pe cel mai mic. Se instalau din nou în acel cuib de bătrîni care mirosea a foc, funingine, supe și pipi uscat pe haine.

Copiii readuceau în acel bordei o notă de veselie, chiar dacă rămîneau tăcuți. Pentru bătrînii aceia veselie însemna să-i revadă, să le încredințeze poveștile de seară, să lase o amintire

frumoasă, să-i observe cum cresc. Bătrînii vorbeau puțin, dar cîteodată o făceau. Atunci cînd liniștea invada pădurile, tremurau de emoție la căderea primilor fulgi și spuneau povești. Întotdeauna era acel foc mare din mijlocul bucătăriei. El hotăra, el comanda, ca un rege cu sceptru de flăcări. Dacă erau prea mici, cerea întăriri, iar bătrînii aruncau brațe de carpeni care trosneau, pîrîiau, aruncau scîntei. Parcă strigau înainte să ia foc și să se transforme în cenușă. Totul se transformă în cenușă, pentru că totul e foc. Viața oamenilor e pîrjol, vîlvătaie care îi prăjește, îi consumă într-o clipită. Și vîntul implacabil al anilor îi ia cu el. Oamenii respiră și pier ca pulberea risipită. Zilele se deșiră una după alta, gheme prost înfășurate, aruncate pe povîrnișurile destinului, învinse de tristețe.

Cei trei băieți nu rîvneau la nimic, observau, așteptau, visau ceea ce de regulă li se cuvine copiilor: o bucată de pîine, o haină, pantofi, o fărîmă de afecțiune. Nimic mai mult. Dar părea că nimănui nu-i pasă deloc de acei copii născuți din întîmplare. Mai întîi erau ei, adulții care decideau, apoi ceilalți. Și ceilalți au plătit pentru prioritatea eului, pentru răutate, pentru răzbunare. Într-un cuvînt, au plătit pentru ignoranța și obtuzitatea oamenilor. Răul cel mai mare pe care îl poate face o ființă umană e să ofere cu generozitate durere pe gratis. O face cu metodă, împarte sistematic durere, și așa ceva există pentru toți pe fiecare continent.

Mănunchiuri de crengi ardeau în vatră, trosneau, se făceau cenușă, pe chipul copiilor se înmulțeau gîndurile, îngrijorări multe, speranțe puține. Ce puteau face? Să aștepte, nu le rămînea altceva decît să aștepte.

Trebuiau să se trezească la ora cinci ca să dea o mînă de ajutor, să se ocupe de vaci, două animale atît de bătrîne și de slabe, că te-apuca mila. Trebuiau să le mulgă, să facă brînză, unt, *ricotta*. Bunicul închega brînza și *ricotta*, dar untul era sarcina lor. Băteau smîntîna în putinei muncindu-și brațele o oră, o oră și un sfert, poate mai mult. Cei doi mai măricei făceau cu schimbul. Cînd antebrațele începeau să doară, unul renunța, se trăgea într-o parte, și începea celălalt. Cu iuțeală. Era vai de ei dacă lăsau smîntîna să se odihnească, căci ea își trăgea răsuflarea, se răzvrătea, dădea înapoi, nu se întărea, nu se făcea unt. Și atunci

se lăsa cu supărare, bătrînul bodogănea, lua la șuturi, trăgea de urechi. Untul erau aur, vai de ei dacă îl stricau. Un aur dulce și galben, foarte bun de întins pe pîine. Pîine tare, înghețată, veche de cîteva zile, bună și așa. Tăiată în felii și unsă cu unt, era excelentă, se topea în lapte, se făcea iarăși moale, și în suc de vînat era și mai bună. Binecuvîntată acea pîine tare ca piatra. Și binecuvîntați vînzătorii care o păstrau pentru săraci, pentru nevoiași, pentru amărîți, și le-o vindeau ieftin. Notînd datoria în caiet și așteptînd cu răbdare banii ăia care nu mai veneau niciodată. Un nenorocit de caiețel maro, plin de linii, numere, cifre, totaluri. Un mic registru subțire, care avea ștampilată pe fiecare pagină cunoscuta expresie „De achitat“. Dacă cineva nu achita sau achita cu prea multă întîrziere: pîine veche. Și zero cumpărături pe credit, specialități și pofte. Pîinea proaspătă era avuția celor ce plăteau în numerar, dar copilașii nu știau asta și nu suportau diferențele de clasă. Le era foame.

A venit timpul să înceapă iarăși școala. Cel mai mare nu voia să stea cu nasul în cărți, prefera orele la care învățătorul îi punea pe elevi să lucreze cu mîinile. Atunci sculpta cu briceagul bucăți din lemn de nuc, cioplea mici totemuri, chipuri grosolane, figuri îmbufnate, oameni cu fețe de speriat. Poate că erau vise cu ochii deschiși, viziuni abjecte care îi jupuiseră pielea.

Odată devenit adult, a înfățișat durerea. Cînd a devenit sculptor în lemn, statuile lui au fost embleme ale tăcerii și durerii, simboluri pentru acceptarea mută a existenței, cu samavolnicia legilor ei cinice. Chiar și maternitatea a fost la el o temă constantă. Nu fusese legănat, nici alăptat, nici mîngîiat, și sculpta mame care legănau copii, alăptau la sîn, mîngîiau. Înfățișa ce nu avusese.

Băiețelul continua imperturbabil să cresteze chipuri pe obiecte. Chipuri care îl priveau, îi vorbeau, îi țineau companie. Avea nevoie de companie și făcea șiruri de prieteni care să-l însoțească, să-l observe cum înaintează prin viață. Nu era deloc vorba de parale, lucrurile pe care le sculpta și în care punea suflet nu aveau nimic de-a face cu banii. Dar bătrînul nu înțelegea. Sărăcia, lungă cît niște secole de post, îi golise imaginația de tot ce era de prisos, de aceea pentru el orice acțiune trebuia să aducă un cîștig. Să cîștigi ceva, chiar dacă îți cheltuiai din plin energia și

eforturile, ăsta era mottoul lui.

A greșit mult omul acela, la fel ca toți ceilalți. A greșit și față de nepot. Doar că după un anumit timp lumea a început să cumpere polonicele cu chipuri, lingurile cu nas, ochi și gură, uneltele care rîdeau și pîndeau. În momentul acela bătrînul s-a dat bătut, a zis că nu înțelege lumea și i-a oferit băiatului libertatea: să cioplească orice voia. Nu-și dădea seama că, odată cu lemnele din acele păduri, copilul își cioplea propria viață. O contura, îi dădea o formă, care urma să reziste pînă la moarte. Restul aveau să fie finisaje, detalii, cizelări. Șlefuiri interesante, nu întotdeauna necesare.

Forma inițială e cea care contează, cea care strînge în pumn timona timpului pentru a ghida viitorul unui bărbat, cea sculptată în anii plini de curiozitate ai copilăriei, în anii neliniștiți ai adolescenței. Era greu să ieși teafăr din acele locuri ce jupuiau copilăria, să nu moștenești comportamentul acelor oameni duri, ignoranți, incapabili de orice fel de blîndețe. Oameni care-i mutilau mai înainte de toate pe cei dragi lor, lipsindu-i de orice gest de afecțiune, de bunăvoință, de o privire blîndă. Cerberii aceia nu arătaseră niciodată vreun semn de slăbiciune, nu lăsaseră de la ei, nu rostiseră vreun cuvînt tandru. Nu-și dădeau seama că în felul acesta suprimau exact ceea ce i-ar fi făcut să se simtă bine, să trăiască în tihnă, să fie fericiți pentru cîteva clipe.

Deși se apărase cu îndîrjire de răutatea gratuită, luase ceva – împotriva voinței lui – de la acea familie nefericită. Ceva ascuțit și aspru, pe care cei ce l-au cunoscut mai apoi aveau să-l simtă pe pielea lor. Și nu doar o singură dată.

Femeia mîngîie cu vîrful arătătorului o sculptură de tisă, un lemn ca un os descărnat, lipsit de zorzoane, pe care nu-l puteau ataca nici carii și nici timpul. E un chip de bărbat mare cît pumnul, cu expresia dură și cinică a cuiva care s-a săturat și, dacă vrea, poate fi ticălos și poate răni. Chipul unui bărbat plin de amărăciune, care nu suportă critici și nici acuzații fără temei. Se săturase. Îi tremură mîna cînd mîngîie chipul acela de lemn roșiatic, sînge întărit de ani mizerabili, scoarță expusă intemperiilor, zgîriată, bătută de vînt, cioplită cu tîrnăcopul, șlefuită cu briciul. Și-l amintește. Cînd fantasmele lui îl făceau să se posomorască, nu ierta pe nimeni. Cu atît mai puțin pe el însuși.

Avalanșa de epitete se rostogolea, se întindea ca sîngele pe zăpadă. Cuvintele sfîșiau acolo unde cădeau, se opreau și ardeau ca acidul sulfuric.

Era un bărbat întortocheat, răsucit în jurul lui ca lujerul unui scoruș de munte. Le făcea rău celor pe care-i iubea voind să se rănească, să se omoare pe sine. Și reușea. Reușea într-o manieră perfectă. Specialist în automutilare, în dauna celor ce îl iubeau. Odată ce erupția trecea, odată ce mecanismul ce provoca răul ca să se simtă el rău era satisfăcut, parcă se trezea din somn. Înțelegea răutatea din comportamentul lui, încerca să repare lucrurile, își cerea scuze, cerșea iertare. Plîngea în sinea lui. Un plîns fără speranță, o căință autentică, dar lipsită de cuvîntul final. Știa că urma să se întîmple din nou, că urma să comită aceeași greșeală. Atunci cădea pradă disperării, asemenea alcoolicului la fiecare recidivă. Era prins într-o capcană, toți sînt prinși în capcană de ceva sau cu ceva. Venirea pe lume e ea însăși o capcană – uneori monstruoasă.

Dar luptele erau utile. După certuri ei doi înțelegeau mai bine, promiteau să se ajute să îndrepte lucrurile, să devină înțelepți, să-și ajusteze tirul, să mediteze la toleranță, să se cizeleze. Numai că era nevoie de timp. Timp, răbdare și muncă, fiindcă materia le rămăsese brută. A lui, pe care anii o acoperiseră cu o coajă, nu voia să se lase curățată. A ei, plină de incertitudini greu de zdruncinat, nu voia să cedeze, rămînea dreaptă, cu pieptul scos în față, expus vijeliilor.

Învățau. Încet-încet, își îmbunătățeau viitorul. Însă nu era ușor. Dacă ar fi fost ușor, ar fi încheiat de mult. Aveau voință și erau onești, ingrediente absolut necesare pentru a încerca. Și au mers mai departe. Cu cîte o încăierare cînd și cînd, cu lopeți de pămînt aruncate în față, cu dezamăgiri, cu mînie. E greu ca eșecul să nască speranțe viitoare, să lărgească perspective. Dar de fiecare dată făceau încă un pas spre mai bine. Erau conștienți de asta, așa că rezistau, insistau, încercau din nou.

Băiatul mergea de mult timp pe firul unei existențe nefericite, dure și chinuite. Frații se țineau după el, stăteau lîngă el, bot în bot. Fiind mai mici, îl imitau. Cel micuț încerca să înoate în marea ostilă a vieții, dar se îneca. Apa celor trei vieți de naufragiați însemna mocirlă, nisipuri mișcătoare care te înghițeau, putregai unde miasmele adulților pluteau după miros. Au mers mai departe. Crescuți cu pîine tare și bătăi, cu munci și spaime, avansau lent pe un teren în pantă. Cum se speteau zi după zi la muncă și la școală, primii doi și-au format niște umeri lați și un caracter puternic. De altfel, ori o făceai, ori mureai, nu era altă cale. Aveau doisprezece și unsprezece ani, deveniseră repede adulți antrenați, experți la toate și muncitori buni. Cel mic nu, el avea doar cinci ani și, chiar dacă își dădea silința, era plăpînd, avea umeri osoși de copil și privirea inocentă a unui ieduț de lapte. Dar era făcut din material bun, trăia și el în jungla sărăciei, în mijlocul nenumăratelor greutăți, chinuri și nevoi.

Au trecut mulți ani. Unul dintre cei trei nu mai e. Lipsește de peste patru decenii, dar amintirea lui se străduiește să nu se stingă. Vine și pleacă, ca un nor rătăcitor pe cer. Chipul lui se arată tulburat și trist în nopțile fără somn ale fratelui mai mare. Îi trece prin față vălurind delicat, ca o imagine reflectată în apă. Jos, la casa bătrînească, i-au rămas pantalonii așezați pe spătarul unui scaun, pîndindu-i întoarcerea. Sub scaun, în pulberea carilor ce rod podelele, o pereche de pantofi își așteaptă stăpînul. Nu avea nici optsprezece ani cînd a murit. Era înalt de un metru nouăzeci, dimensiune care stîrnea invidia fratelui mai mare. Ici și colo, pe noptiera veche, cîteva obiecte amintesc de el. O bonetă în stil marinăresc, suvenir dintr-o îndepărtată excursie la Veneția, împreună cu preotul satului. Un ineluș de argint, poate un cadou de la fata aceea despre care vorbea în scrisorile lui. Misive ce veneau din Germania, unde și-a sfîrșit zilele. O curea de piele, cîteva monede, un pieptene. Era la fel de vanitos ca toți tinerii,

umbla cu pieptenele în buzunar. Asta era tot. Lucruri pline de melancolie și tristețe, pe care fratele nu le-a mai privit. Ca să nu revină la el, la vremurile acelea, la ziua morții lui. S-a gîndit de multe ori să ia lucrurile acelea și să le pună pe foc sau să le arunce în mașina de gunoi. Ce sens are să te holbezi la niște obiecte ca să-ți aduci aminte de cineva? Nici unul, nici un sens. Fie acel cineva e acolo, fie nu e, deci aruncă la gunoi tot ce îl evocă. Așa gîndea odinioară, dar atunci era tînăr. Nu și după aceea. Cînd anii s-au adunat, a revenit la acele obiecte ca să se holbeze la ele, să-și amintească zilele petrecute împreună cu el și cu celălalt frate.

După șaptezeci de ani, el, care părea rezistent, care juca rolul bărbatului rezistent, a renunțat la mască. Și-a pierdut din duritate de la o zi la alta, s-a delăsat, a renunțat la autocontrolul glacial dublat de sarcasm pe care-l afișase ostentativ dintotdeauna. A devenit iarăși el însuși, cel din vremurile acelea îndepărtate, cînd creștea înfruntînd viața împreună cu frații lui. Atunci nimic nu era prefăcut, nimic nu era jucat. În primul rînd fiindcă nu era necesar. Era necesar să se ferească de loviturile mai dure, să adune trei porții de mîncare pe zi și să nu-și facă prea mult rău.

După o anumită vîrstă devii din nou onest. Zilele se deșiră cu iuțeală. Cad pradă vîntului asemenea păpădiilor de pe pășuni și se transformă în grăunțe de praf. Vîntul le poartă cu el, le duce undeva departe, unde n-o să mai fie găsite. Nimic din ceea ce a trecut nu mai poate fi regăsit, cu excepția durerii. Ea rămîne, rezistă și ani de zile. Și atunci e mai bine ca vîntul să aducă amintiri din zilele bune, oneste, trăite în ritmul firesc al trupului și al sufletului. Fiecare moare trist, sătul de sine, strivit de temeri legate de vîrstă și boli, apăsat de durerea remușcărilor și regretelor. Toți mor rău, chiar și sfinții. Toți trăiesc rău, pentru că au înăuntrul lor ceva care îi apasă, care le face capul și picioarele să se înmoaie la încheierea socotelilor. Nici copiii, nici tinerii nu se salvează de această condamnare făcută din pămînt și suflet, din dureri și temeri, din deziluzii și o mînă de speranțe. Calitatea morții, nu a vieții, e cea care ar trebui îmbunătățită.

Astfel, la vîrsta maturității, bărbatul acela nemulțumit se întorcea din cînd în cînd în casa veche, în camera aia, ca să se uite

la obiectele fratelui mort. Le simțea aproape, se simțea aproape de el, poate că se apropia de el, simțea moartea. Nu știa, percepea acele senzații și-atîta tot. Nu știa că mai avea șaisprezece ani. Puțin pentru oamenii lacomi de viață. Nu știa și nici nu-l interesa timpul sau durata. Se pregătea să profite cît mai intens posibil de fiecare moment, de fiecare zi. Nu-l speria ce urma să se întîmple. O să cunoască viitorul pe măsură ce avea să i se înfățișeze, clipă de clipă, fără planuri sau speranțe și fără disperare. Singura lui speranță era un viitor mai bun, dar, în cazul în care ar fi apărut, cît avea să dureze? Oare ar fi reușit să-și suporte destinul, să-și îndure viața, vîrsta? Ce-o să se aleagă de ei? Se temea de distanță, burete care poate estompa sau șterge sentimentele. Știa că probabil n-o să meargă așa, cel puțin nu pe termen scurt, poate niciodată. Îi lega ceva care trecea dincolo de afecțiune. Era un vis pierdut, născut în afara timpului, care nu se putea repeta, o amintire dulce și amară ca o beție. Poate că era inelul ce făcea legătura cu eternitatea. Cine știe dacă pe lumea cealaltă sufletele acelea urmau să se întîlnească, să se respecte. Bărbatul trăia vremuri confuze, uneori străbătute pe brînci, compensate de zile proaspete și limpezi, umbrite doar spre seară. Gîndul la ceea ce-ar fi putut fi și n-a fost sporea tristețea, amplifica distanța. Anii deveneau kilometri, kilometri care devorau ani.

De aceea intenționa să trăiască, să-și îngăduie clipe chiar dacă trebuia să le fure. Voia să ia de mînă lucrurile care i se înfățișau, să le ducă la plimbare cu el. Doar atît – nu cerea altceva, nu pretindea altceva.

Un bărbat care vrea să-și ducă traiul singur, să trăiască firesc, să profite de ocazii nu poate fi decît hoț. Trăim în detrimentul altora, ne bucurăm sustrăgînd bucurii de la semenii noștri, sîntem senini furînd seninătate de la cei ce ne stau alături. Ne ducem traiul administrîndu-le doze de suferință celor ce au încredere în noi. N-ar trebui să ne bizuim niciodată pe alții. E o formă de dependență și orice dependență duce spre abis, împinge în prăpastie. Fiecare om e legat cu un fir dublu de cei de lîngă el: rude, prieteni, cunoștințe. Le datorează ceva tuturor oamenilor care i-au întins o mînă de ajutor. Sînt datorii de recunoștință, datorii morale. Astea morale sînt cele mai rele: umanitatea e legată, împiedicată, prizoniera neîntreruptei curgeri a notelor lor

de plată. Sînt fire care nasc țesături de conștiințe și cunoștințe, împletesc viață și moarte, sentimente și rupturi. E imposibil să smulgi un fir fără să le strici pe celelalte, fără să faci o gaură în așternut. Existența înseamnă dependența omului de ceilalți. Dacă se răzvrătește și merge împotriva curentului, ca somonii, la un moment dat îl așteaptă ursul, care îl înfulecă dintr-o singură înghițitură.

Băieții erau încă în perioada de creștere cînd niște oameni s-au dus să închidă valea cu o placă de ciment. O placă de ciment imensă. Erau numeroși, făceau gălăgie. Apele torenților au început să se adune una peste alta, fagul de lîngă cotitură a fost acoperit de ele și doborît. Ciorile au rămas sus, corbii au venit în vale, gaițele au plecat. Casele de pe malurile torenților au fost dezasamblate, au rămas zidurile. Morile și joagărele au fost demontate, iar cheresteaua, lăsată să plutească. Se terminase, apunea o eră care nu avea să se mai întoarcă. Valea a fost traversată de fiori, s-a speriat, s-a cuprins cu brațele ca să se apere. O senzație de părăsire a coborît dinspre munți și s-a așternut peste acoperișurile ținutului ca o cenușă vulcanică. Era un semnal clar, însoțit de senzația că în scurt timp viața o să se schimbe, că nimic n-o să mai fie la fel ca înainte.

Niște oameni puternici hotărîseră să schimbe totul. Au acționat conștient și precis. Apa urca, înainta cu plumbul ei lichid ca să acopere lucrurile din trecut, să ascundă privirii viața care pulsase secole de-a rîndul acolo jos. Venea să creeze uitarea acelei lumi. Apa a fost nevoită să cedeze, s-a lăsat supusă și a supus, la rîndul ei, natura: verdele văii nu mai exista. Nici albul iernii din vremurile cînd zăpada o acoperea, înăbușind orice zgomot, și torentul tușea înfrigurat sub lespezile de gheață. Nu se mai vedea nici măcar ruginiul ca un curcubeu al toamnelor, cînd aerul purta în vale de pe crestele vîntoase cîntecele pădurarilor. Culorile și-au luat zborul. Acolo jos, pe maluri, dispăruse primăvara cu mugurii ei pulsatili ca niște inimi mici și cu vlăstarii ei fragezi și scrutători. Copacii nu-și mai întindeau brațele căscînd înainte să înfrunzească și să transforme valea într-un verde triumfal. Acolo jos dispăruse totul. Totul fusese îngropat de marea aceea sumbră, întunecoasă și neliniștitoare. S-a făcut octombrie.

Băieții coborîseră de la pășuni. Venise vremea să meargă la școală, dar nu aveau nici un chef să stea aplecați peste pupitre. Erau precum căpriorii, suportau greu constrîngerile și spațiile închise. Și apoi școala era una nouă, necunoscută, dintr-un sat unde fuseseră, poate, de trei ori. Un sat pe care peste trei zile nu aveau să-l mai vadă, un sat ras de pe fața pămîntului cu toți locuitorii lui. Un sat distrus, în locul căruia a răsărit unul din ciment, anonim, urît și lipsit de viață.

Într-o noapte de octombrie, pe cînd cerul strălucea de stele, luna își făcea rondul de control peste munți și păduri, iar satul dormea, s-a petrecut sfîrșitul lumii. Un munte a alunecat, zdrobindu-se în apa ținută locului de placa de ciment. Apa aceea care umpluse valea s-a umflat ca laptele pe foc, a ieșit din matcă și a început să se prăvălească peste sate, măturîndu-le și provocînd două mii de morți. Cei care au scăpat cu fața curată au început să plîngă și să le strige „Nenorociților“ celor ce înălțaseră placa de ciment. Dar între timp răul fusese făcut, tragedia se înfăptuise, amprenta malignă era gravată pentru totdeauna. Valea, satul, crestele, pășunile n-au mai fost niciodată la fel. Nici oamenii n-au mai fost la fel. Pămîntul străvechi, făcut din datini, obiceiuri, tradiții, cultură, esența vieții însăși, totul a fost distrus în trei secunde.

În ziua următoare au apărut fețe îngrozite, s-au înălțat urlete și peste tot în jur era un peisaj argilos, cu oase descărnate, coline dezosate, păduri dispărute și cadavre. Și un negru funerar de-a lungul văii. Se întretăiau priviri înghețate, acoperișuri smulse, ruine și dărîmături. Printre miasmele morții cineva întreba: „Unde sînt ai mei?“. În dimineața aceea au înțeles că murise o vale, dispăruse odată cu satele și oamenii pe care îi ținea strînși într-o îmbrățișare milenară. Murise totul. Durerea unei toamne de neuitat. Pe înălțimi pădurile căpătaseră un colorit incendiar, se dezbrăcau de frunze încetișor, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. În vale fuseseră sfîșiate de violența cataclismului. Copiii nu se mai jucau lîngă pîrîu aruncînd cu pietricele în cutii de tablă.

Era un peisaj fără piele și fără carne. Priviri distruse își urlau durerea, coleoptere de oțel venite să privească zumzăiau fără să se așeze nicăieri. Le era frică. Rămîneau în aer, temîndu-se să

vadă de aproape ce isprăvi făcuse omul. Era un peisaj mort, de moarte programată, cu case rase de la sol, acoperișuri smulse, oameni făcuți bucăți, fărîmițați. Era chipul desfigurat al unei lumi de-acum distruse. În noaptea de după tragedie, lîngă focurile în aer liber, supraviețuitorii s-au uitat la lună și și-au zbierat durerea care îi nimicea. În nopțile următoare lumina stelelor s-a răspîndit smerită deasupra bietelor ruine și tăcerea vremurilor străvechi s-a așternut iar peste satul fantomă, peste valea rănită. Și asta era o amintire de-a lui, a unui băiat care văzuse cum se deșiră pămîntul pe care crescuse, laolaltă cu lumea veche și izolată a acelor munți ocrotitori. Pustiul a pus stăpînire pe sat, pe casa lui, moartea construită i-a furat prietenii, colegii de școală, vecinii. Totul se terminase.

Un elicopter s-a lăsat pe marginea unei coline, unde era încă iarbă verde. I-a luat pe băieți și i-a dus în zbor în satul vecin. În sat domnea haosul. Frații scăpați de la moarte se învîrteau prin haosul ăla, uimiți că erau pentru prima oară în centrul atenției oamenilor, că aveau pantofi care nu erau de lemn, că puteau mînca pe săturate ce își doreau. Era un răsfăț și, ca toate răsfățurile, s-a terminat. Pe urmă au avut timp să plîngă, să viseze la satul pierdut, la alergările prin păduri, la culmile escaladate, la pășunile, colibele și juncanele acelea pe care le recunoșteau pe fiecare în parte. Nu mai rămăsese nimic. În pragul iernii, o noapte lungă și descurajantă se lăsa peste satele lovite de moarte, peste inimile sfîșiate de durere. Năvala apei frînsese și măturase toți copacii, stinsese orice formă de viață, ucisese două mii de oameni. Pe cerul de-acum cristalin zburătăceau păsările, apăreau în formație scoțînd țipete ascuțite, despicau pînza cerului ca niște lame și se duceau departe de acele locuri ale morții. Casele abandonate se pregăteau să putrezească, adormite sub învelișul timpului și al iernilor. Lumea aceea a dispărut ca și cum n-ar fi fost, lăsînd pradă uitării tot ce fusese paradisul lor terestru. În jurul morților niciodată găsiți se țesea uitarea, peste gropile uitate creștea mușchiul, plantele sălbatice triumfau și tăinuiau povestea. Soarele celor rămași să privească dispărea sub răceala memoriei pierdute, lăsat voit să apună.

Băieții au fost luați de acolo, despărțiți, duși, împrăștiați în orașe diferite. Ar fi vrut să rămînă uniți ca mărgelele unui

rozariu, la fel ca odinioară. Dar familia nu mai exista, iar satul nici atît. Bătrînele duse la azil au murit pe rînd și tatăl era tot mai dezorientat. Trei puișori fără cloșcă au privit pierduți în față, au acceptat ce se întîmplase și ce urma să se întîmple. Au urmat perioade de izolare, chin și penitență, lucruri deloc de nebăgat în seamă.

Băieții aceia erau obișnuiți cu ceva foarte diferit de claustrarea în care s-au trezit azvîrliți. Cei doi frați mai mari, închiși într-un internat al călugărilor salezieni și constrînși să se supună ordinii și disciplinei, au rămas năuciți și muți vreme de patru ani. Nu mai vorbeau, nu mai aveau nimic de zis, doar așteptau libertatea. Cel mai mare citea cărți, singura distracție posibilă în singurătatea acelui loc. Cititul era o metodă bună de alinare a zilelor de melancolie și a nopților de insomnie. Se gîndea necontenit la sat, la păduri, la alergăturile de pe munți, la sentimentele pierdute, la animalele domestice. Pînă în momentul cînd oamenii au lăsat să cadă muntele în masa de apă acumulată acolo de ei, casa lor fusese plină de animale. Între zidurile acelea străvechi, înnegrite de funingine, locuiau mai multe animale decît oameni. Adesea animalele aveau inima mai bună decît oamenii. Băieții crescuseră căpriori, capre-negre, corbi, păsări, cîini, pisici, ba chiar și o vulpe. Erau înconjurați de prieteni înaripați și de prieteni cu patru picioare. Trăiau într-o simbioză perfectă.

Acum, în edificiul acela mohorît, între zidurile apăsătoare și plumburii, în acel internat cu aspect de închisoare nu exista nimic din tot ce avuseseră, văzuseră și trăiseră înainte. Desigur, scăpaseră de la moarte, aveau ce să mănînce și să bea, erau bine îmbrăcați, aveau pantofi. Dar ar fi renunțat bucuroși la toate astea, numai să se poată întoarce acolo sus, pe îndrăgitele lor piscuri stîncoase, acum tot mai șterse și mai îndepărtate.

Ce așteptau de la acel loc închis, în acea spirală de plictiseală? Nimic. Visul li se stinsese în suflet, basmul se dezumflase, inima lor înghețа de tristețe. În peisajul cenușiu care îi înconjura, noaptea le apăreau viziuni, oameni dragi și fermecători, locuri și întîmplări, vieți de-acum pierdute pentru totdeauna. Băieții erau potopiți în fiecare zi de teama că n-o să-și mai vadă satul, de spaima că nu o să mai ducă vreodată viața sălbatică de odinioară. Cel mai mare a suferit peste măsură în captivitatea aceea și nu l-a

iertat niciodată pe nemernicul de taică-său fiindcă îl băgase acolo. Băiatul știa foarte bine, simțea pe pielea lui că tatăl lor îi închisese la internat nu ca să facă școală, ci ca să scape el de ei.

În ciuda regulilor absurde și a constrîngerilor, ei au mers mai departe, au învățat să se poarte, să vorbească corect italiana și să adopte un comportament civilizat. În schimb, pentru că nu li s-a pomenit de asta, n-au învățat că viața nu însemna numai rugăciuni, liturghii și catehisme, ci și altceva. Un altceva uneori frumos, alteori feroce, dar în orice caz ceva ce merita cunoscut, deci și explicat de cei ce aveau misiunea asta.

Parcă ar fi dorit neapărat cineva să nu le permită băieților să intre în contact cu viața, să li se înăbușe primele impulsuri sexuale, primele porniri erotice. Încă de acasă totul le era interzis. Dacă se scărpinau între coapse din cauza unei banale mîncărimi, bătrînele bigote, care în tinerețe făcuseră toate nefăcutele, îi plesneau pe băieți cu nuiaua peste mîini, spunîndu-le că atingeau lucruri murdare. De la bunica și mătușa lor nu învățaseră nimic, doar să meargă la liturghie. Însă știau unde să găsească învățătorii potriviți. Cei care le-au făcut educația sexuală au fost niște pușlamale. Femei și bărbați fără scrupule – ei i-au învățat cum se face. Bărbații le-au dezvăluit tehnicile manuale, apoi femeile i-au învățat sexul oferindu-și corpurile lor. Femei mult mai mature decît ei. În schimb, preoții au rămas tăcuți, au spus jenați că erau lucruri care nu se fac în nici un caz și gata. Să și le scoată din cap. Cine știe dacă ei înșiși și le scoteau. I-au învățat pe băieți cele zece porunci, pe care ei le știau deja. Și alte treburi, pe care ei le ignorau.

În perioada de izolare cel mare a citit destul de mult. Volume întregi, reviste, benzi desenate, cărți de toate genurile și dimensiunile, pe care preoții i le puneau sub nas una după alta. Biblioteca era una specială, foarte bine dotată, unică. Băiatul citea și devora totul, consumator omnivor de literatură într-o lume de cărți. S-a îndrăgostit repede de Don Quijote. A avut învățători de seamă. Doi preoți bătrîni, cu multe diplome, l-au învățat să scrie. Să folosească cuvintele ca pe niște gloanțe, care să meargă drept la țintă în loc să rătăcească la întîmplare ici și colo. I-au impus – și nicicînd o constrîngere n-a fost mai potrivită – să compună fraze scurte, nu mai lungi de un rînd, cel mult două. L-au îndemnat

stăruitor să exprime un concept folosind cel mai mic număr de cuvinte posibil. Pe urmă băiatul a înțeles. Unul dintre acei preoți era pasionat de Cehov, scriitor zgîrcit cu cuvintele, care evita inutilul ca nimeni altul. Pe lîngă moștenirea genetică a mamei, cititoare asiduă, între acele ziduri și-a consolidat băiatul pasiunea pentru cărți și scris.

Să-ți planifici zilele pe termen lung e o întreprindere demnă de milă, ca să nu spunem imprudentă și prostească. Nu zilele sînt imprevizibile, ele vin și trec una după alta, cad de sus ca niște picături obosite din burlane ruginite. Imprevizibile sînt întîmplările pe care le aduc ele. Rareori bune, vesele, fericite. Descompunerea existenței acționează împotriva bucuriei, apelează la răbdare și metodă și în cele din urmă strică de fiecare dată dramul de frumusețe la care tuturor le e dat să ajungă cu ușurință. Băiatul înțelesese asta devreme și nu-și făcea planuri. Aștepta. Ce nu știa încă era că acei ani de cazne și disciplină de fier o să-i folosească. Adesea se răzvrătea la auzul ordinelor și atunci era pedepsit, încasa palme și șuturi, era exclus de la filmul duminical. Una dintre pedepse era într-adevăr să i se interzică vizionarea filmului de fiecare duminică și să fie trimis împreună cu alții să strîngă hîrtiile și gunoaiele din vastele și melancolicele curți interioare ale oratoriului.

Abia mai tîrziu, cînd timpul formării a rămas undeva departe și zăpada uitării a acoperit totul, a început să-și amintească. O făcea în grabă și scria în viteză, temîndu-se că n-o să termine la timp. Voia să lase amintirea a ceva, mărturia unei experiențe de viață care poate că nu interesa pe nimeni. O făcea ca să se salveze, să scape din infern. Cînd scria, se simțea bine, nu se gîndea la piedicile din viață, la eschivările dureroase, la renunțările asumate pentru a nu-i răni pe alții. Acolo sus, în sat, la marginea pădurii, un fag secular murea, seva lui își încetinea curgerea, se oprea. Dar în fiecare an fagul înfrunzea înaintea celorlalți copaci. Voia să atragă atenția, să-și facă știute motivele, să se facă înțeles pentru ultima dată, să povestească ce văzuse înainte de a înceta să înflorească.

Așa a făcut omul acela ursuz: a scris ca să nu fie strivit, să-l lase să iasă la vedere pe bărbatul pe care-l ascundea, nu pe cel care s-a declarat întotdeauna că este. În întunericul tainic al vieții

a fost un pic mai bun. Nu foarte, dar un pic da. Voia s-o spună, mai ales fiilor lui, ca să nu moară greșit înțeles, să nu lase o amintire urîtă, să nu-i dezamăgească pînă în ultima clipă pe cei care nu-l cunoscuseră în profunzime. Nu e neapărat necesar să-i cunoști pe ceilalți, dar nu poți trăi fără a încerca să te înțelegi pe tine însuți. Ar fi o mare victorie să reușești. Uneori el nu știa nici măcar cine e sau ce vrea de la viață. Astfel, bărbatul acesta complicat și tulburat a încercat să se dezvăluie cel puțin în cărți, convins că a muri prost înțeles e una dintre cele mai dure pedepse. Nu lași întotdeauna o amintire frumoasă, dar pentru el să lase una onestă devenise o datorie. Numai că toate încercările și eforturile i-au fost zadarnice. Și-a dat seama că scrii, iubești, mănînci, bei numai pentru tine însuți. Altceva nu există. Totul e nimic și nimicul nu salvează pe nimeni. Omul e singur și se condamnă sau se iartă, se detestă sau se place, se entuziasmează sau se descurajează tot singur.

Anii au trecut și s-a sfîrșit și captivitatea internatului. Băieții s-au întors cu ochii aprinși în munții lor iubiți, hotărîți să nu-i mai părăsească. L-au îmbrățișat pe frățior, recuperat dintr-un orfelinat aflat într-un oraș de pe litoral. Erau din nou împreună, gata să înfrunte acel lucru necunoscut și necerut numit viață. În sufletul băieților n-a existat bucurie mai mare ca atunci cînd au ajuns din nou în sat, au aprins focul în vatra din casa bătrînească, au cutreierat munții. S-au întors, numai că bătrînii nu mai erau.

Cînd era trist, ea îl asculta cu mai multă atenție. Cîteodată l-a auzit spunînd povestea întoarcerii. S-au întors după mulți ani și au găsit satul părăsit, cu casele distruse de apa care se ridicase și se prăvălise peste oameni. Multe cătune nu mai erau, mulți oameni nu mai erau. Acolo jos, în bazinul cu pășuni și păduri dezrădăcinate de valul acela, mai rămăsese niște apă. Pe apa moartă pluteau amintirile copilăriei. Torentul nu mai cînta, nu mai existau nici fierăriile, morile și joagărele, nici marele cot liniștit unde odinioară femeile spălau rufe. Le întindeau pe pietrele șlefuite de apa care, în decursul timpului, le făcuse lucioase, curate, strălucitoare ca niște chipuri de copii. Acum pietrele dispăruseră, măturate, îngropate departe, cine știe unde.

Era trist locul acela pocit, transformat, desfigurat, descompus de valul de apă care îl secerase. Trecutul nu mai exista decît în amintire. Valea era mută, pustie, transformată. Cei care purtau responsabilitatea pentru asta și cei care nu o purtau își luaseră tălpășița. Băieții au înțeles. Au intuit-o cînd s-au uitat în jos, spre fundul văii. Totul dispăruse. Și strunga aia plină cu apă urlătoare unde, într-o noapte îndepărtată, mama voise să-i înece împreună cu ea. Mai bine, iazul acela care își aștepta morții nu era o amintire frumoasă. Băieții, cei trei băieți, de-acum mari, priveau cu atenție valea. Valea lor nu mai era.

Atunci au înălțat privirea, au îndreptat-o asupra munților. Și-au dat seama că ei erau încă acolo, solitari și îndepărtați, intacți și frumoși, la fel ca odinioară, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, de parcă n-ar fi trecut atîta timp. Din momentul acela au hotărît să privească înainte, să țină mereu capul sus. Au știut că trebuiau să uite, să pornească de acolo, de la cele rămase, fără să țină cont de cele întîmplate. Drama unei existențe nefericite nu trebuia să le mai împovăreze umerii. Voiau să încerce, erau gata să o ia de la capăt, lăsînd amintirile sub zăpadă. Dar în fiecare an, primăvara, dezghețul venea din nou și amintirile despre cele de odinioară ieșeau la iveală.

În primăvara aceea unul dintre cei trei băieți, al doilea, n-a mai vrut să rămînă. Era sătul de cîrtițele care apăreau odată cu dezghețul ca să-i muște sufletul. A plecat în străinătate ca să uite, să-și croiască un trai mai bun, să aibă ceva bani și un costum de haine decent. Era genul de om care voia să-și ia revanșa. A plecat cu lacrimi în ochi, cu o valiză și cu o mînă de speranțe. S-a aventurat de unul singur și nu s-a mai întors.

L-au adus înapoi în coşciug. Murise într-o piscină. Avea șaptesprezece ani și jumătate. Cel mare și-a amintit toată viața ultima lui îmbrățișare înainte de a pleca. A plecat singur și a murit singur, fără nimeni alături, fără aer. Fără aerul munților lui. Nimeni nu l-a tras afară din piscină. Poate că întinsese un braț, implorase ceva, ceruse ajutor. N-au existat mîini care să-l salveze. Suferințele lui se sfîrșiseră, se terminaseră acolo. A plecat cu ochii deschiși spre viață, s-a întors cu ochii închiși spre lume și lucruri.

Cel mare nu suporta să-și imagineze moartea aceea, dar ea l-a

bîntuit ani la rînd, zi după zi, l-a silit să-și imagineze scena. Atunci, ca să-și ușureze sufletul, îi plăcea să-și spună că, înainte să moară, își mai văzuse o dată satul, munții, pe cei dragi. L-au îngropat la începutul lui iulie, data exactă nu contează. Rămăseseră doar doi. De-acum grupul se spărsese, nu mai era unit, era mutilat, numărul perfect se divizase pentru totdeauna. Le-a fost greu să meargă mai departe fără fratele lor. Cel mare avea optsprezece ani și umeri zdraveni, rezistenți la lovituri. Fusese antrenat să îndure. Ca și ceilalți. Cel mai mic avea doisprezece ani. Rezista și el la lovituri, dar cea a morții l-a făcut să tremure ca o floare sub grindină.

Din momentul acela totul s-a schimbat, viața a urmat un traseu diferit. Cei doi băieți, singurii rămași din acea familie năpăstuită, au încercat să se organizeze, să întindă mîinile înainte, ca să nu se lovească la față și să-și spargă nasul. Fratele cel mare și cel mic erau norocoși că încă mai trăiau. Mijlociul scăpase de griji. Cel mare muncea de cîteva luni ca salahor pe un șantier de construcții. Se întorcea acasă sîmbătă seară și pentru el era deja prea mult. Nu-i plăcea să calce printre ziduri de amintiri infame.

Între timp cea din camioneta roșie se întorsese acasă și se împăcase cu soțul ei, ca apoi să se certe iarăși, să încaseze iarăși lovituri, să nu se înțeleagă, să facă din viața celorlalți un infern. Cel mare n-a mai vrut să stea în casa amintirilor. Bătrînii muriseră, în locul lor se întorsese ea, doamna care voise să-i înece în iazul de la rîu, care îi părăsise, care rămăsese mereu departe chiar și cînd era aproape.

N-o suporta pe mama lui. Nu-și amintea să fi avut parte de vreo mîngîiere, de vreo vorbă bună, de vreun gest tandru de la această femeie orgolioasă și absentă. Adesea a auzit-o spunînd că ar fi fost mai bine dacă el ar fi murit. Nu-și făcea iluzii, nu-și făcuse niciodată iluzii că ar putea-o înlocui. Te naști cu noroc sau fără, frumos sau urît, iubit sau neiubit. La bine și la rău, crești cu răni și suferințe. Rănile celor neiubiți sînt cele mai rele: lasă urme adînci. Șanțuri amare, care le tulbură existența pînă la ultimul pas, cînd ochii se închid înaintea căldării infernale a lumii.

El voia să-și încheie viața cu un scuipat, dezamăgit pînă la

moarte că nu fusese copil. Pentru că nu avusese parte de ceea ce i se datorează în mod normal unui copil. Un băiat ar trebui să aibă repere sigure, persoane de încredere de care să se agațe, părinți cumsecade care să îi ofere modele de urmat, amprente pe care să-și așeze picioarele pentru viitorii pași în viață. Nu ciomăgeli, foame și absențe. Lui soarta îi dăduse un tată care bătea, care îi lovea des și cu plăcere. Un bărbat violent și ignorant, grosolan și rău. Și care n-a făcut niciodată nimic ca să devină mai bun, să-și corecteze defectele. Ar fi fost de-ajuns să încerce un pic, dar n-a vrut niciodată să renunțe la puterea lui presupus dumnezeiască, la ferocitatea lui, la ignoranța lui amenințătoare.

Bărbatul îi povestea toate astea. După mulți ani, înconjurată de penumbră, pîndită de ochi săpați în trunchiuri, uneori interogată de un copil, ea își amintea fiecare cuvînt, fiecare pas, fiecare poveste. L-a suportat pe bărbatul acela și a reușit să-i schimbe o bună parte din firea impulsivă. Soarele clipelor fericite a maturizat acele suflete înăcrite de viață, irascibile și rebele. Încetul cu încetul, au lăsat în urmă zilele melancolice, au aruncat în apa torenților triști și deziluzii. Pentru ca apele să le ducă departe, să-i elibereze de ele o dată pentru totdeauna, să le poarte cum poartă frunzele toamna. Anii petrecuți în dureri și incertitudini puteau fi răscumpărați în vise. Să facă lucrurile înșelînd orice soartă, chiar și pe cea mai nefavorabilă și mai cinică. Nu-i costa nimic să viseze cu ochii deschiși și nimeni nu le-o putea interzice. Nimeni nu-i poate interzice nimănui să viseze.

Cînd i-a murit fratele, la cîteva zile după înmormîntare, a urcat la o anumită altitudine și s-a oprit acolo, sus de tot, ca să extragă blocuri de marmură din măruntaiele muntelui. Ajunsese să facă muncă silnică.

Nu se simțea răsplătit că spărgea bolovani cu ciocanul cincisprezece ore pe zi, dar măcar era între munți, tovarășii lui de viață de neînlocuit. Și în primul rînd era la distanță de femeia care nu făcuse altceva decît să-l nască și să-l lase baltă. Acolo sus nu mai era ținta nimănui, cu atît mai puțin a sălbaticului care urla și te lovea pentru orice fleac, tată fără inimă și soț fără coaie al unei femei fără suflet.

Acum băiatul era major și a hotărît că era mai bine să eviți astfel de oameni. Dacă nu o făcea, săreau scîntei, izbucneau certuri, se lansau vorbe grele, bătrînul ridica mîinile, amenința, lua cuțite, puști. Nu avea curaj, de asta era așa de bine înarmat. Odată a sărit la fiu cu cuțitul. Băiatul a parat lovitura cu mîna, alegîndu-se cu cinci puncte de sutură pe fiecare deget. Cinci ori cinci, douăzeci și cinci: poate că era de-ajuns. La ultimul scandal, la a nu se știe cîta agresiune, tînărul se opusese, reacționase lovindu-l și el, drept răspuns, pe tată cu pumnul drept.

Dar nu putea continua așa, trebuia să-și găsească o casă, să locuiască singur, departe de neamul ăla, să stea liniștit, să aibă un viitor și, dacă era posibil, unul fără prea multe obstacole. Pe muntele de marmură, unde a trudit ca un ocnaș în Cayenne, a petrecut anotimpurile cele mai frumoase ale tinereții. Era un adult călit de optsprezece primăveri și de tot atîtea ierni, veri și toamne. Dar acum muncea, lua leafă, era independent, liber, scăpat de coșmarul acelor părinți. Lucrurile se limpezeau. Singurul neajuns rămînea casa. A închiriat una plină de pînze de păianjen. Pe care nu le-a curățat. Acolo sus, la poalele munților, se spune că păianjenii aduc noroc, mai precis bani. Așadar, păianjenii ăia erau în regulă și a fost un început bun. Să stea în

mijlocul păianjenilor era mai bine decît să trăiască laolaltă cu niște părinți rataţi.

Așa că tînărul a plecat. Aruncat în vîltoarea viitoarei vieți, el nu se temea de necunoscut, ci dimpotrivă, în momentul acela devenise foarte curios. Erau atîtea lucruri de descoperit, de experimentat, de verificat. Lucruri abia auzite și pe care acum era nevoit să le cunoască personal, să le vorbească, să le lase să-i alunece pe piele. Nu avea încredere în adulți, mai ales în cei atotștiutori. Înțelesese că oamenii mari sînt adesea moraliști, ipocriți și sentențioși și că de obicei îi descurajează pe cei tineri să facă ceea ce ei înșiși au făcut din plin și cu plăcere. Sau ceea ce nu au reușit să facă.

Cu un an în urmă aflase ce plăcut era să stai deasupra sau dedesubtul trupului gol al unei femei. Cea care l-a inițiat a fost o grăjdăreasă, țărancă, pădureancă și păstoriță cu douăzeci și unu de ani mai în vîrstă decît el. Șolduri late, țîțe mici, umeri puternici, cur bombat. Adevărul e că a sărit pe băiat în timp ce vacile rumegau liniștite, fără să le pese. Dacă n-a fost un viol, nici mult n-a lipsit. Păstorița avea forță și o privire magnetică și își însușea tot ce voia, inclusiv bărbați. Băiatul, complet nepregătit, a descoperit sub acel corp greu de matroană misterele complicate ale sexului. Cunoștea glasul vîntului și al torenților, sfîrîitul focului în vatră, trosnetul zăpezii, anotimpurile. Dar aproape nimic despre femei. Era tînăr, știa prenumele și numele vieții, dar nu și viața. Pentru asta încă mai avea timp.

Pe muntele de marmură se gîndea la fratele lui. Mai ales în prima perioadă, cea mai grea. După aceea, încet-încet, amintirea a pălit, s-a cufundat în lentoarea lenevă a zilelor și apoi a anilor, pînă ce s-a rătăcit în haosul vieții care curgea mai departe, iscînd obstacole și probleme de orice fel. Existența nu era deloc floare la ureche și nu lăsa loc amintirii morților. Dar cînd și cînd, ici și colo, în scurtele intervale de meditație liniștită, în mijlocul prăbușirii în vise, amintirea fratelui apărea iarăși vie. Chipul acela îi răsărea dinainte cu privirea lui blîndă și bună de sub părul negru, cu ochii învăluiți în melancolie și întrebarea mută a vremurilor de demult: „Ce-o să se aleagă de noi?“. Cel mare știa ce se alesese de el. Nu avea, în schimb, nici cea mai vagă idee ce-o să

se aleagă de viitorul lui, de viața lui. Dacă și-ar fi imaginat măcar, poate că și-ar fi scurtat-o mai devreme, ar fi distrus-o prea repede, ar fi încheiat-o. Deși poate că nu: era genul de om care rezista la lovituri, avea entuziasm, spera. Oricum, a făcut totul ca să și-o irosească, s-o ruineze, să se elibereze de ea. Fratele murise, îngropat în tăcerea celor uitați, a celor plecați.

Pe muntele de marmură oboseala zdrobea oasele, dar cel puțin osîndiții la piatră își duceau viața în aer liber, existau prietenie, respect, simțul datoriei. Tînărul trăia senzația neprețuită că reușise, că are grijă doar de el însuși, că își cîștigă pîinea și trăiește onest. De-acum făcea parte din nobila categorie a salahorilor și era mîndru. În perioada aceea a învățat multe lucruri. În primul rînd, imensa experiență a bătrînilor muncitori de la carieră, care l-au învățat, cu smerenie și metodă, arta de a fasona piatra. Să manevreze blocuri grele de o sută de chintale, aspre, diforme, ostile, să le mute, să le răstoarne, să le transforme în paralelipipede perfecte cu lovituri de daltă și ciocan presupunea o răbdare și un calm absolute. Tînărul a învățat ambele lucruri și altele încă și mai importante, ca să nu ajungă să se prăjească în căldarea încinsă numită lume.

A încercat să aplice învățăturile acelea prețioase și în viață, nu doar asupra blocurilor de marmură. De-a lungul drumului plin de obstacole s-a mai și rătăcit, a mai lovit cu coarnele ca un tăuraș. Să nu-și piardă calmul și răbdarea, iată primul lucru spre care ar trebui să tindă un om. Restul vine de la sine. Pe muntele de marmură și-a primejduit de patru ori viața printre angrenajele diabolice ale carierei. De trei ori l-a salvat norocul, o dată, îndemînarea. Poate că a rămas viu și nevătămat pentru că nu era încă timpul să crape. Trebuia să rămînă în această lume ca să plătească prețul pe care îl plătesc toți, parcurgînd o bună parte din drum. În mod cert nu avea vreo misiune de îndeplinit.

Avea regrete, asta da, chiar dacă se mîndrea că nu are. Pe cerul opac al memoriei străluceau gesturi ce nu puteau fi retrase, fapte care îl distrugeau, acțiuni din cauza cărora, după multă vreme, încă mai roșea. Vedea greșeli imposibil de reparat, gesturi brutale niciodată uitate.

Pe marmura aceea muncitorii cu ochii înroșiți de praf, aducînd cu niște bufnițe, mureau de oboseală. În acea bolgie

infernală cei paisprezece bărbați și patru băieți, prăfuiți și asurziți din cauza perforatoarelor, semănau la sfîrșitul zilei cu niște statui de marmură. Osîndiți la piatră, lipsiți de odihnă, mereu în mișcare, mereu albi de praf. Cei mai vîrstnici așezau o sticlă de vin pe bancă, aproape de foc, și începeau să povestească. Luau cînd și cînd o gură, cîte unul fuma, alții dormeau, doborîți de trudă. Erau optsprezece.

Experiența din acele anotimpuri petrecute la muncă silnică l-a transformat într-un bărbat întreg. În serile de toamnă soba mergea la capacitatea maximă, iscînd umbre mișcătoare pe pereți. Frigul bătea la ușă, iar muncitorii din carieră, rupți de oboseală, se gîndeau la Crăciun. Între timp invocau zăpada. Într-un final curvișstina albă sosea, îi căuta, îi împingea spre casă. O făcea cu delicatețe, fără ghionturi. Bărbații ăia, deveniți insensibili și obosiți, o priveau cum cade. Creștea lent, acoperea toată lumea. Munții erau ascunși de un cer lăptos, aerul șoptea legende. Peste vale plutea melancolia. Misterul învăluia oameni și lucruri. Cuprinși de nostalgie, muncitorii evocau amintiri. Iarna era în spatele crestelor, insista cu blîndețe să scoată nasul înghețat. În baracă vocile se stingeau lent una după alta. Soba murea și totul se potolea în misterioasa liniște a nopții. Apoi, pe neașteptate, zăpada cădea peste păduri, peste munți, peste pășuni. Din cînd în cînd un muncitor ieșea cu felinarul în mînă din baracă. Fulgii îl înfășurau într-un vîrtej, îl albeau. Ajunși pe felinar, acei impalpabili fluturași albi își topeau esența din nimic și dispăreau. La fel ca viața oamenilor. Bărbatul ridica felinarul, verifica grosimea stratului. La jumătate de metru trebuiau să plece. Fie și în toiul nopții, luminînd cărarea cu lămpile. În jur se porneau avalanșe care-i agățau pe oameni cu limbile lor albe, tîrîndu-i după ele. Cu cîțiva ani în urmă luaseră un muncitor de la carieră. L-au găsit mai în vale, mort. Un bărbat puternic, bun și tăcut. Dispăruse în adierea de gheață a avalanșei.

Într-o zi i-au înmînat o carte poștală. Trebuia să plece în cătănie. „Să servească patria“, așa au spus. A coborît din bolgia osîndiților cu genunchii moi și o greutate pe inimă. Încă nu voia să plece departe de munții lui. Și mai ales nu voia să se supună comenzilor, abuzurilor de putere și ordinelor date de

necunoscuți. Sau de primul caporal gata să-i fută la icre. Și exact așa s-a întîmplat. Cătănia a fost o lungă futere la icre, care a durat șaisprezece luni. A făcut treizeci și două de zile de arest. Zile de pedeapsă strînse spre sfîrșitul stagiului, petrecute zi și noapte în carceră, pe patul de lemn din cazarmă. Mai rău de-atît, trebuiau ispășite la sfîrșitul cătăniei. Pentru răzvrătirile și dezlănțuirile lui, a fost nevoit să facă o lună și o zi în plus. Era în corpul vînătorilor de munte.

Pe urmă n-a mai vrut să audă de beretă. Și nici n-a participat la întrunirile de amploare care se țineau în fiecare an. Dar a fost întotdeauna mîndru că fusese vînător de munte. Cît era sub arme, a încercat să-și treacă timpul implicîndu-se. A participat la concursuri de schi. Schi fond. Împreună cu vreo zece camarazi, au cîștigat cîteva întreceri. În acea lume căpăta porții duble de mîncare, inclusiv un litru de lapte, pe care îl ceda cu regularitate celorlalți. L-ar fi băut bucuros, dar etica alpină pretindea vin, nu lapte. Și s-a dedicat vinului. Băutele din armată au fost memorabile, puțin a lipsit ca unele să-l coste viața. Visa munții, escaladările.

În vară un ofițer l-a dus la un perete. A văzut că se cățăra bine, așa că l-a legat de coarda lui. Au escaladat împreună, au devenit prieteni. Mergeau la cățărări, iar băiatul suia rapid pe prize. Ofițerul îl urma bucuros. Seara se întorceau în vale și căutau un birt. Tînărul vînător de munte se pilea, ofițerul îl pedepsea. Ciudățenii ale gratitudinii, ale prieteniei. Spunea că voia să-l ajute și între timp îl azvîrlea la carceră. Poate că voia cu adevărat să-l ajute. Dar ce nu pricepuse ofițerul era că, cu cît îl amenința mai tare cu arestul pe băiat, cu atît ceda el mai puțin, se căia mai puțin, își ordona mintea mai puțin. Așa era el făcut, trebuia tratat cu blîndețe, de care nu avusese parte.

De bine, de rău, armata s-a terminat. Mai corect ar fi să spunem că s-a terminat de rău. Cînd a plecat, cu ordinul de lăsare la vatră vîrît sub tresă, se gîndea la munți, la munca pe care urma s-o reia în bolgia osîndiților. În sfîrșit totul era iarăși la fel ca înainte. Viața începea să se miște din nou ca altădată, ca și cum n-ar fi existat nici o întrerupere. Pe drumul de întoarcere s-a pilit, s-a luat la harță cu niște țigani, a sclipit o lamă de cuțit gata-gata să-

l omoare.

A rupt în bucăți ordinul de lăsare la vatră. Acasă a aprins un foc și și-a ars uniforma. Se terminase. Cătănia o lăsase în urmă, la fel ca tot ce trece, ca tot ce trecuse pe strada lui plină de obstacole.

Nu uita. Memoria înseamnă abilitate de meșteșugar, ai nevoie de perioade de răbdare ca să-ți amintești. Încet-încet, rănile se vindecă, apar unele noi. Ningea peste viață, dar el continua zi după zi să marcheze rana existenței. În spatele lui cădea ninsoarea, vindeca adîncitura, făcea să dispară urma. Bocancii deschideau calea, zăpada o acoperea în spatele lui. Întotdeauna se înaintează așa de-a lungul anilor, în curgerea inexorabilă a timpului, pînă la capătul drumului.

„Sîntem cărări sub zăpadă“, îi spusese o dată un scriitor bătrîn. E adevărat, existența oamenilor e un drum neîntrerupt prin ninsori. Dacă nu ninge, plouă și ploaia îngreunează zăpada așa cum lacrimile îngreunează inima.

S-a întors din nou pe munte, ca să spargă pietre în bolgia osîndiților cincisprezece ore pe zi. Între stîncile enorme și eforturile inumane, a regăsit ritmul vremurilor apuse, valoarea salubră a vieții în aer liber, prietenia muncitorilor bătrîni. Au fost ani de formare, dar nu liniștiți, cum nu i-a fost nici existența. Tînărul era impulsiv, iar la temperamentul ăsta contribuia și alcoolul.

El și prietenii lui, aproape toți de-o vîrstă, se apucaseră de băut de foarte tineri. Nu sorbeau vinul ca experții, îl dădeau pe gît. Îi ajuta să se îmbete, să-și slăbească frîiele inhibiției. Acolo sus, între fălcile munților, prin strungi, cărări suspendate deasupra hăului, în izolare și fără nici un fel de contacte, nimeni nu ducea o viață ușoară. Acolo sus nimic nu era ușor. Oamenii aveau firi colțoase, moșteneau genele acelor locuri, căpătau înfățișările văilor întortocheate și întunecoase. Creșteau sălbatici și sfioși, nu arareori taciturni, uneori violenți, la fel ca natura care îi înconjura. Ca să își mai ușureze aceste poveri, din cînd în cînd duceau prea des paharul la gură, aproape întotdeauna înrăutățind situația. Doar în cîteva cazuri – de fapt foarte rar – alcoolul stîrnea zîmbete și desfătare. De obicei făcea mîinile să se agite, transforma glasurile în urlete, insulte și ocări. El o știa. Cînd

crești printre spini, devii prudent: trebuie să te miști încet, altfel te zgîrii. Fără mișcări bruște, fără salturi entuziasmate, fără țopăieli de bucurie. Absolut nimic. Pentru a evita să fii străpuns de spini, trebuie să stai nemișcat. Murii împiedică viața, iar spinii nu sînt vindecători. Nu au fost pentru Iisus Hristos și cu atît mai puțin pentru milioanele de bieți hristoși care împînzesc planeta.

Spinii creează un avantaj, chiar dacă la un preț piperat: te învață să te vindeci evitînd sîngerările. Apoi o să vină timpul, vindecător formidabil, șaman incontestabil, cel care linge rănile cu limba lui binevoitoare, entitatea care îmblînzește lucrurile fără să le lase pradă uitării. Se cuibărea comod în timp, așa cum face copilul în poala mamei. Aștepta ca timpul să-i legene durerea, să-l mîngîie, să-l adoarmă. Nu-i înțelegea pe cei care pierdeau timp cu nemiluita, convinși că au două vieți. Cunoștea oameni care își iroseau timpul ca să strîngă bani, muncind obsesiv zi și noapte. Oameni care construiau sau cumpărau case, vile, automobile, deși aveau un singur trup pe care să-l vîre în ele și o singură viață de consumat. Unii îi erau prieteni. Adesea veneau să-i spună, cu o invidie prost mascată, ce norocos era că dispunea de timp liber. Bărbatul le răspundea grosolan, urlîndu-le să lase dracului averile, să dăruiască totul săracilor și copiilor părăsiți, să investească în timpul liber, să ţină cont că nu milioane aveau ei, ci pietre de rîu. Dar parcă le vorbea surzilor. Atunci îi trimitea undeva, invitîndu-i să-și facă un examen de conștiință. Unii prieteni înstăriți, deveniți bogați din nimic, au făcut-o cînd era prea tîrziu. S-au îmbolnăvit grav și brusc, au rămas surprinși și înspăimîntați. Nu se așteptau. Și-au gestionat propria viață cu imprudență, nepricepere și naivitate. S-au amăgit că o să trăiască mult, că n-o să se îmbolnăvească sau, oricum, că lor n-o să li se întîmple niciodată nimic, nici măcar un mic accident. Că nenorocirile o să se abată doar asupra celorlalți. Numai că necazurile se abat asupra tuturor, inevitabile și devastatoare ca uraganele. În acel moment, abia în acel moment omul își dă seama că a prăpădit timpul. Atunci încearcă din greu să-l recîștige, să ia măsuri, să recupereze din viață, să se bucure de zilele rămase. Dar e tîrziu, e, inexorabil, prea tîrziu. Va muri cu durerea că și-a irosit zilele, a furat viață din viață, a pierdut clipe prețioase, a sacrificat pentru bani, carieră și tîmpenii acel bine

infinit numit timp liber.

Anii de tinerețe ai acelei pușlamale, uneori arogantă și nu lipsită de o oarecare ambiție condimentată cu tenacitate, au fost o succesiune de aventuri tragicomice, adesea la limita supraviețuirii. Mai tîrziu aceeași ambiție, îmboldită de vanitate, l-a împins să scrie cîteva cărți în care povestea viața lui ferfenițită. Convins că în literatură, la fel ca în toate domeniile, nimic nu e mai antipatic și mai inutil ca o autobiografie, le-a disprețuit. Dar le-a scris. Ambiția a trecut peste obstacolul și sfiala cuvenite, le-a dat la o parte. Deci nu e cazul să repete ceea ce a spus despre sine publicîndu-și, nu fără un oarecare orgoliu, incomparabilele lui exerciții de trufie.

Cînd era vreme bună și soarele făcea pietrele să fiarbă, muncea în bolgia osîndiților. Cînd vremea era neprielnică, stătea pe șantiere ca salahor de duzină, ca să mai strîngă niște bani. Iarna cea mai cumplită a petrecut-o construind un pod din beton împreună cu o mînă de țărani de-o vîrstă cu el. Dănțuiau noapte de noapte pe arcul acela de ger, cu mîinile învinețite, nasul înalbăstrit, prost plătiți și exploatați, obligați la un program de ocnă. Podul trebuia terminat pînă în aprilie. L-au terminat. Antreprenorul a fost mulțumit și, drept recompensă, i-a concediat. Dar erau bucuroși. Aveau douăzeci de ani, erau tineri, vînjoși, sănătoși și plini de viață. La douăzeci de ani nu poți fi trist.

A trecut adesea peste podul amintirilor. Și cînd era bătrîn, l-a traversat de multe ori. Cu mașina, cu prietenii sau copiii lui, chiar și singur. Trecea și își amintea. Tovarășii lui din acea echipă improvizată erau morți aproape toți. Rămăseseră doar doi, într-o stare jalnică. Cu patruzeci de ani în urmă erau acolo, suspendați deasupra torentului înghețat care semăna cu o menghină, armînd structuri metalice, fixînd panouri, turnînd grinzi. Să-și cîștige pîinea. De fiecare dată cînd trecea pe pod, le rostea numele în minte. Nume de prieteni dispăruți. Și-i amintea pe primii opt, cei pe care îi simțea ca pe niște frați. „Și ceilalți?“ se întreba. Morți și ei. „Gata cu numele, altfel nu se mai termină“, conchidea el. Se speria cînd se gîndea la ei. O dată a oprit mașina pe acel arc al

amintirilor și tinereții. Avea șaizeci de ani și era cu copiii lui. Nu fără un anumit orgoliu, le-a spus că lucrarea peste care treceau milioane de mașini ce se îndreptau spre localitățile turistice, unde iarna ninge pitoresc și vara faci băi exorbitante de ierburi, o construise el, împreună cu prietenii lui, în urmă cu patruzeci de ani. A vorbit cu capul plecat, privind în jos, spre rîul care curgea cîntînd și, la fel ca atunci, făcea în continuare acel cot, nu îmbătrînise.

Bărbatul urmărea apa care trecea și i-a văzut pe colegii lui de muncă, a văzut baraca, pontajele. A văzut cei douăzeci de ani ai lui acolo jos, pe luciul apei, ușori și nepăsători. I-a văzut lunecînd rapid pe apă, dispărînd după cotul pietros al vieții și nemaiîntorcîndu-se niciodată. I-a scăpat o lacrimă, doar una, o ținea de mult în el. Copiii lui l-au îndemnat nerăbdători să o ia din loc, nu le păsa nici un pic de podul ăla, poate că nici de poveste, nici de cei care o trăiseră. În fond, cine erau ăia? Nimeni. Niște inși complet necunoscuți, care nu contau în viețile moderne și computerizate ale copiilor lui.

Bărbatul a urcat în mașină și n-a mai vorbit. E inutil să încerci să le transmiți tinerilor emoții pe care nu le cunosc, pe care nu le-au trăit, care nu sînt ale lor. Așa cum e inutil să revii în locurile amintirii, în locurile tinereții, uitate, melancolice, lăsate să cadă din timp pe străzile lumii. Totul e inutil, dar el trecea peste pod și din cînd în cînd se oprea și privea în jos. Arcul acela de beton unea două maluri și pentru el a reprezentat trecerea de la un tip de existență la un altul complet diferit. A fost un pod simbolic, care i-a schimbat viața. Nu-i neapărată nevoie ca două maluri îndepărtate sau apropiate să fie egale ori să se asemene. Uneori doar cîțiva metri de abis separă lumi aflate la ani-lumină una de alta. Lumi separate, care doar se văd, se privesc, se scrutează de la depărtare, dar nu se ating.

Podurile unesc despărțituri, sînt puncte de sutură, cos rupturi, întind mîini la distanță, recuperează ce stă pe partea cealaltă. Pe ambele părți. De aceea un pod nu ar trebui început niciodată de pe o singură parte. E ca și cum cineva ar trebui să se prezinte altcuiva, iar celălalt n-ar face nici un gest. S-ar simți dezavantajat. Podurile trebuie începute de ambele părți și trebuie unite cimentînd strîngerea de mînă perpendicular, deasupra golului.

Exact la mijloc. Atunci malurile își găsesc pacea, perfect egale, avînd pe drept cuvînt același merit. Ambele au luat inițiativa, s-au unit, iar acum o să înceapă schimburile. Jumătate de aici, jumătate de acolo, fiecare atît și-atît. Întotdeauna. Să dărîmi un pod e una dintre cele mai rele acțiuni pe care le poate face omul. Separă, desparte din nou, izolează, creează iarăși distanțe. El își demolase podul de multe ori. Era o construcție fragilă, o adiere era de-ajuns ca să-l mănture. Dar lăsa mereu cîțiva stîlpi, o armătură, un fir subțire, atît cît îi trebuia ca să-l reconstruiască. Între timp continua să ducă o viață dezordonată, compusă din șantiere, beții, salarii niciodată puse deoparte, bani cheltuiți și sănătate irosită. Dar simțea că nu aceea era calea.

Vedea dincolo de podul acela o altă existență, un trai mai bun, deși îndepărtat, probabil intangibil. A încercat, podul a rezistat și s-a trezit pe partea cealaltă. Un rol important – deși distructiv – în existența lui l-au avut femeile. Unele au circulat în jurul lui toată viața – sau poate că el a fost cel care s-a învîrtit pe lîngă ele, amănuntul nu e important. În toate o vedea pe mama care-l abandonase. Vedea femei frumoase, cinice și necruțătoare și se răzbuna. Le maltrata în toate felurile, dar fără să ridice mîna la ele. Le făcea să sufere, le umilea cu orice prilej. Se răzbuna pe mama lui. S-ar putea ca vreuna să-l fi iubit cu adevărat, dar el nu și-a dat seama. Era prea ocupat să facă să dispară complet acele corpuri, acele suflete. Suflete fără vină, care n-aveau nici o legătură cu problemele lui existențiale. Doar soarta nefastă le-a făcut să nimerească în calea lui și au fost măturate. Ființa aceea nefericită continua să-și urmeze drumul și îmbrîncea în lături fără milă pe oricine îi stătea în cale. Unele s-au purtat rău și au plătit dublu. Învățase încă din anii tinereții să nu aibă încredere. Și-a asumat o poezie de-a lui Hofmannsthal, trecînd-o la feminin. Iubitul declara: „Eu nu te țin, nimic nu mi-ai jurat. Pe femei nu trebuie să le păstrezi, nu sînt făcute să fie fidele“. Poezia spunea că bărbații nu sînt făcuți să fie fideli, numai că el o distorsionase, o întorsese în favoarea lui: „Pe drumurile tale mergi, prietena mea, vezi ținut după ținut, în multe paturi odihnește-te, mulți bărbați prinde de mînă. Unde vinul îți pare prea înțepător, bea vin de Malvasia și dacă gura mea îți e mai dulce, atunci întoarce-te la mine“. Ținea minte aceste versuri și uneori, cînd vinul îl

făcea sarcastic, le împroșca prin birturi. Și avea mare grijă să recite versiunea favorabilă bărbaților, nu pe cea originală.

Între timp își incendia viața. Legenda bravadelor și tîmpeniilor lui deloc legendare ardea în flăcări de alcool. Așa era el făcut, voia să iasă în evidență, chiar dacă afirma contrariul. În cele din urmă a reușit, a ieșit în evidență leal și legal, după care s-a săturat. Își dorea un lucru pînă ce îl obținea, iar apoi îi întorcea spatele nemulțumit. Mergea înainte, țintind tot mai departe, avînd scopuri mai înalte, complet incapabil să se simtă mulțumit și să fie fericit. Făcea parte din legiunea infinită de nefericiți prin opțiune, vocație și moștenire genetică. Provenea dintr-o familie nenorocită, cu bărbați violenți, nesiguri și alcoolici, și nu putea scăpa de condamnare. Așa era și el. Așa era și pentru el, un om condamnat să nu poată fi fericit. Și, în consecință, nici să facă fericit pe cineva. Pe oriunde trecea, provoca suferință. Lui și altora. Nu era rău, era un timid, copilăria lui mizerabilă se scurgea pe el ca plumbul topit. Dar drama aceea personală nu era un pretext onest și nici un motiv bun să ardă în foc, să șteargă complet orice sentiment. Doar că o făcea. O făcea ca să nu uite de unde plecase și cîte îndurase, să nu uite anii aceia, să nu-i ierte pe cei care îi transformaseră copilăria într-o grădină crudă, plină de spini. O făcea ca să nu le uite pe acele bătrîne maltratate, moarte într-un azil jalnic, fără să aibă parte de nici o vizită, nici măcar de cele tradiționale, de Crăciun și de Paște, nici măcar din milă, mila pe care o datorezi celor slabi și nevoiași, celor răniți și bolnavi, celor bătrîni și lipsiți de apărare, mila pe care o datorezi părinților, măcar atît, dacă nu și afecțiunea. O făcea pentru că fusese maltratat și acum maltrata și el.

A petrecut mulți ani așa, mistuindu-se și distrugînd. Știa că se află pe calea greșită, înțelegea că e în pericol, că mărșăluia pe o creastă primejdioasă, că de o parte și de alta se afla abisul. Era suficient un pas greșit, un mărunțiș, ca să cadă în gol. A avut noroc, mult noroc. N-a alunecat, dar a fost pe-aproape. Cînd se gîndea la tinerețe, la ce fusese, la ce putea să fie, în el sclipeau scînteieri de frică, neliniști de nopți nedormite. Amintiri dureroase și regrete puternice îl făceau să se frămînte așa cum torentul umflat agită trestiile.

Viața își urma drumul strîmb. Avea nevoie de o cotitură, una decisivă. În acel moment trebuia să facă un viraj salvator. Dacă mai continua așa, avea s-o sfîrșească într-adevăr rău. În cel mai bun caz risca să nimerească în mijlocul vreunui incident alcoolic sau într-o pușcărie. Intenționa să renunțe la obișnuința furioasă a rebelului, voia să se instaleze într-o stare sufletească bună, să fie receptiv, îngăduitor față de aproapele lui, chiar dacă nu suporta ideea. Își dorea să uite trecutul, să scape de plumbul vieții lui.

Voia, dar nu știa din ce parte să înceapă. În cele din urmă a plecat. A plecat să caute sevă nouă, călare pe crupa nenumăratelor aventuri în care să ia singur decizii. Oricum ar fi mers, de-acum doar el își clădea destinul. Îl construia și îl distrugea zi după zi, ca Penelopa pînza ei. Și-a amintit de copilărie și de bunic, bătrînul acela înalt și taciturn care rostea puține cuvinte de-a lungul celor patru anotimpuri. De acolo trebuia să înceapă, de la anii de demult, din vremea membrelor fragede, cînd un copil curios strîngea și punea deoparte orice fărîmă de experiență, orice sfat. Își amintea cum învățase literele de la A la Z. Păstrase amintirea la adăpost, o pusese deoparte în spațiul memoriei, cu acel instinct sănătos de prevedere, regula înțeleaptă conform căreia „nu se știe niciodată“. Cînd călătorea singur, totul îi era de folos. Acum trecutul lucra în favoarea lui. Chiar și suferințele de mai tîrziu aveau să lucreze în favoarea lui. Era pregătit să străbată drumul, trebuia doar să aplice instrucțiunile, să le pună în practică. Pe scurt, să folosească de acum încolo cele învățate dinainte, din vremurile de sărăcie și suferință. Suferința era utilă, era o legitimație de acces prin orice ușă, un salvconduct ce-i permitea să îndrăznească, să nu se teamă de înfrîngeri, deziluzii și spaime. Avusese parte de destule. Și chiar dacă încă nu se obișnuise cu ele, nu-l mai speriau, așa cum i se întîmpla cînd era mic.

Și, ca să nu dea înapoi, s-a așezat pe marginea abisului și s-a

uitat în adîncul lui. A văzut embrionul, locul unde începuse viața. Trebuia să recupereze acele experiențe, acele sfaturi, acel trecut. Poate că acolo se afla cheia potrivită ca să deschidă ușa, să iasă și să o pornească spre o viață nouă.

A venit iarăși anotimpul cucilor, s-au ivit lunile gingașe, în care mugurii bat la ușă ca niște inimi emoționate și zăpada topește versanții, umflînd pieptul pîrîurilor. S-a gîndit din nou la păduri, la trunchiurile de paltin despicate, imaculate ca dinții de cîine, gata să devină linguri, polonice și furculițe. S-a gîndit din nou la acele linguri îmbufnate, pe a căror parte convexă grava cînd era copil ochi, nas și o gură cu colțurile în sus, ca să le facă să rîdă. Cînd le studia, zîmbea și el: era sistemul lui de a-și crea prieteni de încredere și veseli, care rîdeau mereu. Acolo sus obiectele din lemn rîdeau, pădurile rîdeau, munții rîdeau. Oamenii niciodată.

O grămadă de blide abia șlefuite forma un cor de guri deschise în cîntec. Un teanc de furculițe sculptate din lemn de paltin rîdea în hohote cu dinți albi. În schimb coșurile ce se purtau în spinare rîdeau de cum le atingeai, se gîdilau, surîdeau scîrțîit ca niște pîrși în vizuini. Butoaiele rîdeau în tăcere, cu guri largi și burți ieșite în afară. Și saboţii cu tălpi de fag rîdeau, cu rîsete cavernoase, de bătrîne știrbe care prizau tutun, totuși rîsete. Rîdeau și greblele cu dinți de salcîm galben? Rîdeau, cum să nu! Cu dinții ieşiţi în afară, ca unii copii, și nimeni nu se ducea să le pună un aparat ortodontic. Rîdeau așa cum erau. La vremea aceea, acolo sus, pe muntele îndepărtat, în acele sate izolate de lume, totul era o veselie de lucruri. Cineva trebuia să mai și rîdă. Dacă n-o făceau oamenii, se gîndea natura la asta.

Amintindu-și acele chipuri, sunete, voci, tînărul a intuit calea, a înțeles că, dacă voia să rîdă și el, trebuia să se întîlnească din nou cu lucrurile sale, să-i îmbrățișeze din nou pe vechii prieteni din copilărie.

Într-o dimineață de primăvară a cotrobăit prin memorie și apoi prin dulapuri și pe bancul de tîmplărie care zăcea mut într-o cameră plină de praf. A găsit amintiri îndepărtate și unelte: rindele, dălți, rașpele, burghie, ciocane de lemn. În zori a început o nouă zi. Tînărul a pornit-o pe o cărare fără să știe unde avea să-l ducă, dar hotărît s-o parcurgă pînă la capăt. A luat un trunchi și i-

a ciopîrțit miezul. L-a descărnat și l-a dezosat cu lovituri de daltă. Nu atît ca să sculpteze ceva, ci ca să-i vadă interiorul, să-i secționeze măruntaiele, să-l exploreze pe dinăuntru. Înainte să înceapă vreo acțiune, era convins că ar trebui să pătrundă în inima lucrurilor, să o scruteze în profunzime, pînă cînd îi fărîmița esența, ca să vadă viitorul în talașul împrăștiat pe jos, să caute destinul între așchiile sfîșiate de lamă.

Și-a dat seama că munca asta, cioplitul trunchiurilor, îl liniștea și îi sporea entuziasmul acela care nu-l părăsise niciodată, nici chiar în momentele sumbre, cînd îi venea greu să mai spere. Pe măsură ce îndepărta lemnul, apăreau cercurile anilor, timpul trăit de arbore, cartea lui de identitate, cutia neagră ce-i dezvăluia trecutul. Unele cercuri erau înguste, fine ca niște fire de păr, semn de anotimpuri zbuciumate și sărăcăcioase, subțiate de ierni aspre și de primăveri crude și frumoase. Altele, largi și groase, de o opulență obraznică, dezvăluiau blîndețea unor anotimpuri propice, unde foamea și intemperiile nu loviseră nemilos, astfel încît copacul bine hrănit își adăugase la viață un nou inel printre zile însorite. Dar în acele trunchiuri cercurile late erau puține. Rare ca afinele albe, apăreau din cînd în cînd în trupul scobit al arborelui ca să depună mărturie că existența e dură pentru toți. Fericirea, seninătatea, veselia apar, poate, preț de cîteva clipe, după care viața strînge lațul, gîtuind și subțiind inele și ani.

Din acea primă încercare de sculptură nu i-a ieșit mare lucru. Nu urmărea asta, nu voia nimic, nu căuta forme sau rezultate. Voia doar să își recapete încrederea în muncă și emoțiile ce-i însoțiseră copilăria atunci cînd crăpa și lucra lemnul. Și, înainte de toate, voia să înțeleagă dacă încă îi plăcea asta. Și îi plăcea, cum să nu! Lucrurile învățate cînd ești mic nu se uită niciodată și plac mereu. Pot dormita ani de zile, dar apoi se trezesc, deschid din nou un drum, indică un parcurs, trasează viitorul. Și așa a fost. Tînărul și-a redobîndit vigoarea, lumina și speranța din lucrurile simple și naturale, din elementele universului: o bucată de lemn, un torent, o culme stîncoasă, un foc.

Stînca l-a căutat din nou, așa cum reapăruseră și trunchiurile pe care le transforma cu dălțile. Și-a amintit de anii copilăriei, cînd un bătrîn taciturn și un tată denaturat îl duceau pe crestele munților ca să se uite pe partea cealaltă. Pur și simplu să

privească ce era dincolo. Dincolo nu era nimic din ce credea copilul. Nimic fabulos sau misterios și cu atît mai puțin nou. Dincolo erau doar alte creste, alte stînci ascuțite care găureau cerul, alte vîrfuri de cuțite ce urcau spre înalt. Și nori. Iar în vale, sate cuibărite la poalele munților ca niște pui sub cloșcă. Era frumos urcușul pe munți. Oboseala recompensa sufletul băiatului, efortul îi făurea o inimă sănătoasă. Odată ajunși pe creastă, bătrînul scotea din raniță pîine, salam și o mică damigeană cu vin. Mîncau, beau și priveau în depărtare. De pe vîrfuri se poate privi doar în depărtare. Tînărul lua cîteva duști și simțea imediat că i se învîrte capul. Salamul și pîinea îl făceau să se simtă din nou bine, îi redau forțele pe care i le lua vinul. Rămîneau pe culme pînă la apusul soarelui.

Cu tatăl era altfel. Trebuia să urce mereu pe spinările munților, dar scopul nu era acela de a admira peisajul, ci de a merge la vînătoare, ca să vîndă carnea. Carnea mai bună ajungea la clienți, iar restul rămînea pentru familie. Fără excursii de contemplare vie. Doar uneori, întotdeauna după ce omorîseră o capră-neagră, părintele insensibil își ducea fiul pe vîrful unui munte cît să fumeze o țigară, pe care și-o răsucea cu măiestrie, după care poruncea să se întoarcă jos. Aveau și alte treburi. Fiul ar fi vrut să rămînă acolo sus, să privească și să spere pînă la apusul soarelui, dar nu avea nici o șansă. Tatăl spusese „Mergem“ și așa trebuiau să facă. Poate că tocmai în urma acelor renunțări forțate, în mintea băiatului s-a copt dorința de a se întoarce într-o bună zi singur pe munți. Pe toți munții pe care voia el. Și nimeni nu va mai putea să-i spună cînd să coboare sau cînd să urce.

Își amintea culmi incendiate de soarele dimineții, morene cu solzi argintați de ultima rază de lumină a apusului, scene în urcare, pajiști abrupte, desișuri de afine coapte, buze violete după ghiftuieli zdravene și răbdarea cu care umplea găletușa ca să le-o ducă fraților mai mici, care așteptau în sat. Uneori tatăl îl obliga să doarmă sub o zadă ca să pîndească vreo capră-neagră care, la fel ca norocul, nu venea niciodată. În zori, scuturîndu-se de speranța încă adormită, își continuau drumul. Braconierii nu se opresc niciodată mai mult de o zi în același loc.

De-acum băiatul devenise bărbat. După perioada de confuzie

care îi marchează pe adolescenți, iar uneori îi distruge pentru totdeauna, văzuse cu claritate calea de urmat. O discernuse în haosul prezentului grație peceții trecutului, a urmei pe care anii îndepărtați o lăsaseră în inima lui. De aceea, într-o dimineață de primăvară, tînărul s-a apucat să sculpteze trunchiuri. Și apoi să urce pe munți. Și apoi să ia o pușcă în mînă și să ucidă capre-negre, cocoși-de-mesteacăn, cocoși-de-munte, căprioari și tot ce mișca. Devenea iarăși copilul care vîna împreună cu tatăl său. A descoperit o cale, una a lui sau, mai bine zis, cea pe care i-o conturaseră. Deocamdată asta era. O cale cu o luminiță la capăt, cu o speranță în care se recunoștea. O cărare care îl făcea să se simtă bine, îi dădea siguranță, îl îmboldea să riște, să facă pași noi, și unde găsea forță și încredere în el însuși. Devenise adult, chiar dacă adult fusese încă de mic. Numai că acum putea să hotărască, să acționeze, să aleagă, să facă sau să desfacă pînza fără amestecul vreunui nenorocit ca tatăl lui. Au fost ani intenși și nebuni, în care impetuozitatea gestului, sub forma sculpturilor, a escaladărilor sau a partidelor de vînătoare, nu i-a permis nici un pic de răgaz.

Pe înserate simțea adierea greoaie a oboselii, dar nu se dădea bătut. Își încheia ziua în birturi pînă ce era gonit cu șuturi în fund la ore de neimaginat. Dar era vanitos, orgolios și plin de sine. Voia să fie cel mai bun, să facă lucruri care să însemne ceva, prin care să devină important, să fie respectat și dat ca exemplu. De aceea se lăsa pradă pericolelor, care adesea îl aduceau în pragul saltului final. Crea sculpturi nefiresc de originale în concepție și în execuție, lucrări atît de exagerate, încît frizau ridicolul. La vînătoare voia să captureze cea mai mare, cea mai frumoasă capră-neagră, exemplarul invincibil, pe care nimeni nu l-ar fi găsit vreodată. Uneori reușea, dar eșecurile erau mai numeroase decît victoriile. A petrecut așa destul de mulți ani.

Spre sfîrșitul zilelor și-a dat seama că toată viața îi fusese un eșec, iar fiecare operă a lui era un fiasco. Fiecare escaladare, o pierdere de vreme. A recunoscut față de el însuși că demersurile lui artistice erau lipsite de orice valoare, dar nu aici era eșecul. Viața era eșecul. Faptul că te naști, te zbuciumi, suferi și crăpi nu poate însemna decît un eșec. Și dacă răsăriseră și cîteva bucurii sau satisfacții risipite ici și colo, ele nu compensau deloc

nenumăratele pătimiri ale existenței. A înțeles asta odată ajuns în fața bătrîneții și a morții. Bătrînețea, cu o clipă înainte să-i ramolească pe vanitoși, le deschide ochii, pălmuindu-i cu batjocura ei pentru ultima oară. Să-ți dai seama că toată viața ta ai fost un ratat e o umilință amară.

Vorbea despre aceste convingeri stricte și imuabile, care nu-i lăsau cale de scăpare. Cineva zicea că nu, nu era adevărat, lucrările lui aveau oarecare valoare. Acea ființă nefericită avea însă tendința să facă comparații cu un cinism necruțător. Se pricepea îndeajuns de bine la literatură, ca și la sculptură și la reușitele marilor alpiniști. Cînd compara realizările lui cu creațiile imense ale acelor genii, se simțea o nulitate. Cînd era tînăr, comparațiile cu maeștrii îl stimulau să lucreze bine, să devină mai bun. Acum, la ilustra vîrstă a treia, comparațiile îl puneau în fața propriei nimicnicii și nu-și mai făcea iluzii. Și nici măcar nu voia să devină mai bun. Nu-l convingeau de contrariu nici cele cîteva opinii favorabile ale criticii oficiale. De-acum nimic și nimeni nu-l mai convingea că are cît de cît talent. Nu-l convingeau nici cele cîteva premii primite, acordate mai mult de consolare decît pentru altceva, mai mult ca să-i satisfacă egoul nemăsurat decît abilitatea. Se mîndrea cu un singur lucru, copiii lui, dar n-a vrut să vorbească despre ei, ca să nu-i amestece în existența lui contrariantă de megaloman.

Spre final devenise un cinic și nemilos critic al lui însuși. Practica exerciții de automutilare cu o ironie care friza sarcasmul și o punctualitate de funcționar de bancă. Odinioară, cînd începuse să-i meargă bine, crezuse că e bun și se umfla în pene, asemenea păunilor. Avea de partea lui susținerea publicului și mulți prieteni, ingrediente care îl făceau semeț și sigur pe el.

Mulți ani a traversat vremuri grele, de care de-abia aștepta să scape. Cînd vîntul și-a schimbat direcția, iar barca și-a umflat pînzele și a pornit, a început să regrete acele vremuri. Nu mai era bărbatul care tăia lemne în păduri, elibera chipuri din trunchiuri pentru cîteva lire, escalada munții pentru plăcerea abisului de sub picioare și, odată ajuns în vîrf, pentru a vedea ceea ce se afla de partea cealaltă. Altădată era la el acasă în adăpostul munților, trăia în sînul munților, hoinărea prin adîncul pădurilor în fiecare

anotimp, precum căpriorii. Și era fericit. Acum nu. Ocupat să străbată scena în luminile gloriei, își pierdea liniștea. După ani de sărăcie și de umilințe, în cele din urmă soarta îl recompensa. Și îl distrugea.

Și-a dat seama de asta mult mai tîrziu, cînd a simțit insistent chemarea vechiului său mod de viață, cînd a început să aibă destule reflectoare ațintite asupra mutrei lui. La început luminile faimei îl bronzau, apoi l-au prăjit. A înțeles că întindea prea mult coarda și a hotărît să se retragă tot mai mult în umbră. Și-a regăsit ritmurile și viața de altădată, a scos din debara toporul și, atunci cînd putea, se ducea să taie lemne, la fel ca pe vremea cînd era copil și mergea cu bunicul lui. Era o muncă stăruitoare și dură, care îi însenina sufletul. Oboseala îi domolea clocotul interior, îl făcea umil, îl liniștea. Alegerea aceea era un fel de răzbunare, o întoarcere la pămînt, o formă de a le cere iertare originilor pentru că le părăsise. Se simțea – și era – fiul pădurii și în pădure urmărea să se întoarcă. Cu toate scenele pe care urcase, nu-și pierduse vechea abilitate care îl caracteriza, aceea de a lucra cu mîinile. Încă știa să mînuiască securea de la dreapta la stînga ca să doboare un copac. La început brațele s-au chinuit să regăsească ritmurile de altădată, dar după trei zile mușchii au început din nou să aplice lovituri precise una după alta și să facă să zboare așchiile. Mușchii au memorie bună, e de-ajuns să le-o împrospătezi și ei își amintesc cum să se comporte, chiar dacă au fost neglijați, lăsați să trîndăvească ani la rînd. Clipele trăite în pădure erau intense și autentice și în ele își regăsea sufletul rătăcit, pierdut printre străfulgerări de notorietate și lumini ale rampei.

De fiecare dată cînd urca în pădurea din Val da Diach, poposea pe o platformă unde odinioară tatăl lui construise din trunchiuri de copac o baracă simplă și primitoare. În mijlocul unui luminiș se ivea, plinuță ca o ciupercă, această cabană unde puteai să mănînci, să te adăpostești de furtuni și să dormi noaptea, vlăguit de oboseală. Stătea acolo sus, cu tatăl lui, luni de zile ca să taie bușteni și să îi trimită în vale cu funicularul. Peste toate veghea mausoleul impunător al muntelui Lodina, care noaptea se trezea și, întinzîndu-se, arunca pietre în vale. Luna se micșora în faza de descreștere, momentul ideal pentru a tăia lemne. Spre miezul

zilei se întorceau la baracă pentru prînz. Cînd unul, cînd celălalt dintre ei pleca mai repede ca să pună pe foc apa pentru spaghete.

Mîncau în tăcere, unul în fața celuilalt. Niciodată nu se întîmpla să li se încrucişeze privirile sau să se rostească întrebări. Vechile neînțelegeri erau un fel de paravan, cele noi se pregăteau să aprindă scînteia. Bătrînul umplea două pahare cu vin și îl golea pe-al lui dintr-o înghițitură. Tînărul bea încet. Cînd termina, tatăl umplea din nou paharele. Fără să-l întrebe dacă mai vrea sau nu, fără să întrebe nimic despre nimic. Vieți aspre, ranchiuni niciodată domolite, provocări tăcute, cu toporul la îndemînă, neputința amîndurora de a spune „Țin la tine“. Țineau unul la altul, dar nu reușeau nici s-o spună, nici s-o arate. Seara rămîneau tăcuți lîngă foc. Cînd focul murea, stingeau lampa cu petrol și adormeau. Tînărul ațipea greu. Nu voia să doarmă. Voia să asculte, să stea aproape de viață, să simtă pe piele răsuflarea pădurilor din timpul nopții. Îl fermeca lumina răspîndită de lună, care intra ca mierea prin crăpături și pe fereastră ca să mîngîie puținele obiecte de mobilier. Era o invitație. Atunci se ridica, ieșea și se așeza pe bușteanul care ținea loc de scaun, cu capul ridicat și privind țintă mămăliga aurie a lunii care, noapte de noapte, devenea tot mai subțire, pînă cînd dispărea în întunericul infinit al nopților de vară. Și apoi, încet-încet, creștea din nou și în perioada aceea nu se mai tăiau arbori. Luna îl vrăjise încă de mic la partidele de vînătoare cu tatăl. Odată întorși acasă, el ieșea s-o contemple ore în șir. La fel făcea și cînd a devenit adult.

Era spre sfîrșitul lunii martie. O primăvară călduță ca un foculeț făcea copacii să lăcrimeze la fiecare lovitură de topor. Plîngeau ca niște coarde de vie retezate, nu voiau să moară, cereau îndurare. Poate că le era frică. La sfîrșitul lui martie n-ar trebui să se taie nimic, dar cînd lucrezi la pădure, există întotdeauna cîțiva copaci care împiedică sau încurcă munca și atunci trebuie să-i dobori. Și el plînge în hohote: seva iese în valuri, atît de multă, că ai putea-o bea. Tînărul o bea, convins că va dobîndi forța și calmul unui copac. Bea sîngele arborelui la fel cum îl bea pe cel al caprelor-negre proaspăt ucise. Ca să devină capră-neagră, să pășească sprinten, să nu-i fie frică de prăpăstii și multe alte abilități pe care le au acele animale.

Noaptea aceea în care tatăl a stat pe buștean ca să privească

luna a devenit una specială. Bărbatul nu mai intra în casă și fiul s-a gîndit să privească luna împreună cu el. Poate că marea mămăligă galbenă din noaptea aceea i-ar fi înmuiat, i-ar fi făcut să vorbească unul cu altul, i-ar fi îmblînzit, i-ar fi unit. Cine știe. S-a ridicat și a ieșit în întunericul tremurător de martie. În jur horcăiau bufnițele, cu crizele lor înăbușite de tuse, mai încolo se tînguiau strigile, foarte aproape de ei o cucuvea zicea piu-ui. Fiul s-a așezat pe buștean, lîngă tatăl lui. Bărbatul nu se uita la lună. Își rezemase capul în mîini și coatele pe genunchi. Plîngea. În noaptea de martie se auzea un plîns solitar. Era incredibil: bărbatul acela făcut din oțel și cu inima împietrită plîngea. Fiul a îndrăznit să pună o întrebare, ca să afle ce mister dureros ivit brusc îl făcuse să plîngă pe bărbatul de oțel și piatră.

„Ce asto, pa?“ Ce ai, tată?

N-a primit răspuns. Bărbatul a scuipat doar un *„Nia“* disperat. Nimic. I-a spus fiului că nu avea nimic. De atunci au trecut mulți ani și bătrînul a murit fără să-i destăinuie niciodată fiului cauza acelui plîns nocturn de sub luna din Val da Diach. Și luna aceea a devenit specială, la fel ca noaptea. Împreună, reușiseră să facă să plîngă un bărbat care nu plîngea niciodată. Dar n-au reușit să-l descătușeze, să-l îmblînzească, și nici să-l facă să se înțeleagă cu fiul lui. Tatăl a mai plîns cîteva minute, apoi s-a ridicat, s-a întors în baracă și s-a culcat. Fiul a rămas acolo, pe buștean, să se gîndească și să întrebe luna de ce tatăl lui plîngea în liniștea acelei nopți de martie.

Cînd se întorcea în pădurea din Val da Diach, poposea de fiecare dată pe platforma unde odinioară se afla baraca. Cabana nu mai exista. Anii și zăpada, vîntul, ploile și grindina o bătuseră, o vlăguiseră, o înghiontiseră, o făcuseră să se ruineze, o dărîmaseră. Povara anilor nu scutește pe nimeni, cu atît mai puțin locuințele abandonate. Ele suferă de nostalgie, plîng din lipsă de afecțiune, de viață și căldură umană. Casele părăsite își pierd tăria, cedează. Așa că din mica baracă de bușteni, ivită din necesitățile impuse de munca în luminișul din Val da Diach, nu mai rămăsese nimic. Doar cîteva cioturi de bîrne putrezite, bușteanul care fusese scaun și cîteva cuie ruginite ce ieșeau ca niște degete însîngerate din scîndurile desprinse. Sticle goale și

cutii de bere zăceau sub frunzele moarte ale anotimpurilor. Tatăl lui nu era ecologist, lăsase luminișul semănat cu flori ce nu se ridicau la înălțimea locului. Așa era el făcut: oriunde ajungea, murdărea, unde nu învingea, demola, unde nu i se arăta supunere, lovea.

Deși murise de ani de zile, prezența tatălui în luminiș era palpabilă. Spiritul lui părea că plutește în jur și-l urmărește atent pe fiul oprit să vîneze amintiri, păstrînd pe buze un zîmbet niciodată etalat cînd era viu. Și amintirile răsăreau, mistuitoare și precise ca sufletele morților, ca să vorbească despre o viață de-acum trecută și care nu avea să se mai întoarcă. Așezat pe buștean, el se gîndea la perioada aceea a vieții, pe care o detestase adesea.

Într-o zi de vară, cum stătea în luminiș și contempla resturile cabanei, l-a cuprins cea mai ciudată formă de melancolie. Exact în momentul acela a ajuns la el de foarte departe, clară și imperioasă, porunca de a reconstrui căsuța în același loc. Poate că sufletul bătrînului îi sugera din infern să facă asta. Sau, mai simplu, cea care l-a făcut să hotărască reconstruirea barăcii a fost nostalgia după lucrurile pierdute. Voia să înceapă în primăvară. Era convins că anotimpul cucilor e ideal ca să începi o treabă. Orice lucru, se gîndea el, ar trebui să se nască primăvara, inclusiv copiii. Copiii născuți primăvara simt cum se împing mugurii vieții și o să fie plini de viață, creativi și veseli. Copiii primăverii ciripesc.

Între timp anotimpurile treceau unul după altul și lucrările la cabană nu mai începeau. Era ca și cum reconstruirea ei l-ar fi făcut să se întoarcă la niște amintiri adormite, dar încă vii, care-l întristau. Ce sens avea să reînvie baraca dacă bătrînul nu mai era? Numai că avea în mod cert sens. Voia să locuiască el acolo sus, să se retragă departe de necazuri și de public, departe de luminile reflectoarelor, care-l secătuiseră, îl abătuseră din drum, îl făcuseră să vorbească la vîrsta la care un om ar trebui să tacă. Dar nu era ușor să-și retragă mutra din strînsoarea scenei și să facă pe pustnicul. Succesul îi plăcea, chiar dacă bombănea mereu că nu. Trăise în răceala unei vieți amare, lipsită de bucurii, mereu la marginile întunecate. Acum, că luminile se aprinseseră și faima îl aruncase pe scenă, voia să fie luminat cum trebuie, fără să

piardă nici o ocazie. Știa că nu era momentul să abdice, că nu se săturase încă de notorietate. Între timp pregătea terenul pentru retragere, simțea că trebuie s-o facă, începea să nu mai suporte. Unul dintre lucrurile care-l ajutau să-și pregătească ieșirea era întoarcerea la munca în pădure, faptul că trudea, că practica iarăși meseriile grație cărora supraviețuise și, nu în ultimul rînd, arta de a sculpta, care poate că îl salvase de pușcărie. Și faptul că escalada munți de unul singur. Nu pentru că disprețuia compania prietenilor, dimpotrivă, uneori avea nevoie de ea, ci pentru că voia să se simtă, să se asculte, să se cunoască. Și asta se putea întîmpla doar cînd era singur.

La șaizeci de ani încă nu se cunoștea, nu știa sigur cine e în realitate, rolurile pe care le interpretase îl copleșiseră. Expunerea la amețeala abisului lămurea lucrurile, le limpezea. Căuta provocări ca să se poată prețui cît de cît, să aibă încredere în el însuși, să descopere că sub crustele de vanitate trăia o persoană sinceră și demnă de încredere. Nimic nu se compară cu riscul de a da pe cineva în vileag, de a-i răpi rolul, de a-l lăsa fără scenariu. Ajuns în punctul de pericol maxim, în fața morții, individul se dezvăluie, strigă tare la el însuși.

Între timp bărbatul acesta nemulțumit continua să-și cînte existența ca un acordeon. O dată se îndepărta de lucrurile care îl văzuseră crescînd, altă dată se apropia cu viteză de ele.

Toți cei din familia lui, de la strămoși încoace, își cîntaseră viețile astfel – mai mult sau mai puțin. Unii, furați de entuziasm, au forțat prea mult, instrumentul s-a rupt și au sfîrșit-o rău. Nu ai cum să peticești sau să coși la loc un acordeon, o să piardă mereu aer și o să sune fără vigoare. Mama lui trăsese prea tare de viață și riscase s-o rupă. Așa cum făcuse și soțul ei, care a încetat să fie o brută numai pentru că a fost nevoit s-o facă.

La optzeci și șase de ani, într-o dimineață de martie, a murit și n-a mai ridicat mîinile, nici capul. Soția i-a supraviețuit un lustru, cinci ani liniștiți, pierduți în neantul unei uitări inconștiente. Era o bătrînă obosită, epuizată de existență, corodată de rugina unor ani nefericiți, cu bătăi și umilințe, ingrediente care o izolaseră în întunericul unei uitări fără întoarcere, și în faza aceea speranța nu-i mai era de nici un folos. Ca să se salveze, spre sfîrșit hotărîse să nu-și mai amintească oameni, lucruri, locuri. Adesea nu-l

recunoștea nici pe fiul denaturat care se ducea din cînd în cînd s-o viziteze. Adevărul e că nu se ducea foarte des, exista un trecut care împiedica vizitele, dar uneori o făcea. Și în acele momente se iscau dialoguri între muți, pălăvrăgeli din priviri, înțelegeri din zbor, cuvinte care ieșeau fără zgomot din ochi, ca niște lacrimi. Stătuse ani de zile fără să discute cu mama lui. Nu suporta independența ei, acel fel arogant de a-și fi suficientă sieși, susținut de o trufie fără egal. Și în primul rînd nu o ierta că îl părăsise la o vîrstă fragedă. Și că mai tîrziu îl eliminase din triada copiilor, așa cum scoți o floare dintr-un buchet și o arunci, pentru că strică echilibrul întregului.

Tatăl îl exclusese de mult. Îl băga în seamă numai cînd îl punea la treabă, îl umilea, îl bătea, îl lăsa fără cină și îl încuia afară. Nu de puține ori a dormit sub cerul liber, în fînare ori în casa altora. Era de ajuns o mică greșeală și adio, cină, adio, pat. Cînd era adolescent, se temea să doarmă afară, dar, încetul cu încetul, rutina l-a întărit, l-a făcut să-și descopere curajul. A trebuit să extragă curajul din teamă și să și-l întărească. La sfîrșitul perioadei de adaptare nu mai avea nici o problemă să-și petreacă nopțile vîrît în snopurile de fîn, pe pajiștile mirosind a vară, sub spuzeala stelelor și cu simfoniile greierilor. Dacă vremea se strica, se adăpostea sub un portic, într-un grajd, în vreo șură. Ar fi putut cere găzduire la alte familii, uneori a și făcut-o, dar îi era rușine, ca atunci cînd umblase împreună cu bunica prin satele din vale ca să cerșească un pic de mîncare. Femeia mergea iute și zdrențuită ca o tisă, mormăind Ave Maria și înjurături, un amestec de credință și revoltă pe care numai ea îl înțelegea. Băiatul trebuia să se roage și el, dar era vai și-amar dacă înjura. Să se roage, da, să înjure, nu, așa hotărîse bătrîna. Ea ocăra, el nu avea voie s-o facă, dar adesea, ca s-o facă să suduie, rostea și el sudălmi aproape cu voce tare. Femeia aceea îndurase și ea tot felul de samavolnicii. Mama băiatului preluase cu duritate controlul asupra bătrînilor din familie. Dar acum îmbătrînise și ea și timpul o storsese de vlagă, lăsîndu-i oasele la vedere. Poate acum înțelegea că nu era bine să provoci durere în mod gratuit. Probabil că și din cauza asta spre sfîrșit se pierduse în pădurile uitării. Ziua bilanțului final se apropia, iar remușcările îi prezentau o notă de plată piperată. Să-și trăiască în

uitare timpul rămas era o metodă bună de a scăpa de remușcări. Și așa a făcut. Dar din cînd în cînd devenea iarăși lucidă și plîngea preț de cîteva ore. Plîngea cu întîrziere. Plîngea, poate, pentru un fiu niciodată îmbrățișat, mîngîiat, legănat, pentru un fiu scos din buchet și aruncat deoparte.

Fiul acela, acum în vîrstă de șaizeci de ani, se ducea din cînd în cînd s-o viziteze și o țintuia cu privirea. Mama și fiul se uitau fiecare în adîncul sufletului celuilalt. În spatele rătăcirii ochilor, păreau să-și ceară scuze pe rînd. Ea avea un chip de bătrînă, lipsit de orice ambiție, dezarmat, ce nu opunea nici o rezistență. Avea chipul cuiva care a înțeles prea tîrziu. Și bărbatul înțelesese tîrziu, dar chipul lui își păstra trăsăturile dure, ce reușeau să ascundă remușcările pentru anii petrecuți în ranchiună. Sau să justifice anumite forme de răzbunare, ce implicau indiferență și detașare.

În sufletul bărbatului creștea un soi de blîndețe, dar era prea tîrziu, vremurile bune fuseseră irosite și nu aveau să se mai întoarcă. Putea să recupereze cel mult cîteva priviri. Privirile unei mame bătrîne. Le strîngea în palma mîinii cum strînge un om însetat picăturile ce se scurg de pe o stîncă. Prindea ocheade, amănunte, iscodiri. De-acum așa mergea treaba: nu putea aduna decît firimituri, rămășițe pe care să le cultive măcar în memorie. Așa putea însufleți din nou izvorul secat al unei iubiri niciodată exprimate, ceva ce se îmbălsămase din orgoliu și care acum pica bucată cu bucată din privirea rătăcită a unei bătrîne.

Bătrîna își desfăcea nodul vieții în același fel în care dispare zăpada. A început ultimul an al existenței ei nefericite. Lunile finale au erodat-o zi după zi, au supt-o lent, ca pe o bomboană amară în gura lugubră a morții. S-a chinuit mai puțin de un an, apoi a murit. Spre sfîrșitul unui martie foarte geros, cu copacii îndoiți de vînt. Un martie de culoarea cenușii, lipsit de adieri călduțe. Dar era martie, o lună bună ca să te naști și ca să mori, ca să pleci și ca să sosești. Soțul ei murise tot în martie. Cu cinci ani înaintea ei, la începutul lunii. Amîndoi au ales să plece în martie și la optzeci și șase de ani. În două privințe s-au pus de acord: luna și vîrsta.

Cînd a rămas văduvă, femeia naviga de mult timp pe mările uitării. Mintea ei pleca și venea, producea alternativ amintire și

uitare, uneori chiar și cu aspecte comice. Nu voia să vadă, nici să audă, și i s-a făcut pe plac. Nici măcar nu și-a dat seama că soțul ei bătăuș murise. Ca s-o pună la încercare, fiul îi cerea din cînd în cînd vești despre tată. Ea îi răspundea că se dusese la culcare sau în pădure, să taie lemne. S-a stins convinsă că soțul îi e încă în viață, deși el era îngropat de ceva vreme laolaltă cu barba lui căruntă și cu mintea lui mînioasă și niciodată mulțumită.

În ziua în care a murit mama lui s-a încheiat o epocă. Odată cu două existențe nenorocite, fără bucurii și fără împăcări, se sfîrșea o viață de familie care durase șaizeci de ani. Și, în aceeași zi, fiul a încetat să fie fiu.

Inițial n-a dat importanță faptului. Dar, la cîteva luni după ce ea se dusese, amintirea mamei a devenit intensă. Și nu doar a ei. În unele zile din mai trecea prin fața casei care-l văzuse crescînd și găsea ușa închisă. Nu era nimeni înăuntru și pe horn nu mai ieșea fum. Din toate ființele și vocile care încălziseră acei pereți împreună cu focul acum nu mai rămăsese nici o urmă. El punea urechea la ușă și asculta. Nu se auzea nici un sunet, nici un foșnet sau zgomot. Înăuntru pluteau suflete moarte, amintiri prezente doar în memoria unui supraviețuitor ce aștepta să-i vină rîndul. A numărat acele suflete, unul cîte unul. Șapte. Șapte persoane au însuflețit împreună cu el vechea, solida și primitoarea casă din lemn și piatră. Unde ajunseseră acele persoane? Dispăruseră, îngropate în pămînt. Odată cu toamna secolelor, arborii genealogici își pierd frunzele la fel ca arborii din păduri. Mileniile rup crengi și trunchiuri, dinastiile dispar, se reduc la gînduri îndepărtate, adesea vagi și confuze. Dar morții recenți, cei a căror vocea e încă prezentă, rămîn. În fața ușii ferecate, în liniștea dinăuntru, bărbatul făcea numărătoarea. Își amintea. Acele chipuri palide căpătau culoare și formă.

Atunci se așeza pe pragul însemnat de pașii strămoșilor și stătea acolo nemișcat, cu chipul între mîini și coatele pe genunchi, ca să se gîndească la ce a fost odată. Nu simțea disperare sau tristețe, doar o melancolie potolită, care îl făcea mai bun. În acele momente renunța cu adevărat la ranchiuni, ambiții și visuri de glorie – toate, lucruri care nu-l ajutau nici să trăiască, nici să moară în pace. Avea certitudinea că existența era nimic, așa că trebuia să-și traseze viitorul în cea mai mare tihnă. Fără să-

și complice iarăși viața. La vîrsta lui nu-i trebuia mare lucru ca să își ducă traiul: minimumul necesar și trecerea lentă a zilelor. Mîinile în buzunare, o carte, cîteva pahare de vin, prietenii rămași și certitudinea că ea îl urma. În rest, trebuia doar să aștepte. Să aștepte fără să se înghesuie să facă lucrurile să se întîmple, împăcat în sfîrșit cu sine însuși. Să se scuture de obiective și țeluri pe drumul spre eșecul final, așa cum un cîine își scutură blana de apă. Așa gîndea bărbatul așezat în pragul ușii ferecate a vechii case, orfană de orice voce. Totul se termină, lucrurile și oamenii devin tăcere și nimic. De altfel, e inevitabil, oamenii trec, se duc și vin, se nasc și mor. Asta nu-l întrista. Îl îndurera să știe că avusese alături persoane cu care putuse să vorbească, să clarifice lucruri, să rezolve probleme, să elimine neînțelegeri, dar nu o făcuse. Singura lui realizare personală fusese un război în care nu lipsiseră loviturile la adresa unor persoane care îl chinuiseră toată viața lor. La momentul potrivit le-a plătit cu aceeași monedă pentru tot ce îi făcuseră.

Dar acum, chiar și după moarte, acele persoane începuseră din nou să-l chinuie metodic și constant. Folosind vîrful ascuțit al remușcărilor, întețeau în el durerea stîrnită de ocaziile pierdute de a trăi în pace, îi ațîțau în suflet zbuciumul provocat de gîndul că nu știuse și nici nu-și dorise să ierte cînd avusese timp s-o facă. Chipurile odinioară detestate căpătau în amintire trăsături blînde și vagi, la care de-acum îi era imposibil să ajungă. Nu-i mai rămînea decît să transforme experiența în ceva prețios și să încerce să nu mai comită aceleași greșeli. Așa se face că, după ce mama lui, ultimul locatar al vechii case, a avut parte de o înmormîntare demnă și încăperile au rămas fără voci, bărbatul a decis să-și îmbunătățească relația cu aproapele. Nu era ușor, dar a încercat să-și impună acest lucru ca pe o regulă pe care să n-o uite niciodată. În acest fel, cu seninătatea unui copac ce înfruntă o furtună, s-a grăbit să înfrunte ce îi mai rămăsese din viață cu cele mai bune intenții.

Între timp viața împreună cu ea se desfășura cu întreruperi și pînă la urmă se adunau mai mult distanțe decît apropieri.

Erau fericiți așa, trăiau în pîntecele unor lucruri mici, uneori vremelnice, dar în sufletul lor ele deveneau mari și durau

îndelung.

Doar trecutul rămîne, îi spunea el. Ce s-a întîmplat durează veșnic, chiar dacă atunci cînd se întîmplă, e doar o chestiune de secunde. O emoție poate dispărea în scurtimea unei priviri, dar ți-o amintești pentru tot restul zilelor.

„Cînd o să fiu mort, amintirile o să revină, o să te caute“, spunea el. „O să-ți vorbească cu vocea trecutului, aducîndu-ți aminte de vremurile fericite.“

Așa îi spunea bărbatul acelei femei furtunoase și blînde, pasionale și neliniștite, în funcție de fricile care se grăbeau s-o caute cînd medita asupra existenței. Frici care veneau de departe, poate din copilăria care nici pentru ea nu fusese ușoară. Se consolau știind că lucrurile revin. Un zîmbet, o mîngîiere durează cît clipa în care strălucesc, după care se consumă și dispar, dar în memorie ele rămîn veșnice și nu-i mai părăsesc pe cei care le-au trăit. În mod paradoxal, doar ceea ce a trecut durează, doar ceea ce fuge de noi ne rămîne alături. Cu astfel de reflecții încerca să se consoleze bărbatul cînd nu vedea nici un viitor sau îl percepea nebulos și lipsit de speranță. De altfel, orice viitor e lipsit de speranță. Al lor se contura incert și era riscant să facă planuri. Trăiau de azi pe mîine în zilele pe care reușeau să le fure de-a lungul grăbitei depănări a anilor. El aștepta bătrînețea, de-acum o simțea aproape. Chiar dacă ar fi avut vreun plan, i-ar fi fost greu să-l ducă la capăt.

Erau suflete neliniștite, agitate și nervoase. Ar fi vrut să fie liberi să existe, să se miște, să circule, să rîdă, să cînte. Cereau prea mult, visau imposibilul.

Uneori bărbatul discuta cu ea despre incapacitatea de a se dărui cu totul, fără să ceară nimic în schimb, despre imposibilitatea dureroasă de a fi fericiți. Femeia asculta, dar nu scotea o vorbă. Accepta totul răspunzînd prin tăcere în timp ce o umbră de tristețe o înfășura ca un giulgiu. „Ce-i de făcut?“ se întreba bărbatul. Nimic. Nu puteau decît să aștepte. Să aștepte în acea mlaștină a vieții ca o magmă noroioasă ca timpul să se scurgă, încercînd să se bucure în treacăt de cîteva momente de seninătate și tandrețe. De ce nu reușea să găsească un minimum de echilibru, un pic de pace? De ce nu reușea să mențină armonia

cu nimeni? Nu știa. Răspunsurile nu veneau, poate că ar fi apărut dacă le-ar fi căutat, dar la ce-i folosea? Așa era el, așa funcționa și gata. Trebuia să se considere mulțumit că trăgea la jug în așteptarea saltului final, a trecerii eliberatoare ce avea să anuleze orice obstacol.

Cînd îl vizitau gînduri sumbre și ambigue – iar spre sfîrșit îl vizitau adesea –, se refugia în păduri ca să taie lemne, urca pe crestele munților sau escalada pereți de stîncă. Acolo sus existența îi zîmbea din nou, vedea iarăși viața ca pe un dar, simțea că, de bine, de rău, merita să-și treacă zilele, să înfrunte cu răbdare dezamăgiri, înfrîngeri și dureri. Dar alteori, cînd amărăciunea trăgea perdelele și înăuntru se făcea întuneric, nici măcar munții nu îl vindecau, nici măcar pădurile tenebroase nu erau de ajuns ca să aline tristețile și melancoliile unui apus pe care-l simțea apropiindu-se foarte repede. Atunci se ascundea în rezerva înșelătoare și inutilă care niciodată n-a rezolvat și nu rezolvă nimic: birtul. Acolo, printre priviri tîmpe și pălăvrăgeli sterile, încerca să-și anihileze disperarea bînd un pahar după altul. Și apoi zîmbea, se străduia să pară vesel și simpatic, ca să nu fie o povară pentru ceilalți, ca să nu dezvăluie acea neliniște care-l chinuia de mic.

Cînd era copil, simțea ca pe o greutate în suflet durerea bunicilor umiliți, a mamei bătute, a fraților părăsiți, a acelei case nenorocite. Uneori chiar și remușcările tatălui. Și totuși acel bărbat violent și fără suflet își prindea din cînd în cînd capul între mîini, așezat pe bancă, și plîngea în tăcere. Băiețelul suferea să-l vadă așa, răvășit de eșec, chiar dacă în unele momente l-ar fi omorît cu plăcere. Cînd crescuse, se acoperise cu un înveliș dur și n-a mai suferit pentru nimic și pentru nimeni. Își împietrise inima, devenise cinic și, uneori, mai necruțător decît tatăl lui. Dar un ungher al inimii și-l lăsase liber, ca să mai poată plînge, să-i mai fie frică.

Ea a fost cea care l-a adus pe calea cea bună, l-a eliberat de învelișul dur, ca atunci cînd decojești de scoarță o zadă bătrînă primăvara. Înainte de asta strîngea foarte bine pe lîngă el acel înveliș protector prin intermediul căruia îi trimitea pe oameni la dracu', îi maltrata, se elibera complet de tot și toate. Ardea toate punțile în urma lui fără nici o problemă, fără nici un regret. Cu cît

se izola mai mult, cu atît se simțea mai bine. Dar nu era o viață frumoasă. O ranchiună lentă, amenințătoare, îi măcina sufletul. Era furios pe lumea întreagă, fără nici un motiv. Era un vanitos, un falit care se năpustea asupra celorlalți. Nu-și accepta soarta, nu voia să piardă bătălia inventată de el însuși din dorința de revoltă, revanșă, răzbunare pentru copilăria lui. Pierdea timp și o știa. Atunci a decis să repare lucrurile. Și acela a fost momentul cînd a descoperit că îi este imposibil să evite pierderile de timp. Nu din pricina propriei voințe, ci a celorlalți. Ceilalți interziceau, blocau, deveneau o pacoste pentru că gîndeau la fel ca el. În acest moment el trebuia doar să profite de ocazii.

În scurtele perioade de pauză pe care și le îngăduia trebuia să culeagă tot, să devoreze viața, să se sature, hăituit de spectrul foamei. Așa și făcea. Dar erau doar mîncăruri sărăcăcioase, fragmente scurte de vis, clipe scurte de tihnă în mijlocul tumultului evenimentelor. Devenea periculos de tăios dacă era nevoit să dea socoteală în fața celorlalți pentru comportamentul lui. Dar ăsta era mersul lumii. Căile de fațadă, ipocrite, arătate de moraliști și conformiști au făgașe adînci. De acolo nu ieși decît riscînd sau asumîndu-ți decizii pripite, care ar putea scandaliza și oripila. Orice alegere, acțiune ori activitate umană, fie ea bună sau rea, va nenoroci sau ferici pe cineva prin ricoșeu. Toți pot ajunge să sfîrșească în imensa căldare a riscului și întotdeauna cîteva suflete vor suferi din cauza comportamentului altcuiva. Oricînd apelezi la o idee, o frază, un gest, poți răni pe cineva căruia astfel de lucruri nu-i pică bine.

Libertatea de acțiune și de gîndire nu există. Dacă o faci să existe, o faci în dauna altora. Cel care nu vrea să-l rănească pe aproapele său trebuie să renunțe la viață. Așa gîndea acel bărbat complicat și poate că avea dreptate.

Tocmai ca urmare a unei astfel de reguli, în lume există oameni mai mult morți decît vii. Pe de altă parte, cei care se smulg din mecanismul batjocoritor ca să trăiască profund ceea ce simt sînt acuzați de infamie și egoism. Sînt descriși drept niște indivizi fără inimă, care împrăștie gratuit durere cum ar împrăștia niște semințe pe cîmp. Bărbatul acela de-acum bătrîn intuise de mic infinitele capcane morale și le experimentase pe pielea lui. Drama familiei sale îi angrenase și îi copleșise pe el și pe frații lui. Chiar dacă băieții nu aveau nici o legătură cu asta, nebunia celor două persoane ce nu se potriveau una cu alta s-a revărsat asupra lor, asupra bunicilor, asupra mătușii fără glas, asupra ținutului. S-a revărsat asupra întregului sat.

La mulți ani distanță, bărbatul a început să privească figura maternă cu alți ochi. A trebuit să îmbătrînească pentru a-i deschide larg. A trebuit să ajungă într-o situație la fel de disperată ca a ei pentru a înțelege și, în consecință, a admira gestul de-acum îndepărtat al unei mame care urcă într-o camionetă roșie și pleacă: femeia aia avusese coaie.

După mai bine de o jumătate de secol, bărbatul încerca să intuiască starea sufletească a mamei care renunțase la tot. În mod sigur nu rîdea cînd îi lăsa la voia întîmplării pe cei trei puișori lipsiți de ocrotire. Cei trei puișori ai ei, încredințați altora ca să urmeze destinul unei alegeri instinctive și sfîșietoare. Femeia aia îndrăznise să se smulgă din mecanismul ce îți impunea să nu acționezi ca să nu rănești, să nu smulgi un fir ca să nu strici întreaga țesătură. Avusese tăria să facă ceea ce majoritatea oamenilor nu fac: să meargă împotriva curentului, împotriva a tot și a toate. O făcuse ca să caute un dram de fericire. Dar, s-a

întrebat fiul, după aceea a fost fericită? Răspunsul era că nu. O mamă care își părăsește copiii și visează la o soartă mai bună în viață nu poate fi fericită. Ochii copiilor care o căutau aveau să îi distrugă visul, aveau să i-l amărască zi de zi. Cînd plecase, mama avortase niște copii deja născuți, iar asta nu o ajuta deloc să-și găsească fericirea. E de neconceput ca o mamă să nu-și amintească de copiii lăsați în stradă, în voia sorții, în mîinile altora, în ghearele unui tată fără suflet, ale unui tată autoritar, plin de răutate și ignoranță.

Femeia aceea avusese puterea să plece și, după mai bine de o jumătate de secol, fiul i-a admirat curajul. Dar n-a reușit să uite pînă la sfîrșitul zilelor abandonul care l-a marcat pe veci ca pe un rebut. Bărbatul a reflectat la existența întemnițată, la viața neîmplinită, la viața altora, care se suprapunea peste a altora, dar nu a obținut nici un fel de soluție și nici măcar remedii. Atunci a hotărît să mărșăluiască fără macetă prin pădurea deasă și încîlcită, să-și mențină impasibil direcția și să caute o deschizătură printre rugii țepoși provocînd cît mai puține daune. S-a duelat cu lumea și a punctat de cîteva ori. A parat loviturile dure cu scuturi de răbdare și indiferență. După șaizeci de ani a început să întoarcă și celălalt obraz, cu o bunătate pe care n-o avea cînd era tînăr. Pe măsură ce înaintezi în vîrstă, s-a gîndit el, devii mai bun, mai puțin războinic, mai puțin furios, mai puțin orice. Vîrsta naște miracole, încurajează uitarea răzbunărilor, lăsînd cuțitele și spadele fără tăiș și strălucire. Între timp el continua să scrie povești. După spusele celor care decid ce să povestești, erau prea multe. Poate că nu știau cît îl costa să le scrie. Așternea pe hîrtie acele povești ca să le simtă, să și le povestească, să capete încredere în el însuși.

Scrisul era singurul lui mod de a-și distrage atenția, de a rămîne pe linia de plutire, de a nu se gîndi la mocirla existenței care de-acum se înclinase pe rampa finală. Pentru el viața cursese de sus în jos și nu se aștepta la nimic, voia doar să-și petreacă ultimii ani în tihnă, liniștit și în bună înțelegere cu ceilalți, din moment ce se dovedea așa de greu să trăiască în bună înțelegere cu el însuși. Nu se plăcuse niciodată, nici măcar cînd era tînăr și cînd de obicei vîrsta favorizează aspectul fizic. Ca toți băieții, se

privea în oglindă, dar nu găsea acolo nimic simpatic sau măcar acceptabil. Rămăsese și la vîrsta tăcerii tot cu fața aia, la fel de antipatică și urîtă ca atunci cînd se îmbrăca în pantaloni scurți. Dar acum chipul purta masca bătrînului și îi venea mai ușor să accepte ridurile urîțeniei.

„Bătrînețea are avantajele ei“, se gîndea el. „După șaizeci de ani nu trebuie să ne mai străduim să părem frumoși și încîntători. Sîntem ceea ce sîntem. Mai mult, sîntem ceea ce am fost dintotdeauna, dar putem invoca scuza că în tinerețe arătam mai bine și că anii și durerea ne-au desfigurat. Oricum, nimeni nu-și mai amintește cum eram în tinerețe.“ Așa gîndea bărbatul acela niciodată împlinit, niciodată convins, ce nu-și găsea niciodată pacea, chinuit de o fire agitată, care îl împingea la excese, îl făcea să caute necontenit ceva nou și să nu fie niciodată mulțumit de nimic. Nu-i plăcea firea lui. O armă distrugătoare, letală. Se supunea unor eforturi continue ca să devină mai bun, să realizeze ceva care să fie complet, perfect, ireproșabil, sarcină dificilă pentru un mediocru, visul recurent al vanitosului. Dar se străduia. Tentative peste tentative, care se sfîrșeau inevitabil cu eșecuri și dezamăgiri. Don Quijote al nimicului, de fiecare dată pornea iarăși de la înfrîngeri.

Așa cum nu-și plăcea aspectul fizic și caracterul, nu aprecia nici ce făcea, ce crease de-a lungul timpului. Din cînd în cînd își recapitula viața, răsfoia jurnalul anilor trecuți, revedea sculpturi, escaladări, bețiii. Recitea cîteva pagini din cărțile scrise cu devotament și absolută convingere, care în cele din urmă îl scîrbeau. Totul îl scîrbea. Își amintea frînturi din trecut trăite cu tatăl, mama, prietenii săi, umbre care-i stîrneau milă. Scandalurile, insultele, jignirile pe care le lansase cu precizia unui aruncător de cuțite și care își nimeriseră ținta îi provocau și mai multă durere. Poveștile se repetau: fotocopii ale vieții una peste alta, una după alta. Începea să se sature – și nu-i mersese bine nici măcar o dată. Dar nu ceda, nu se lăsa pradă neșansei. Nu renunța încă să împingă căruța, pentru că iubea viața, nu pentru că ar fi avut încredere în șansa lui. Spera și nu spera, într-un scrînciob de suișuri și coborîșuri care în cele din urmă îl făceau să se poticnească în primul birt care-i ieșea în drum.

Iubea viața, dar cînd o vedea în toată goliciunea ei, lipsită de

false prețiozități consolatoare, uneori nu o mai suporta. Atunci se apuca de băut, înrăutățind lucrurile și sporind numărul zilelor pesimiste. La al cincilea pahar în minte îi huruiau burghiele vechilor persecuții. La al zecelea ieșeau la iveală cele noi, unele nu complet nefondate. Trăia lipsit de tihnă, le căuta și le găsea întotdeauna. Iar dacă nu le găsea, le crea în mintea lui impulsivă, colțoasă și plină de suspiciuni. Se simțea persecutat. Vinul îi făcea creierul să clocotească și îi amplifica strîmbătățile și afuriseniile. Atunci devenea tăios, rănea în dreapta și-n stînga cu o plăcere ce friza sadismul.

Acest bărbat dificil și capricios era cel mai rău rezultat al unui caracter ambițios, care însă nici măcar nu se apropiase vreodată de ținta ambițiilor lui. Așa că dădea vina pe ceilalți pentru eșecurile lui și vedea dușmani peste tot. Dar în momentele bune, cînd îndepărta de la el paharele cu vin și căuta vindecare în pacea și liniștea minții, reflecta și devenea umil, așa cum o cerea adevărata lui natură. Înțelegea că, în fond, era un bărbat norocos, se bucura de sănătate, putere, voință. Și dacă nu făcea saltul spre gloria nemuritoare și multipremiată, de vină era doar neputința lui.

Se gîndea: „Scrii nu ce ai vrea să scrii, ci ce ești în stare să scrii“. Așa medita el. Cînd alcoolul nu-i sluțea caracterul și nu-i otrăvea creierul, se mulțumea cu ce avea. Dar rămînea un visător incurabil. Visa la obiective ambițioase și țeluri imposibile. Era un melancolic, un colecționar neobosit și uneori patetic de „Ce frumos ar fi fost dacă...“. În viața reală nu era un amator de înțelepciune retrospectivă. În imaginație da. În imaginație își împlinea visurile plăsmuite cu ochii deschiși, ocolindu-l pe cel de a trăi fericit. Acela reprezenta o dorință ce nu putea fi împlinită. Ar fi fost prea mult. Visul acela trebuia să rămînă departe, trebuia să-l țină la distanță. Numai că nu reușea. În lungile nopți de insomnie, în timp ce scria povești la lumina slabă a unui lămpi, fericirea era acolo, dormind pe bancă.

Primăvara, cînd cutreiera munții ca să asculte glasurile cocoșilor-de-mesteacăn, o descoperea lîngă el. O regăsea alături, o vedea aproape, o auzea, îi vorbea. Îi arăta cu degetul trilul păsărilor, o făcea să simtă răsuflarea nocturnă a pădurilor adormite. Și se gîndea: „Ce frumos ar fi să fie mereu așa“. O găsea

în preajmă cînd ieșea să taie lemne, cînd copacii căpătau culoarea ruginie a toamnei și puterea soarelui tot mai îndepărtat slăbea. Vara, în timp ce se cățăra pe pereții de stîncă verticali, o simțea în spatele lui, urcînd tăcută în urma lui, planînd în gol ca o coțofană hoață. Fericirea făcea chiar și braconaj. Vîna un pic din viața lui, din el, dar trăgea cu gloanţe oarbe, pescuia cu undițe fără vîrf, umplea iazuri goale cu aerul momentului, cu oxigenul vital care dispărea întotdeauna repede.

Iarna, în timp ce ninsoarea cădea și botroșii, învingîndu-și teama, ciocăneau în ferestre ca să capete cîteva semințe, el dădea fuga în pădurile înzăpezite ca să studieze atent natura înghețată, să audă trosnetul cristalelor de gheață pe ramuri, să vadă animalele disperate care colindau mîrîind în căutare de hrană. Și nu era singur. Fericirea stătea și acolo cu el, zbura din copac în copac. Viața îi datora niște lucruri sau cel puțin așa credea el și încerca insistent să le obțină, ca firmele acelea de recuperare a creditelor care nu renunță nici după ce datoriile au fost lichidate. Totul fără zarvă. Cîteodată fericirea îl urma ca o căprioară. Cînd reușea să îi părăsească pe ceilalți, ea îl însoțea în incursiunile de pe munți, în escaladările lui periculoase sau în nopțile liniștite din anotimpuri, și încremeneau sub o zadă, simțind bătaia inimii lumii și curgerea grăbită a vieții.

Dacă mergea prin zăpadă de-a lungul unei văi solitare, se bucura de albul scînteietor și de truda pașilor, dar mintea lui se gîndea la primăvară și la flori. Urechea lui le auzea perforînd stratul de zăpadă în căutarea soarelui. Să privești în față e o metodă bună pentru a-ți crea așteptări, pentru a spera într-un viitor cu chip uman. Chiar dacă ești sigur că n-o să vină.

De venit vine eșecul, cu rînjetul de nevăstuică al renunțării, al înfrîngerii, al resemnării cu care iei ce se nimerește fără a pretinde altceva, fără a îndrăzni să ridici capul. El accepta orice, fixa cu o privire netemătoare botul de jder al destinului. Privea în sus, spre creste, ca să nu vadă ce se afla în jurul lui. Ziduri de tăcere și avalanșe de cuvinte, aprecieri și critici, admiratori și detractori, invidioși și prieteni prefăcuți.

De la o vreme se gîndea să se rupă de toți și de toate și să se retragă. După ce a abandonat ideea de a reconstrui baraca tatălui, s-a uitat cu interes la o cabană veche. Deja o aranja pentru ziua deciziei. Era un cuib liniștit, izolat de lume. O cabană veche, amplasată într-un luminiș și ascunsă în pădurea deasă, sub niște stînci tăioase și impunătoare ce se înălțau deasupra văii amenințătoare ca niște cuțite. Ca să ajungă acolo, făcea o oră de drum susținut, cu fața apropiindu-i-se de cărarea abruptă, presărată cu pietre ca niște ciolane, ostilă la orice tentativă de popas. Dar asta nu era totul. Odată ajuns sus, în perioada cînd desișul exploda în exuberanța verii, descoperirea adăpostului devenea o acțiune imposibilă. Numai el reușea să o facă – și nu pentru că ar fi fost priceput. Pur și simplu scrijelise cu cuțitul pe copaci semne imperceptibile, al căror scop era acela de a indica drumul. Erau niște semne foarte bine tăinuite, aproape invizibile, pentru a evita ca ele să fie văzute de cine știe ce curioși, care s-ar fi putut decide să le urmeze. Deși urcase acolo de sute de ori, în zilele cînd era copleșit de gînduri și mergea cu capul plecat, se chinuia mult să găsească cabana. Atunci, ca să nu piardă vremea, luase hotărîrea să-și traseze cărarea crestînd cu delicatețe chipul copacilor. Cele șaptezeci și nouă de semne, cicatrizate pe tot atîtea trunchiuri străvechi, conturau o poveste și un traseu ce îl conducea pe bărbat în vizuină atunci cînd chinurile vieții îi tulburau simțul orientării.

Nu alesese locul acela la întîmplare. Era un spațiu magic, un luminiș misterios și, în anumite privințe, neliniștitor, unde se petrecuseră niște istorii înfiorătoare, pe care bărbatul le auzise de la un prieten de-al lui, un braconier bătrîn care plecase de mult în regatul umbrelor. Doar ei doi știau acele povești, iar bătrînul braconier le trăise pe pielea lui. Spunea că asistase la niște scene halucinante, petrecute într-o extremitate a luminișului, în fața cabanei. Într-o după-amiază de august a văzut cum un bărbat de

vreo patruzeci de ani lovea o femeie mult mai tînără. O bătea cu cureaua de piele de la pantaloni. Femeia urla și își apăra capul cu mîinile. Atunci bărbatul o făcea să tacă pentru totdeauna strîngîndu-i cureaua în jurul gîtului. Braconierul a încercat să intervină sărind din desișul unde stătea ascuns. Dar cînd a ajuns aproape de ei, cei doi au dispărut ca prin farmec. În jurul luminișului n-au rămas decît un vînt circular și cabana din spate, ce părea că plînge. A văzut aceeași scenă de cinci ori, în ani diferiți. Un bărbat omora o femeie strangulînd-o cu cureaua după ce o bătuse pînă o umpluse de sînge. Femeile erau mereu altele. Și, cînd braconierul se apropia, victima și asasinul dispăreau mereu în suflarea de vînt.

Braconierul i-a povestit o altă scenă, precizînd că acea cabană era nelocuită de un secol și jumătate. O dată a ajuns la marginea luminișului spre miezul zilei. Era un început de iulie torid, iar arșița părea că sufocă și topește totul. El a privit cabana și l-a văzut pe asasin aruncînd din ușă spre pădure catarame de oțel pentru curele. Le lua dintr-o găleată una cîte una și le arunca departe, cuprins de o furie care-i țîșnea din ochii roșii, ieșiți din orbite ca ochii bufnițelor. Braconierul a făcut un pas spre el și în momentul acela bărbatul a dispărut. Atunci braconierul a căutat cîteva catarame printre muri, astfel încît să culeagă măcar o mărturie concretă a celor văzute. Dar, indiferent cu cîtă atenție s-a uitat și a scotocit, n-a găsit nici urmă de ele. Nici n-a povestit vreodată nimănui despre aceste apariții îngrozitoare, cu excepția prietenului său. Care părea să le asculte cu interes și respect, deși în adîncul lui zîmbea jovial, fiindcă nu credea o iotă din acele născociri. Dar a avut ocazia să-și schimbe părerea într-o manieră destul de traumatică, rămînînd marcat pentru totdeauna.

Tocmai din acest motiv s-a hotărît să cumpere cabana și să o pună la punct. Nu-și imagina că, după atîția ani, urma să fie ultima lui locuință, un refugiu solitar, populat irevocabil cu fantasme și voci neliniștitoare. Pentru că, dincolo de faptul că se înălța într-o zonă minunată, acea cabană îl captiva și în alte feluri, îl ademenea, lansa chemări și șoapte, dădea glas plînsetelor și poveștilor tragice. Și, înainte de toate, conținea un mister încă nedezvăluit.

Între timp bărbatul continua să ducă viața pe care dramul de

faimă agonisită de-a lungul anilor i-o oferea. Își părăsea adesea satul, cuibul acela de acvilă unde crescuse și din care odinioară nu se desprindea din nici un motiv, nici să-l fi tras cu țapina. Apoi a descoperit că exista o lume și dincolo de sat, una adesea mai frumoasă și mai bună decît cea în care se izolase el timp de șaizeci de ani, convins că stă în paradis.

Paradisul îți scapă mereu printre degete. Nu-ți garantează nimeni că locul natal e neapărat un receptacul de sentimente alese și fapte pioase. Bărbatul înțelesese că în locul unde rădăcinile fixează copacul tăietori fără scrupule fac incizii adînci în trunchi, suflă vînturi care îl apleacă la pămînt, strălucesc dălți care se abat asupra arborelui, rănindu-l cu cruzime. După aceea copacul se vindecă. Lent, dar se vindecă. Bărbatul știa că la un moment dat în viață urmele acelor răni erup, încep să pulseze, înroșesc pielea, inflamează carnea și totul doare iarăși la fel ca atunci, în momentul cînd au fost făcute. Atunci e bine să pleci des și cît mai departe posibil, fie și doar pentru cîteva zile. Depărtarea de sat e un balsam, alină vechile răni, le pansează, le face să uite. Le ascunde o vreme sub prospețimea locurilor noi, a vocilor noi, a oamenilor necunoscuți. Dar pe el ineditul călătoriei, al acelui altundeva, curiozitatea ce te face să cunoști alți oameni și să descoperi că, în fond, sînt la fel pretutindeni îl ajuta să nu se mai simtă un vierme și să se consoleze. Constata că o ființă umană e fotocopia neclară a alteia și că prin teancul acela enorm de foi, înalt de miliarde de persoane, șuieră vîntul invidiei, al ipocriziei și al răutății. Dar în vîrtejul acela de nebunie ticăloasă apăreau cînd și cînd foi albe, foi de bunătate și delicatețe. Și erau destule din astea. De ele se agăța bărbatul acela vlăguit de anii haotici și de traiul pe sponci. Acele foi curate, pline de înțelegere și afecțiune, îi ofereau sprijin și tărie ca să supraviețuiască fiecărei zile și să meargă mai departe. Părea puternic, dar în realitate avea nevoie de ajutor. Își dădea seama că, pe măsură ce anii treceau, era tot mai obosit. Nu de oboseală fizică, ci de epuizarea timpului și de lucrurile care, pe măsură ce el îmbătrînea, scoteau la suprafață remușcări, adevăruri și minciuni. Chiar și minciunile lui. Cînd era tînăr, mințea cu neobrăzare chiar și cînd era vorba de lucruri extrem de evidente. Tatăl lui îl învățase să mintă. Cînd se întorceau acasă după o zi de vînătoare și cineva îl întreba pe

băiat ce munte bătuseră, trebuia să spună numele altui munte, niciodată al celui unde fuseseră cu adevărat. Dacă mergeau în tîrgul din satul vecin, trebuia să spună că mergeau în celălalt, aflat în direcția opusă. La fel făcea și cu nenumărate alte lucruri. În casa aceea adevărul era exilat, căci așa voia capul familiei și așa trebuia să fie. Tot repetînd-o, această practică prinsese rădăcini, i se imprimase în piele ca un tatuaj. Nega pînă și lucruri orbitor de evidente. Odată, cînd paznicii l-au prins la braconaj, a afirmat candid că nu era el. Dar tot l-au trimis în judecată, pentru că era totuși el.

Acum, la vîrsta cînd începea declinul, avusese prieteni prefăcuți, trădase, fusese trădat, văzuse trădări. Selecta cu mintea limpede o mulțime: cea a persoanelor în care avea încredere, în care avusese încredere și ar fi fost mai bine să nu aibă. Lumea trecea prin fața lui, o lume formată din recitatori, din actori consumați, dați în vileag chiar de interpretarea lor, în marea lor majoritate jumătăți de oameni, aceleași fotocopii neclare, oameni care nu cunoșteau cuvintele „toleranță“, „iertare“, „generozitate“, „loialitate“ și alte „vorbe de spirit“ similare.

Dar el era de încredere? Nu. Și el era un actor. Dar, odată ce a pornit-o pe calea bătrîneții, a hotărît să cinstească viața îmbunătățindu-și comportamentul, jucînd cît mai puțin teatru și, oricum, încercînd să fie loial și onest. Mai ales pentru a-și cuceri fericirea. Și seninătatea. Te simți bine cînd faci bine. Era convins că merită să fii bun și tolerant, că, în timp, lucrul acesta oferă compensații. Chiar dacă, pe de altă parte, încasezi șuturi în față. Trebuie să faci bine pentru că așa simți, nu ca să fii răsplătit și să ți se mulțumească. O faci și gata. Atunci sufletul tău va trăi în pace. Odinioară, înainte să facă bine, bărbatul acesta capricios și vanitos cumpănea dacă răul ce apărea de aici era suportabil. Și apoi calcula dacă putea obține de aici anumite avantaje, înlesniri sau alte favoruri. Cum, de altfel, facem cu toții. Acum el nu mai făcea asta. Încet-încet, se izbăvise, dar îi venea greu să țină multă vreme calea dreaptă. Mereu intervenea cîte o situație provocată de oameni neizbăviți și care-l făcea să-și iasă din fire. Atunci răbufnea, reacționa, se apăra. Dar izbucnirile îi erau tot mai slabe, tot mai palide, iar el revenea imediat la o atitudine înțeleaptă și se potolea.

Se convinsese de un lucru pe care îl predica încontinuu în birturi sau îl strecura în conferințe jalnice, care se sfîrșeau de fiecare dată cu beții antologice, prelungite pînă în zori. În astfel de ocazii, ca și în altele, declara că misiunea cea mai importantă, la care ar trebui să aspire cu orice preț o ființă umană, e aceea de a nu bate pe nimeni la cap (el zicea „fute la cap“). Conform spuselor acestui bărbat dificil și adesea irascibil, dacă fiecare și-ar vedea de treburile (el zicea „căcaturile“) lui, lumea ar fi un paradis al păcii și frumuseții.

A propovăduit această filozofie pînă la sfîrșit, cînd a dispărut din lume fără să lase vreo urmă, cu speranța vagă că o să schimbe ceva. Cel puțin în anturajul lui de prieteni și rude. Dar nu s-a schimbat nimic și, spre marele lui regret, oamenii au continuat să se amestece în treburile altora. A încercat să convingă învățători, profesori, directori de școli, oameni politici, ba chiar și un ministru să introducă în grădinițe, școli, universități și în alte locuri dedicate educației această regulă, care ar fi făcut lumea mai bună. Dar înainte de toate, avertiza el, acest principiu sănătos trebuia impus în familii, căci de acolo, cum susținea el, pornește greșeala. Dacă tati și mami se amestecă în treburile altora și nu în ale lor, copiii vor face la fel. Astfel se creează o familie de pisălogi, apoi un neam și așa mai departe. Familie după familie, neam după neam, planeta nu e nimic altceva decît o căldare enormă de băgăreți și cicălitori.

Pe bărbatul acela antipatic îl chinuia tragedia planetară a „cicălelii“, iar din pricina asta – precum și din multe altele – a decis să se retragă la cabană și să rupă legăturile cu lumea. La sfîrșitul unui an chinuit a sărbătorit cum nu mai sărbătorise niciodată sosirea altor douăsprezece luni pline de necazuri și speranțe deșarte. S-a pilit vreme de douăzeci și șapte de zile, aproape toată luna ianuarie, ceea ce nu e deloc puțin! Apoi și-a venit în fire și și-a reluat munca. A muncit copleșit de agitație, îngenuncheat peste niște trunchiuri de lemn și aplecat peste foi albe, pe care le umplea cu un scris mărunt și des nopți întregi de-a rîndul. A băut și a muncit, a muncit și a băut pînă cînd au cîntat cucii. Venise vremea schimbării și el știa că primăvara trebuie să pleci ca să începi ceva important. Voia să-și pregătească un loc bun acolo sus, în acel luminiș solitar unde cerbi și capre-negre,

păsări și vînturi, ninsori și ploi o să treacă să-l salute. Și nici unul nu urma să-i aducă nota de plată, să-i pună întrebări, să-l bată la cap. A renunțat fără remușcări să refacă baraca tatălui din pădurea unde tăiase lemne ani de zile. Cabana aia ar fi scos la iveală prea multe amintiri și nu era cazul. Unele amintiri trebuie să rămînă îngropate pe vecie. Și cînd se împing să iasă ca niște cîrtițe din pămînt, trebuie să le dai una în cap cu cazmaua și să le faci să se vîre rapid înapoi.

În anul acela, în primăvara hotărîtoare, avea șaizeci și unu de ani și dorința de a se retrage. Fizic era încă valid, chiar dacă bețiile începute din copilărie și niciodată încheiate începeau să-i afecteze robustețea de zadă osoasă plantată pe un teren în pantă și hrănită cu materii sărăcăcioase și indispensabile. Înainte să repare cabana, trebuia să o cumpere. Proprietarul ei era un bătrîn de optzeci de ani, taciturn atît cît trebuia ca să te temi de el, arțăgos și solitar ca strigile. Și, la fel ca strigile, avea ochii mari și atenți, niște tăciuni incandescenți care mustrau sufletul omului, citeau în el greșelile pe care le săvîrșise cineva. În fine, un individ ascuțit și strîmb, care îți stîrnea frica tocmai pentru că nu i se puteau turna baliverne. Negocierea a fost rapidă și derutantă. S-a desfășurat între oameni egali în anumite privințe, așa că merită să fie povestită. Cînd două caractere dificile se întîlnesc, se amușină precum cîinii, după care se ignoră sau se înțeleg. Aceștia sînt, mai mult sau mai puțin, termenii contractului.

— Îmi vinzi cabana?

— Da.

— Cît vrei?

— Puțin.

— Cît de puțin?

— Trei milioane.

Disprețuia euro, socotea în lire.

— Mîine mergem la notar.

— Fără notar, nu-i nevoie.

— Cum nu-i nevoie?

— Eu n-am nevoie. Îți dau cabana fără notar.

— Dar… actele? Hîrtiile? Transferul dreptului de proprietate? Cum fac să spun că-i a mea?

— O spui.

— Fără hîrtie?

— Fără notar. Hîrtia o scriu eu.

— Și cum să am încredere?

— E de-ajuns să mă privești în față. Hai, curaj, privește-mă în față.

A doua zi proprietarul căsuței s-a schimbat.

Pe măsură ce timpul trecea, bărbatul cel capricios se lupta cu deziluziile și zilele proaste. Erau destule zile proaste. Toată existența fusese făcută din zile proaste. Fericirea îl făcea să blesteme, adesea era în conflict cu ea. I-ar fi fost atît de simplu să se înțeleagă cu fericirea. Dar fericirea, tocmai pentru că e fericire, nu se înțelege cu nimeni, iar dacă o face, nu durează mult. Fericirea îi enervează, îi supără, îi plictisește, îi neliniștește pe cei de care se agață. Aceștia se scutură de ea imediat, în cel mai imprudent și mai prostesc mod posibil. Doar că pe urmă se văicăresc că n-o mai au și o invocă iarăși cu fiecare prilej. Totul ar putea fi absolut normal: ești liber să te castrezi după pofta inimii, să te eliberezi de fericire cînd și cum crezi. Problema e că orice ființă umană și fericirea oricărei ființe umane depind în mare măsură de fericirea celorlalți. Lumea e înlănțuită: toți depind de toți. De aceea un individ nu poate fi fericit dacă fericirea lui depinde de comportamentul și stările sufletești ale altcuiva. Dacă, așa cum se întîmplă de obicei, acest altcineva se scutură de fericire ca să devină nefericit, o să-l facă nefericit și pe cel care depindea de acea fericire. Așadar, prima regulă a fericirii e să nu depinzi niciodată de nimeni. Și-atunci, în această fază, cineva care nu depinde de nimeni va fi fericit? Nu, va fi un izolat, un individ solitar și trist, lipsit de fericire, pentru că fericirea fiecăruia depinde în primul rînd de fericirea celorlalți. Iată cîinele care se mușcă singur de coadă sau coada care biciuie cîinele.

Odată trecut de șaizeci de ani, bărbatul irascibil și vanitos înțelesese perfect mecanismul, tocmai de aceea a hotărît să se retragă totuși la cabană și să fie nefericit. Ar fi fost oricum la fel și dacă trăia printre oameni, așa că merita să fie nefericit printre arbori, în pădure, în acel luminiș izolat de lume și plin de liniște.

Acolo sus misterul plutea în aer. În casa de sub crestele stîncoase trăia ceva ce trebuia descoperit. Acolo sus lucruri tragice, recurente, precise și dramatice dormeau în vise înspăimîntătoare, care îl urmăriseră noapte de noapte încă de cînd era mic. Mereu ele, mereu aceleași vise îngrozitoare. Și acum, la bătrînețe, era la fel, coșmarurile acelea se repetau cu o ritmicitate impresionantă. Erau trei vise recurente: unul plin de cadavre, unul cu ape adînci și agitate care îl înconjurau și unul cu case vechi, mari și părăginite, pline ochi cu unelte de sculptat lemnul. Moartea era mereu prezentă în miezul acelor coșmaruri care îl puneau pe gînduri și îl neliniștea atunci cînd se trezea. Simțea că înăuntrul penitențelor onirice se ascundea ceva din viața trecută, ceva ce aparținea strămoșilor lui, întregii familii. O asemenea sarabandă de destine tragice, delicte și dureri străvechi îi tăia răsuflarea.

Cel mai sumbru dintre vise era și cel care se repeta mai des: visul cu morții. Se trezea cufundat în nopți infame, de un negru-albăstrui mai urît decît cerneala, unde el, înarmat cu tîrnăcop și cazma, săpa în gropi străvechi din cimitire lugubre ca să scoată cadavrele adulților, aproape mereu cu carnea încă pe oase. Carnea aceea nu era normală, semăna cu săpunul, un săpun gălbui și vîscos, presat pe schelete în straturi groase și descompuse. Și atunci, după ce spărgea sicriele și scotea cadavrele, începea să smulgă cu mîinile fîșii din carnea de săpun, aruncînd bucățile peste tot. În timpul acelor acțiuni oribile i se punea un nod în gît din cauza unei groaze insuportabile, care îl îmboldea să fugă de să-i sfîrîie călcîiele. Dar o forță macabră îl silea să stea, să descărneze cadavre de orice vîrstă și sex, incitat de o curiozitate morbidă, ca și cum ar fi vrut să scotocească prin acele corpuri descompuse, să le găsească sufletele, să le cunoască viețile trecute, destinele tragice. Rareori avea vise în care morții să fie reduși la schelete. Aproape întotdeauna erau smulși din somnul veșnic cu carnea putredă încă pe oase și chipurile schimonosite de groază, oribile și desfigurate, de simțea cum i se face pielea de găină. Visele cu morți, cum le spunea el, au început să-l chinuie de cînd era copil și, împreună cu altele, l-au însoțit pînă la sfîrșitul zilelor.

Al doilea vis recurent era legat de apă. Nu era o apă blîndă sau relaxantă. Nu erau pîrîiașe învolburate în zorii dezghețului,

înconjurate de iarbă proaspătă și floricele abia înmugurite. Nu. Apa viziunilor sale nocturne era năvalnică, tenebroasă, adîncă și de culoarea smoalei. Uneori se rotea în cerc, formînd vîrtejuri monstruoase, alteori curgea ca un vînt lichid, ducînd totul cu ea. Și nu făcea nici un zgomot. El stătea acolo, în voia acelui monstru blestemat care voia să-l apuce cu ghearele. Aproape întotdeauna se afla pe o insulă, o limbă de pămînt, o treaptă, un ciot de prag care abia îl susținea. Peste tot în jur era doar vîltoarea întunecoasă, amenințătoare, rea, care emana o asemenea forță, că putea mătura munții. În vis bărbatul căuta căi de scăpare, un vad, o punte, un subterfugiu prin care să poată ajunge de acolo într-un loc sigur, pe un mal. Dar nu se ivea nimic, nu apărea nimic care să-i fie de ajutor. Apa aceea îngrozitoare, cu pereți puternici, adîncă și tăcută, supusă și feroce în forța ei enormă, îi dădea o stare de angoasă fără egal. De fiecare dată se trezea cu inima zvîcnindu-i în piept și tone de frică în oase. Niciodată nu i se îngăduise să o traverseze, să ajungă pe vreun țărm uscat și liniștit. Acele stări de teroare amniotică nu-i ofereau nici o speranță. Dacă îndrăznea să încerce să se salveze, dacă punea fie și doar un deget în vîltoare, era măturat așa cum o tornadă înghite un fir de iarbă. Cîteodată – deși foarte rar – tovarăși de coșmaruri și nenorocire îi erau unii prieteni plecați de mult pe tărîmul umbrelor, prieteni care se întorceau din lumea de dincolo ca să împărtășească cu el panica stîrnită de apa aia lacomă ce voia să-i înghită, de parcă nu ar fi avut parte de teamă cînd erau în viață. Visele cumplite care dezechilibrau mintea acelui bărbat nefericit nu-i lăsau în pace nici măcar pe morți. Pe prietenii lui morți.

Al treilea vis recurent era ceva mai liniștit, dar tot fără cale de scăpare și tot golit de speranțe. Viziunile onirice aveau ca fundal înserarea și propuneau mereu aceeași temă: case vechi și părăsite, mari și părăginite, cu interioarele pline de praf, în care podelele scîrțîiau și erau șubrede. Pe mese, bănci, scaune, paturi se vedeau urme foarte clare de sînge uscat. Urme, înțelegea bărbatul, de vechi crime misterioase. Dar lucrul care-l neliniștea cel mai mult nu era sîngele incrustat, ci faptul că acolo fuseseră locuințe de sculptori. Depuneau mărturie sutele de dălți argintate de timp și înșirate ordonat pe bancurile de lemn sau vîrîte în

firide săpate pe măsura lor. O lumină de un albastru deschis lumina cortine sleite și bărbi din pînze de păianjen care atîrnau din tavane și stăteau agățate în colțurile înalte ale încăperilor, dînd acelor interioare părăsite și prăfuite un aer de mister îndepărtat și de basm. Bărbatul parcurgea și explora fiecare încăpere pînă cînd intra într-o cameră anume, unde se găseau comode cu sertarele pline de rufărie stivuită și ordonată cu grijă. Tricouri, jachete, cămăși, șosete, cardigane, hăinuțe pentru nou-născuți, rochii de damă, mătăsuri lungi și întunecate păreau să doarmă un somn melancolic și fără sfîrșit. Totul era așezat într-o ordine maniacală și cu o precizie geometrică. Acele haine din alte vremuri aveau mirosul stătut al secolelor și emanau o durere străveche și obosită. Transmiteau amintiri din vieți trecute, acceptarea mută a unor destine nefavorabile, care s-au manifestat nemilos în ritmuri implacabile, distrugînd în cîțiva ani acele familii odinioară fericite. Erau haine de morți, de ființe risipite în neant, dispărute de pe fața pămîntului și uitate. Dar dacă te uitai fix la acele haine, aveai senzația că posesorii ar urma să se întoarcă dintr-un moment în altul. În coșmar plutea mereu în aer prezența unei bătrîne, ultima martoră a unei lumi dispărute. Înainte să se stingă și să devină și ea țărînă, pusese în ordine garderoba celor dragi ei.

În camera melancolică, plină de comode cu sertare, bărbatul era invadat de o durere și o tristețe insuportabile. Atunci ieșea și se ducea să găsească alinare în salonul unde se odihneau, într-o ordine comparabilă cu cea a hainelor, sute de dălți de sculptor și alte unelte potrivite acestei meserii, de-acum aproape uitată. Se uita fermecat la ustensile, după care, cuprins de o dorință de nestăpînit, le apuca una cîte una, le fura, le strecura într-un sac și ieșea pe furiș din casele părăginite pe care le visa încă de cînd era mic. Atunci se trezea în compania visului frînt, cu mîinile goale și dezamăgirea că nu are acele dălți care-i plăceau atît de mult.

Peste mulți ani unul dintre acele deliruri onirice s-a concretizat și a fost identic cu visul pe care-l avea de cînd era copil.

Îi intrase în cap să devină sculptor. Acea intenție clară stăruia de mult în mintea lui. Avea douăzeci și cinci de ani, bea și făcea scandal din nimic. Nu punea deoparte nici o liră, pentru că nu se

temea de neprevăzut. Tot ce cîștiga pe șantiere lăsa în birturi, dar a recuperat vechile unelte ale bunicului și a început să sculpteze trunchiuri.

Într-o zi a trecut prin fața unei case mari de la colțul străzii, unde primăvara înfloreau salcîmii galbeni. Era părăsită de ani de zile, de cînd niște oameni necunoscuți au provocat dezastrul din valea aceea. Stătea acolo, așteptîndu-l, singuratică și părăginită, precum casele din vise. S-a cățărat ca să ajungă la o fereastră aflată foarte sus. A împins rama ferestrei și a intrat. Soarele de octombrie a luminat podelele scîrțîitoare, pline de praf cenușiu și punctate ici și colo de pulberea aurie a carilor.

Tînărul a cercetat fiecare încăpere a vechii locuințe părăginite. A găsit comodele pline cu haine și lenjerie, exact ca în visul lui. Într-o cameră mare, orientată spre nord, vreo treizeci de dălți de toate formele și dimensiunile, răspîndite pe blatul unui banc de tîmplărie, îl priveau ca și cum l-ar fi așteptat. Aceea a fost clipa anume cînd a înțeles că în viață totul are sens și că oniricul vine și se materializează întotdeauna la momentul potrivit. E de ajuns să aștepți. Era de ajuns să aștepte și atunci ar fi devenit reale și visele cu morții scoși din gropi, și cele cu vîrtejurile de ape, fără vad și fără cale de scăpare. A furat dălțile oxidate de timp, le-a ascuțit și a devenit sculptor.

Acum, cînd trecuse de șaizeci și unu de ani, aștepta să se concretizeze și celelalte coșmaruri. De-acum venise vremea, venise momentul, nu-și făcea iluzii că morții și apa o să-l cruțe, risipindu-se în aburi eterici, fără să mai devină formă și materie. Nu-i era frică. Eventual, îl îngrijora durerea, nu reușea să o îmblînzească, să o facă mai ușoară, să o modeleze într-o formă suportabilă. Un individ nu e fericit cînd, pentru a ajunge așa, îi face nefericiți pe ceilalți. În momentul acela apare durerea. Dar, încet-încet, puțin cîte puțin, anii pe care-i prinde în palma mîinii îl pilesc, îl răzuiesc, îl șlefuiesc pe om așa cum rîul șlefuiește o piatră. O piatră în rîu. Asta devenise bărbatul acesta mînios și nemulțumit. O așchie trecătoare, scăpată de moarte ca prin noroc și de-acum lipsită de asperități, tăișuri și vîrfuri. O piatră de rîu tocită, striată, ușor diformă, care nu mai putea să rănească tăind, ci doar prin propria greutate. Și de asta se folosea. Poți face rău și cu o piatră șlefuită, nu doar cu cuțitul.

Revedea scînteieri de străveche, rară fericire pe chipul ei, cea care pregătea zi de zi liniștea mormîntală a acelei camere în penumbră. Bucuria stătea în vizuină, ascunsă în bezna nebuniei. El aștepta. A așteptat pînă cînd a apărut ceva ce i-a schimbat brutal viața. Din acel moment, în tot timpul ce i-a mai rămas, a devenit îngîndurat și sumbru, prins în capcana obsesiei pentru acea vedenie.

Totul a început în primele zile din septembrie. Avea șaizeci și doi de ani. Zilele se topeau în fluxul și refluxul neînțelegerilor, ale certurilor cu toți și cu toate, ale existenței ca un acordeon. Asta a fost de ajuns. Într-o dimineață a hotărît că venise momentul să aranjeze cabana și să dispară. A pregătit tot ce era necesar pentru o primă intervenție: cazma, tîrnăcop, topor și coasă, uneltele esențiale pentru a readuce la viață casa pierdută în luminiș. În cele din urmă extenuarea l-a doborît. Nu se mai simțea în stare să se apere, să anticipeze mișcări, să lupte. Conflictul permanent cu viața îl epuizase. „Lupta cea bună“ a Sfîntului Pavel se apropia de sfîrșit. Venise vremea să arunce armele, să abdice, să se așeze, să devină propriul rege. A avut grijă să prevină lumea, ca nimeni să nu facă presupuneri ciudate. Pur și simplu urma să urce la luminiș, la acea cabană misterioasă, și să facă ce voia să facă de ani de zile. Și, poate, ce ar fi trebuit să facă mai demult: să dispară. S-a apucat de lucru cu hotărîre și însuflețire, ca toți cei care cred cu tărie într-un obiectiv. Nu s-a răzgîndit, nici n-a dat înapoi. Acolo sus îl aștepta destinul.

Cabana părea să-i spună: „Haide, începe“. Bărbatul a apucat tîrnăcopul și l-a ridicat în aer. Trebuia să dea jos umplutura de var și pietre dintre doi pereți portanți, care era menită să despartă grajdul de odaia care pe vremuri fusese bucătăria. A început să lovească puternic cu tîrnăcopul, avea nevoie de spațiu, trebuia să lărgească încăperea, voia să grăbească lucrurile. După ce a dărîmat jumătate din zid, a scos molozul cu roaba, apoi a reluat dansul distrugerii. La un moment dat a împins cu tîrnăcopul în zid și din el s-a desprins brusc o bucată mare de umplutură. Un miros de balegă s-a rostogolit spre lumină prin praful ridicat la prăbușire și, cînd acesta s-a risipit, acolo au apărut niște forme ciudate. Erau cîteva siluete cafenii – mai exact,

trei –, cu contururi ce nu lăsau nici o urmă de îndoială. Aveau formă umană: erau trei mumii. Trei mumii de femei goale, cu chipuri înspăimîntătoare. Chipuri halucinante, deformate nu de acțiunea desicantă a timpului, ci de o groază monstruoasă, întipărită pe piele în momentul morții. Femeile acelea, ce păreau să fi avut vreo treizeci de ani, fuseseră ucise, cum o dezvăluiau limpede cîteva detalii. Fuseseră omorîte brutal și foarte lent. Corpurile aveau picioarele și mîinile imobilizate cu mlădițe răsucite și înnodate și prin sîni le erau trecute orizontal trei andrele lungi și subțiri, ruginite și acoperite de cruste, ce semănau cu andrelele de tricotat.

Bărbatul a rămas consternat, speriat, uluit. Al doilea dintre visele ce-l însoțeau încă din copilărie se adeverea. În momentul cînd trebuia să dea socoteală pentru propriile fapte, el era acolo și scotea cadavre, chiar dacă nu chiar dintr-o groapă. După năuceala inițială, s-a aplecat peste acele trupuri sărmane ca să facă o primă și sumară evaluare. A estimat că erau ascunse în umplutură de cel puțin o sută cincizeci de ani. Un secol și jumătate de moarte închisă acolo, în liniștea și singurătatea lumii, fără ca nimeni să știe ceva despre asta. Aplecîndu-se mai mult peste mumii, care păreau făcute din piele tăbăcită și erau schimonosite de contracțiile unor spasme oribile, a observat cîteva detalii înspăimîntătoare. Toate trei aveau o cataramă de curea pusă pe degetul mare al piciorului stîng. Toate trei aveau pe spinare și pe față urme imposibil de șters, care semănau cu niște hieroglife. Tăieturi și găuri făcute, neîndoielnic, cu un vîrf de cuțit. Un vîrf foarte ascuțit scrisese ceva pe trupurile acelor biete femei: niște semne mici, scurte și dese, curbe sau drepte, înșirate în linii orizontale. Era o scriere, o formă de scriere străveche, misterioasă și indescifrabilă, care poate că voia să spună o poveste. Poate tocmai întîmplarea cu aceste femei ucise în chip barbar. Nu cu o unică lovitură seacă, ci după o tortură interminabilă și insuportabilă, comisă cu o indiferență de asasin ca să incizeze în piele martiriul unui adevăr pe care, mai devreme sau mai tîrziu, lumea ar fi trebuit să-l afle. Sau, și mai probabil, erau doar produsul macabrei fantezii a asasinului, care voise să fie crud cu victimele lui și să le lase să moară încet, în spasme sfîșietoare. Două dintre trupuri erau roase de timp, al

treilea era intact.

Atenția bărbatului, cuprins de-acum de o neliniște incontrolabilă, a fost atrasă de un alt detaliu: din sexul mumificat al femeilor ieșea tulpina unei flori stranii, sculptată în lemn de o mînă excepțional de pricepută și de precisă. Erau niște flori necunoscute, cum nu mai văzuse niciodată, nici măcar în cărți sau enciclopedii, flori ce păreau chipuri umane minuscule, cu petalele semănînd cu un păr despletit. Atunci bărbatul acela, copleșit de toate emoțiile posibile, s-a speriat. Și-a amintit poveștile oribile ale prietenului său braconier și a înțeles că poate nu erau produsul unor halucinații, ci semnale care cereau o investigație și o lămurire a misterului. Și acum era nevoit să o facă el. Dar pe moment avea o problemă de rezolvat: trebuia să-și pregătească cuibul unde avea să se ascundă de lume, să-și clocească în pace bătrînețea și să facă să se nască, încet-încet, acceptarea senină a morții. Așa că a pus înapoi în restul de umplutură cele trei mumii, oricum foarte ușoare, s-a întors a doua zi cu mortar și mistrie și le-a zidit din nou. S-a gîndit că acele biete femei revăzuseră cerul de acum, care era identic cu cel din vremurile lor. Îl văzuseră pentru scurt timp după o sută cincizeci de ani de întuneric și mister. Era același cer și bărbatul s-a convins că totul se schimbă în lume, în afară de marile depărtări, care veghează de sus nesfîrșitele suferințe ale oamenilor. Cele trei femei i-au schimbat viața, i-au schimbat modul de a trăi și de a gîndi. Dar asta e altă poveste, o poveste de-acum încheiată, scrisă negru pe alb și depozitată pe undeva. O poveste gata să iasă la lumină, asemenea cadavrelor mumificate, după ce ultima lovitură de tîrnăcop o să-l șteargă de pe fața pămîntului.

Își pregătea vizuina ca să se închidă în ea, să dispară, să se oprească odată, numai că în același timp și-a dat seama că nu putea să se oprească. Planeta avansa cu pașii lungi și implacabili ai zilelor, iar el era un pantof printre miliardele de pantofi ai ei. Planeta nu avea să se oprească. Avea să-l silească să meargă odată cu ea – sau mai degrabă sub ea, pentru că era un simplu pantof, ca toate ființele umane. Un pantof de-acum ros și scîlciat, gata să fie aruncat, pentru că planeta, în mersul ei lent, nu suportă

durerile de picioare și înlocuiește încălțările vechi cu unele noi. Tinerii, copiii, bebelușii vor fi viitorii pantofi ai planetei care merge mai departe, iar cei vechi, uzați, obosiți de pași și de viață, vor sfîrși în gropile de gunoi ale neantului și uitării.

Reparațiile la cabană avansau cu încetineala nopților de toamnă. Cînd a înțeles clar că n-o să dea înapoi, că o să-și taie legăturile cu lumea, s-a întristat un pic. Traversa o perioadă foarte fastă atît în plan profesional, cît mai ales în cel al vizibilității. Devenise un om faimos, cunoscut, căutat, evitat, un pic iubit, un pic invidiat și chiar detestat. Această notorietate îl electrizase, pentru că, spre deosebire de alții, se născuse din munca și ideile lui și el era mîndru de asta. Ziarele și televiziunile îl căutau, și-l disputau chiar și cîteva saloane de artă bune, iar el exulta cu șiretenie. În fond, asta urmărise mereu. Acum, odată cu drastica opțiune pentru izolare, toate aceste lucruri frumoase – altfel foarte efemere – aveau să-i lipsească. Și să piardă dintr-odată lucruri frumoase și efemere nu era plăcut pentru un vanitos, unul care, deși cu mijloace oneste, alergase cu îndîrjire toată viața după succes. Acum, cînd îl obținuse, voia să renunțe la tot? O astfel de alegere nu era ușoară, mai ales dacă o puneai în practică brusc, de pe o zi pe alta. Dar de-acum se hotărîse: urma să urce pe munte și să rămînă acolo sus. Dacă simțea vreodată nevoia, putea coborî oricînd în vale, în oraș, ca să se tăvălească un pic în glorie. Favorurile și onorurile publicului îi injectau stimă de sine, îi satisfăceau orgoliul, îi însuflețeau iar personajul. Spre deosebire de Salinger, care s-a înălțat pînă la statutul de mit evitînd mulțimile și sustrăgîndu-se privirilor oamenilor, el voia să apară. Făcea tot posibilul să apară. Și reușea.

Între timp, de la o săptămînă la alta, cabana renăștea. Dar nu trecea centimetru de zi fără ca bărbatul să se gîndească la mumiile torturate. Stăteau în vizuină și îl pîndeau, urmăreau lucrările, îi auzeau răsuflarea, își petreceau nopțile ca niște gogoși de mătase în umplutura dintre ziduri. Cine le chinuise pe femeile acelea? Cine le zidise după ce le omorîse? De ce la două se vedea clar trecerea timpului, în vreme ce una era întreagă, cu tăieturile ca un scris foarte clare pe piele? Poate că, s-a gîndit el, femeia aia își dorise să se conserve, pentru ca într-o bună zi cineva să o găsească, să descifreze inciziile, să dezvăluie lumii ce

se întîmplase. Dar celelalte de ce nu? Bărbatul se gîndea, chibzuia și muncea. Muncea în prezența neliniștitoare a trei pergamente umane cu chipuri teribil de înspăimîntate. Dar și-a continuat treaba și a clădit mai întîi un acoperiș nou. Cel vechi se prăbușise de mai bine de un secol, cu excepția unei porțiuni rămase intacte, chiar deasupra mormîntului femeilor mumificate. Odată terminat acoperișul, bărbatul s-a dotat cu un sac de dormit, o lanternă, cîteva alimente de primă necesitate și a început să-și petreacă nopțile în locul ales ca ultimă reședință.

Era un septembrie al melancoliei, provocată, poate, de vîrsta înaintată, care obligă la reflecţie și scoate la vedere lucruri care se termină: vara, tinerețea, viața. Senzații care nu lasă loc de speranță, nici nu oferă perspective. Lasă doar să se manifeste opțiunea de a trăi de azi pe mîine, în așteptarea saltului ultim. Natura din jur era pașnică și asta îl încuraja, îl ajuta să se simtă mai bine. Pădurile se răsuceau în căscatul tăcut al toamnei, pregătindu-se să adoarmă. Frunzele își întorceau hainele pe dos, scoțînd la iveală fețele colorate. Corbii croncăneau, lăsînd cînd și cînd să le cadă cîte o pană care le scria în aer autobiografia. Cerbii boncăluiau sub stele, luptîndu-se pentru vreo parteneră. Bărbatul, care noaptea nu dormea, ciulea urechea la zgomotele naturii. Auzea bufniturile seci ale coarnelor pe care masculii și le loveau ca să obțină dominația asupra haremului. Auzea ici și colo trosnetul vreunui copac bătrîn care renunțase la luptă. În unele seri răsărea o lună maiestuoasă, care lumina pădurile și cabana, prelingînd peste ele mierea sa aurie de pace și blîndețe. O miere amară pentru bărbatul acela. Mierea nostalgiei. Lucrurile pierdute, lăsate în urmă, sfîrșite, reveneau. Reveneau visurile imposibile, ce se puteau împlini doar cu prețul suferinței altcuiva. Revenea amintirea tovarășilor de joacă, de mult plecați, învinși, uciși de suferințe și piedici de toate felurile. Sub luna aceea melancolică bărbatul trăgea concluzii, privea viața în față, își făcea bilanțuri. Într-o bună zi, sub acea lună în care dădeai socoteală pentru propriile acțiuni, și el urma să dispară, să fie uitat, să devină o pulbere de memorie împrăștiată. Mai bine să închidă în pace și fără ură porțile lumii, mai bine să plece. Sub luna mustrătoare din nopțile neliniștite, își dădea seama că greșise. Nu totul, dar mult, da. Încăierări, încurcături, ranchiune,

provocări, războaie, toate ingredientele negative cu care își condimentase existența fuseseră doar o pierdere de vreme. Otravă pentru trup și suflet. Era un om otrăvit, intoxicat de modul lui de viață – al lui și al celorlalți.

Acolo sus intenționa să se elibereze de el însuși și de vocea aproapelui. Acolo sus asculta alte voci. Din cînd în cînd o frunză ceda, se desprindea de pe creangă și cădea solitară în inima nopții. Făcea tup, apoi se oprea să aștepte vîntul. În acea tăcere absolută bărbatul auzea cum tremură pămîntul la căderea unei frunze în poala lui. La ore mai tîrzii veneau bufnițele, cucuvelele, huhurezii și strigile. Se așezau și buhăiau pe acoperișul cabanei și pe copacii din jur. Voiau să înțeleagă cine era intrusul venit să tulbure străvechiul somn al mumiilor, să le invadeze nopțile agitate de păsări. Bezna ascundea autorii acestor simfonii triste, ai acestor țipete răgușite și dezolate. Sunete compuse din sughițuri, horcăieli, răsuflări și smiorcăieli cădeau peste cabană cu foșnetul plîngăreț al unei ploi de aprilie. Ce nopți mai erau! Nopți știute din copilărie, pîndite de-a lungul vieții, tovarășe de călătorie, pipăite, palpate, petrecute adesea în aer liber pînă la vîrsta maturității, cînd a uitat de anotimpuri ca să alerge după succes.

Dar acum totul revenea. Bărbatul își amintea. Compara amintirea de atunci cu prezentul, un exercițiu tocmai bun să stoarcă niște lacrimi. Odinioară acele glasuri, glasurile nocturne ale pădurilor, îl entuziasmau, îi dădeau forță, veselie, exuberanță. Îl făceau să se simtă sigur pe el, gata să meargă mai departe prin codrul des al vieții. Acum nu mai era așa. Acum glasurile nocturne din pădure îl întristau, mai ales toamna, cînd arborii își pleacă fruntea. Îl făceau să mediteze, să se gîndească. Îl confruntau cu ceea ce fusese și cu puținul care rămăsese. Îl făceau să se dea bătut, ca și cum nimic nu mai avea sens, ca și cum ziua de mîine sau ziua de după ea nici n-ar mai trebui să se ivească. Iubea în continuare glasurile pădurilor, dar acum ele cîntau alt cîntec de leagăn. Și totuși erau aceleași glasuri din anii aceia îndepărtați, cînd era băiețel și mergea la vînătoare cu bunicul, cu tatăl, cu bătrînii braconieri care îi explicau cum se fac copiii, demontînd cu cruzime și fără ocolișuri povestea cu barza și toate aiurelile auzite în familie. Glasurile erau aceleași, dar el

nu. El era diferit, îmbătrînit, dezamăgit, înrăit. Nu putea să le audă la fel ca atunci, nu se putea preface, nu le putea asculta ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum n-ar fi trecut atît de mult timp. Erau momente de renunțare, cedări incontestabile în fața realității, dezamăgiri, răni permanente. Bătrînețea acumulează răni, implică consecințe. Multe. În nopțile petrecute la cabană acest bărbat obosit credea uneori că nu mai apucă a doua zi. Atunci reacționa, se scutura, își redobîndea tenacitatea. Știa că ziua lui de mîine va răsări odată cu zorii, cu tăcerea răpitoarelor nocturne și cu trilul păsărilor, cum se întîmpla de șaizeci și doi de ani. O nouă zi, doar o nouă zi, iată ce însemna viața lui în momentul cînd hotărîse să se retragă. O zi de după altă zi, consumată în așteptarea celei noi, fără planuri, fără proiecte, fără visuri și așteptări. Să înfrunte ziua cu mîinile goale, să-i pună căpăstrul și s-o ducă civilizat la păscut pînă seara. Nimic altceva, nimic mai mult.

La cabană a muncit fără grabă. Folosea cu calm timpul furat vieții publice, muncii, conferințelor, aparițiilor televizate. Alerga după premii și validări, pe care le considera dovezi indiscutabile ale talentului. Cum nu credea prea mult în ceea ce făcea, avea nevoie de confirmări, de certificate de calitate provenite de la oameni competenți, de la specialiști în domeniu, care nu-i apreciau și nici nu-i înțelegeau creația, așa că îi ofereau premii. Poate ca să-l potolească. Era din ăia care îți săreau la gît și era mai bine să-l facă să stea potolit. În ultima vreme sacrificase pentru faimă și glorie un pic, poate chiar prea mult din lucrul care îi era cel mai drag: muntele. Vremurile în care urca pe creste mai mult de trei sute de zile pe an erau departe, dar încă le întrezărea acolo sus dintre cețurile opalescente ale faimei. Așa că își păstra antrenamentul, se menținea în formă, știa că într-o bună zi o să se întoarcă de unde plecase. Nu lipsea mult.

Atunci cînd putea, își petrecea zilele reparînd cabana. Voia să termine lucrările urgente, cele necesare ca să stea acolo. Avea intenția să facă o încercare îndrăzneață, despre care știa că o să eșueze din start: să petreacă iarna acolo sus, sub stîncile verticale, avînd alături doar un cățeluș, un teanc de cărți, pixuri, caiete și dălțile. Trebuia să fie un fel de încercare, o acceptare psihofizică,

testul prin care să verifice dacă era într-adevăr bine pregătit pentru o sihăstrie definitivă. În sinea lui simțea că încă nu era. Ar fi trebuit să renunțe la prea multe lucruri. Ar fi trebuit să lase în urmă practica unei vieți întregi. Și încă atît de brusc, încît îl speria. Chiar dacă trecuse prin multe și, ajuns la maturitate după șaizeci și doi de ani de meditații legate de imposibilitatea de a trăi în armonie cu ceilalți, avea motive excelente să dispară, a-și pune în practică fuga de azi pe mîine era o acțiune cam riscantă. Dar voia să încerce, să aibă măcar o tentativă de a descoperi cine era și cum va reacționa.

Era doar ceva ce ținea de minte, știa asta. Trebuia să și-o antreneze. Mintea are nevoie de o perioadă de adaptare ca să alunge amintirile unei existențe, să se elibereze de un mod de viață inoculat în creier vreme de peste șaizeci de ani, inclus în rama socială a lui „așa trebuie să fie și așa trebuie făcut“. Mintea. Doar ea decide cînd e momentul să pui capăt unei obișnuințe: să fumezi, să bei, să te droghezi, să-ți schimbi viața. Dacă mintea nu e convinsă și spune nu, orice devine imposibil, chiar și să te hrănești. Dar dacă ea spune da, nu există obstacole de netrecut și nici un obstacol n-o s-o facă să se răzgîndească.

Între timp bărbatul continua să trăiască în societate luptîndu-se cu lumea și cu cei care îi arătau afecțiune. Profita de moment ca să scoată pe piață niște lucrări și să pună deoparte ceva bani în vederea temutei bătrîneți. Presupunînd că un accident vascular l-ar fi lăsat infirm, l-ar fi imobilizat într-un scaun cu rotile pentru tot restul zilelor, voia cel puțin să-și poată plăti scutecele și o îngrijitoare – dacă era posibil, una bătrînă, ca să nu înceapă să-i zgîndăre nici măcar memoria, de vreme ce aparatul genital va muri odată cu creierul. Adevărul era că se temea foarte mult de această posibilitate înspăimîntătoare și spera din tot sufletul să nu fie nevoit să o trăiască. Dar cum își asumase dintotdeauna și cu fermitate mottoul „nu se știe niciodată“, în nefericita și ironica eventualitate că o să pățească nenorocirea cu căruciorul, își cumpărase un revolver pe care îl declarase și îl ținea sub patul de scînduri pe care dormea. Ca să fie întru totul sigur, avea și o pușcă semiautomată Franchi de calibrul 12 și o carabină lungă Magnum de calibrul 22, arme letale moștenite de la tatăl lui în ziua de după moartea acestuia, și ele deținute legal și cu permis

de portarmă. Din cînd în cînd își amintea de moștenirea lui de familie și nu putea să nu mediteze la asta. Se gîndea că fiecare le lasă moștenire celorlalți ceea ce este – și era convins de asta. Tatăl lui, care, atîta cît trăise, omorîse cu ferocitate animale și era cît pe ce s-o facă și cu soția și copiii, le-a lăsat celor din urmă o jumătate de camion de arme și un depozit de muniții bine dotat. Mama, o femeie martirizată, inteligentă și cultivată, cititoare tenace și războinică învinsă, îi lăsase o cameră plină de cărți. Bunicul, un om descurajant de laconic, dar meșteșugar foarte abil, îi lăsase uneltele lui: rindele, dălți, cîteva dălți curbate, tesle și burghie. Nu-i lăsase în schimb ceea ce bătrînul avea de dat: arta de a tăcea. Acum, la șaizeci și doi de ani împliniți, cu o barbă albă și bilanțuri amare, își amintea foarte bine că, la urma urmelor, cînd era copil, pornise în viață cu acele lucruri. Iar acum le moștenise. Omul – dacă există cumva vreun om care să încerce așa ceva – nu reușește să-și îmbunătățească caracterul, să gestioneze acea moștenire, să corecteze instincte și impulsuri, să ațipească temeri, să desființeze bestia infamă a propriului eu. Adevărul e că puțini sînt cei care încearcă. Nu folosește la nimic să devii mai bun. Oamenii sînt convinși că ei reprezintă perfecțiunea și cred că efortul de a se finisa ar fi doar o pierdere de vreme. Niciodată n-o să vezi vreun om care să se îndoiască de sine, să nu se placă, să fie scîrbit de el însuși. Toți sînt simboluri ale perfecțiunii absolute, așadar de ce te-ai strădui să devii mai bun cînd ești deja perfect? Chiar și hoții și delincvenții se consideră buni și fără pată. El, în schimb, era scîrbit de propria persoană. Nu chiar în fiecare zi, dar în cea mai mare parte a anului nu se plăcea și atunci încerca în toate felurile să devină mai bun. Din păcate, pînă la urmă rămînea ceea ce era. Așa că nu merita nici măcar să încerce, cum nu încercau nici ceilalți. Dacă era prins la înghesuială, aținț at, provocat, jignit sau altele asemenea, reacționa ca un bătrîn cerber, cu firea impulsivă, răzbunătoare și necruțătoare care îl caracteriza. Nu devenea mai bun, îmbătrînea și-atît. Sătul de încercări, verificări fără efect și eșecuri, decisese să tacă. În fazele lui întunecate și sumbre, în ultima vreme tot mai frecvente, se închidea într-o muțenie totală, prelungită uneori săptămîni la rînd. Frecventa baruri, birturi, locuri publice fără să rostească nici un cuvînt, nici măcar un „Salut!“. Trecătorii îl recunoșteau,

de-acum era un chip renumit, un tip care se prefăcea înțelept. Oamenii îl opreau, îl salutau, îi puneau întrebări, îl invitau să bea ceva. El nici măcar nu clipea! Se uita țintă la interlocutor, parcă cerîndu-i scuze, dar fără voce. Primele tăceri au provocat stînjeneală și vii proteste din partea interlocutorilor. Apoi, încet-încet, în cercul cunoscuților a apărut convingerea că înnebunise. Cineva a început să-și facă griji. În timpul unei muțenii destul de lungi unii prieteni, cei pe care puteai să-i numeri pe degetele de la o mînă, i-au atras atenția. Au îndrăznit să spună că poate ar fi fost bine să-l vadă cineva. În fine, că nu i-ar fi stricat să îl consulte un psihiatru. Atunci bărbatul cu buzele cusute și limba retezată a vorbit. I-a insultat cum nu mai insultase pe nimeni pînă atunci. I-a amenințat cu moartea, i-a jignit, i-a împroșcat cu noroi și la sfîrșit i-a invitat imperios să-și vadă de căcaturile lor. Din acea criză a obținut un singur lucru: prietenii numărați pe degetele de la o mînă s-au îndepărtat fulgerător. Ce să faci cu un astfel de om? El se aștepta la asta. Era sigur că atunci cînd ar fi fost puși la încercare, într-un moment de bilanț dur, ar fi căzut de pe mîna aia ca perele coapte. Aveau toate motivele. Poate că nu erau prieteni. Nici măcar el nu era prieten, altfel nu ar fi reacționat așa, nu i-ar fi tratat și nu s-ar fi purtat cu o asemenea cruzime și ferocitate cinică. Dacă se gîndea mai bine, cu mintea de pe urmă, cei numărați pe degetele de la o mînă judecaseră corect. Cu tăcerile lui prelungite și izbucnirile lui de furie, bărbatul manifesta primele simptome ale unei nebunii care a explodat cu toată virulența cînd i s-a dezvăluit misterul femeilor mumificate.

În timp ce repara cabana, se gîndea la ele, la mumii. La sfîrșiturile de săptămînă ținea adesea conferințe, iar în timpul săptămînii scria. Spunea povești ca să nu se împuște. Și, de asemenea, ca să se afirme, să devină cineva, să-și satisfacă orgoliul, vanitatea de a reuși prin propriile forțe. Nimic altceva. Avea o fire anarhică. Voia să muncească fără să se supună unor patroni ori să lucreze în ture. Chiar dacă în tinerețe trăise astfel de lucruri în slujbe dintre cele mai infame. Și-l amintea pe tatăl lui, un om terminat înainte să fi început. Mereu lefter, mereu pilit, irascibil și fără slujbă, nu adusese niciodată o leafă din care el să mănînce cum trebuie, să aibă cărți și un ghiozdan decent cu care să meargă la școală. Fiul își dorise să se izbăvească, să

reușească, să se smulgă din mocirlă și din amintirea mocirlei. Doar ideea că i-ar putea semăna tatălui îl îngrozea. N-ar fi vrut să ajungă niciodată la parametrii acelui părinte nenorocit. Și-i amintea pe bătrînii salahori care munceau pe șantiere și pe el, tînărul cocoșel cutezător care învăța meserie. Munca la lopată e o artă rafinată. Și-i amintea pe bătrînii muncitori de la cariera de marmură, sfîrșiți, vlăguiți de oboseală, astmatici din cauza silicozei, oameni care ieșeau din baracă la șase dimineața și, adresîndu-i-se tînărului, spuneau: „Să mergem să îmbătrînim, să mergem să crăpăm“. O apucase și el pe drumul acela. Apoi, ca printr-un miracol – sau prin propria voință –, virase, schimbase direcția, o apucase pe alte căi. Îi mersese bine. Vremurile de sărăcie, trudă și lipsuri erau de-acum departe. Dar nu era fericit și nici măcar liniștit. Pe măsură ce îmbătrînea, observa atent latura sufletească și înțelegea că fusese un efort inutil. Nu se izbăvise de nimic, făcuse doar ceva avere, avusese parte de un pic de glorie. Și atît. Nu scapi de ceea ce s-a întîmplat, nu există izbăvire care să șteargă umbrele trecutului. Scăpase de mocirlă, dar nu de amintirea ei. Ea trăia pretutindeni, grea și obscură, apăsîndu-i pieptul cu o mînă de plumb. În unele nopți amintirea revenea mai vie și nu-l lăsa să doarmă. Atunci dilua neplăcuta amintire în vin, în oboseală, în muncă. Umbla, alerga, urca pe munți, descojea trunchiuri, scoțînd din ele figuri tot mai tragice și mai halucinante.

Doar uneori, cînd peste el cădea vreo picătură de seninătate ca apa pe fierul încins, reușea să scoată dintr-un copac imagini ale maternității misterioase, cu chipuri afectuoase și bune. Se întîmpla rar, dar cînd se întîmpla, acele mame cu copil erau vii. Erau el și mama lui, o entitate aproape necunoscută, de care nu-și amintea să fi fost mîngîiat și nici măcar luat în brațe. În acele rare momente luminoase făcea să se ivească în lemn ceea ce nu trăise în viață. Construia figuri, simulacre pentru tot ce îi lipsise. O vastă colecție de nu-uri. Lupta împotriva absenței iubirii și a sorții potrivnice din trecut creînd personaje pozitive. Dar și personaje de coșmar, ca dovadă că trecutul venea după el și el nu reușea să-l alunge. Era acolo la bine și la rău, prezent și viu ca un ghimpe în talpă, pînă la sfîrșitul zilelor sale.

Înainte să se retragă din joc, voia să ajungă să-și împlinească

niște țeluri deloc ușoare, precum și altele chiar mai îndrăznețe, pe care le putea concepe doar un exaltat, o personalitate serios tulburată și orgolioasă. Obiectivele stabilite pentru viitor l-au determinat să lupte, să-și facă loc, să dea din coate, să împungă, să îmbrîncească, să insiste. Mai ales acolo unde eșecurile erau constante. La urma urmelor, era și el un biet diavol cu fire bună, adesea îngăduitor, generos și neajutorat. Existența a fost cea care i-a pus armele în mîini și, învățîndu-l să le folosească, îl făcuse să înțeleagă repede că trebuie să devii rece și calculat ca să te menții la suprafață. Acolo unde salvarea impune acțiune, nu trebuie să șovăi. Nimeni nu face cadouri. Viața, obișnuia el să spună, e o doamnă care trece repede cu un coș plin de lucruri în mînă. Nu strigă să se facă observată și nu oferă nimic. Trece și gata. Atunci trebuie să întinzi mîna, să înhați ce poți, ce se nimerește, ce ți se prinde de degete. Numai așa, furînd, îndrăznind să întinzi labele, îi poți smulge ceva vieții care între timp trece și se duce cu coșul ei plin de lucruri.

Trecuseră cîțiva ani. Cinci? Șase? Patru? Nu-și amintea exact. Poate cinci. Cînd a înțeles că e gata să termine cu reparațiile la cabană, s-a oprit. Nu voia să termine cu totul. Ce-avea să fie apoi? Ce să facă după aceea? Munca aia de vechi meșteșugar îl menținea ocupat, concentrat, îi punea în mișcare mîinile și creierul. Îl ținea departe de sat, de oameni, de faimă și de buclucurile provenite din ea. În plus, dacă ar fi încheiat, promisiunea retragerii și-ar fi făcut apariția să-i ceară socoteală și asta îl neliniștea un pic. Adevărul e că la începutul acelei ierni pe care se hotărîse s-o petreacă acolo sus, în liniștea pădurilor adormite, se răzgîndise. Amînase opțiunea sihăstriei și singurătății ca să își continue vizitele la expoziții bune, mai puțin bune sau proaste. Totul cu scopul de a-și impune prezența, de a-și face auzit discursul trăsnit, de ins care una zicea și alta făcea.

În cei cinci ani dinaintea retragerii – deși s-ar putea să fi fost patru sau șase – a obținut tot ce-și propusese. Nu a obținut în schimb ce spera: să scape de invidioși, detractori, prieteni prefăcuți și evaluatori incapabili. Ăștia se înmulțeau foarte repede. În cele din urmă s-a resemnat. A înțeles că fauna defăimătoare însoțește existența oricărei ființe umane, de vreme ce orice ființă umană invidiază sau disprețuiește pe aproapele

său. Atunci a acceptat ce i se întîmpla. A se iluziona că ar putea scăpa de invidia oamenilor era ca și cum ar fi mers la moară cerînd să nu iasă de acolo murdar de făină. În ultima parte a prezenței lui în lume, în acei patru, cinci sau șase ani, i-a mers bine. Un destin binevoitor începuse să-l țină de braț. Îl dusese la plimbare pe cărări pline de satisfacții profesionale, condimentate cu elogii și medalii. Uneori chiar cu decorații de prestigiu național. Soarta, reprezentată de fețe palide de critici, judecători, jurii și alte soiuri de comisii nici măcar prea oculte, i-a conferit inveteratului vînător de glorie premiile cele mai rîvnite. Cu excepția, bineînțeles, celui mai mare. Pentru acela mai era timp.

Acum, odată ce-și consolidase prestigiul și faima de care avea nevoie ca să-și hrănească vanitatea, să fie recunoscut pe stradă, să fie ajutat la treburi altfel agasante și să bea un vin mai bun, se putea considera răsplătit. Și chiar era un pic, dar nu întru totul. În paralel cu notorietatea cîștigată, creștea în el conștiința unei realități pe care o cunoștea de mult: era un bărbat singur. Un individ prost închegat, complicat, întortocheat. Unul care, la fel ca Ibsen, lupta cu îndîrjire împotriva propriilor fantasme. Cînd stingea lumina ca să caute, în tihna unui somn grăbit, liniștea ce-i lipsea din copilărie, descoperea că nu are nimic. Doar cîteva diplome, un castron cu tinichele și o mare colecție de eșecuri. Pe banca franciscană din atelierul lui, o vizuină în dezordine, cu pînze de păianjen, confuzii și incertitudini, iar mai tîrziu în cabana femeilor mumificate, receptacul de coșmaruri și remușcări, își dădea seama că în ochii lumii era o făptură absolut necunoscută. Și, în unele unghere obscure ale sufletului, necunoscut chiar și lui însuși. Tot jocul lui de scenă din ultimii ani, acea elaborată structură erectă de care avea nevoie ca să ajungă la faimă și glorie și care, prin urmare, era clădită pe compromis, pe adaptare, pe răbdarea cu care și-a așteptat rîndul, era pe cale să se prăbușească fără milă. Și chiar s-a prăbușit. Bărbatul a rămas gol. În sfîrșit putea să știe cine e, să pornească din acel punct, să meargă mai departe. Să renunțe la tot ce fusese bine și rău și să continue în puținul timp care îi mai rămînea. Acolo sus, sub stîncile abrupte, în cabana misterului, urma să aștepte singur și tăcut sfîrșitul drumului. Cum nu putea reuși să realizeze pe deplin ceea ce l-ar fi făcut, dacă nu fericit, măcar

senin, era mai bine să renunțe la tot. Nu era ușor să renunțe la tot. Mai întîi trebuia să uite acel tot. Numai așa fantasmele memoriei n-ar fi venit să-l ispitească, să-l tortureze, să-l facă să regrete lucrurile la care renunța de bunăvoie. Dar putea renunța la viață? La speranțe? Putea uita ochii resemnați și obosiți ai unei existențe trăite în grabă, apucînd ici și colo ce putea, ca un hoț fugind, ca un cerșetor așteptînd pomană? Sigur că nu putea, n-ar fi fost în stare de așa ceva. Și atunci a lăsat existența să vină peste el și să alunece mai departe. Dacă se întîmpla să dea de iubire, dădea și gata, dacă nu, mergea mai departe, preocupat doar de o bătrînețe lipsită de conștiință sau de vreo boală care să-l trimită să moară în brațele altcuiva.

Timpul e un profesor excelent, explică viața făcînd-o să se întîmple, nu arătînd-o cu degetul sau trăncănind. Ceea ce rezultă de aici se numește experiență. El prefera să o numească memorie. Memorie a trecutului. Numai așa putea păstra cele întîmplate ca pe ceva prețios fără să-l cuprindă descurajarea. Bărbatul mergea cu spatele și scotocea prin mulțimea de ani, ca să vadă ce luaseră cu ei. Nu mai visa, nici nu se mai temea de viitor.

Odată făcute unele bilanțuri, timpul care îi rămînea era puțin. Știa asta. Știa că de-acum urmau să vină perioade de abandon și moleșeală, de descompunere a trupului și a sufletului. A tot și a toate. Durase o clipită și acum se afla la porțile neantului, la finalul bătăliei, furios, sfîrșit și istovit, sătul să mai lupte cu propriii semeni. Era pregătit să facă marele pas, să se ascundă în așteptarea morții. I-a anunțat pe cei apropiați că avea să dispară, să nu-l caute, el o să se ducă într-un loc liniștit, unde nimeni n-o să-i amărască ultimii ani. Din cînd în cînd poate o să apară ca să-și cumpere provizii sau pentru vreo altă nevoie, dar nu era sigur. Cedase în fața durerii de a exista, a imposibilității de a se împlini.

De cealaltă parte a lumii, o femeie aflată în penumbră ceda în fața vieții, în fața neputinței de a o face să se desfășoare așa cum ar fi vrut. Și ea lăsa în urmă specia umană și ipocriziile ei. Se retrăgea în vizuină, într-o criptă constituită din cea mai întunecoasă încăpere a casei. Un pat, baia, bucătăria minusculă și, în timpul rămas, combina imagini și scene din zilele de demult. Amintiri palide care se pierdeau, deveneau absente. Absente motivat: n-o să se mai întoarcă. Nu din cauza fugii, ci a minții care renunța la ele. Îndepărta durerea. Trecutul năștea răni, remușcări, regrete, nostalgii. Mai bine să-l piardă, să renunțe la orice control, să lase în urmă tot ce fusese.

Singura metodă pentru obținerea uitării consta în distrugerea memoriei. Trebuia s-o alunge, să se elibereze de ea, așa cum arunci o zdreanță în urma ta. Pe scurt, să-și născocească un creier

lipsit de facultatea de judecată. Astfel, bietele suflete puteau suporta cîtă viață le mai rămăsese fără să mai contorizeze tragedia uneori insuportabilă de a exista în lume. În retragerea sa voită, bărbatul urma să piardă destule lucruri. Fiecare alegere e ca o mutare: unele lucruri se pierd, altele se regăsesc. Se nasc idei, proiecte neașteptate, răsar vise niciodată gîndite. Și tristeți. Retrăgîndu-se, bărbatul urma să renunțe la orice contact cu cei care țineau la el, îl respectau, își doreau să îi stea aproape. Alegînd sihăstria, îi îndepărta, îi făcea să sufere. Încet-încet, avea să se veștejească, să pălească precum frunzele de toamnă sub zăpadă. Asta nu îl bucura. Însemna să-i trădeze pe cei ce avuseseră încredere în el, pe cei care poate că aveau nevoie de el. Așadar, nimic nu se schimba, nu puteai să fii liniștit și împăcat cu lumea. Nici măcar izolarea nu putea să-l elibereze de efortul de a exista în lume. Dar cel puțin scăpa de ambiguitatea constantă a oamenilor. De prefăcătoriile lor. De adevărurile lor nespuse. În sihăstria lui asumată, avea să se salveze în sfîrșit de acele ipocrizii. Izolîndu-se de ele, avea să le distrugă. Dar de ale lui putea să fugă? Nu. Și el era unul dintre ei, dintre cei pe care voia să-i evite. Și el era plin de prefăcătorii și defecte. Răul pe care îl vedea la alții era și al lui și în final trebuia să se înfrunte pe sine. Se consola cu gîndul – de care era tot mai convins pe zi ce trecea – că, dacă sfîrșea în izolare, cel puțin n-o să-i provoace suferință aproapelui cu defectele lui. Dacă trăia departe de ființele umane, nu era nevoit să recurgă la vicleșuguri și prefăcătorii ca să-i inducă în eroare, să-i întreacă, să-i înșele, să cîștige el înaintea lor. În fond, retragerea sa le făcea un bine mai mult celorlalți decît lui însuși.

Așadar, venise momentul să plece. A terminat reparațiile la cabană. Cu ajutorul unui specialist, și-a construit în interior o sobă mare din piatră refractară și cahle, încastrată inteligent în peretele despărțitor al încăperilor de la parter și care avea și un cuptor de gătit. Astfel încălzea ambele spații și, prin niște țevi, chiar și camerele de sus. În acel loc, departe de lume, iernile erau lungi, se agățau cu încăpățînare de sol cu rădăcini de ger și singurătate, iar zăpada cădea din abundență, acoperind totul vreme de multe luni. A îndesat provizii în pod și în camera cu umplutura dintre ziduri, mărfuri cu termen de garanție lung, pe

care nu e cazul să le enumerăm. Dar, ca să ne facem o idee, erau acolo saci cu făină, cafea, *prosciutto*, brînzeturi în diverse forme, toate tipurile de conserve, mortadelle pîntecoase, saci cu fructe uscate, cu orez, cu spaghete, cu cereale. A plătit o firmă specializată și, în trei drumuri cu elicopterul, a dus totul sus, inclusiv pușca semiautomată de calibrul 12, suficientă muniție pentru ea și încălțăminte pentru toate anotimpurile. Și topoare, cosoare, două drujbe, carburant, dălți de mai multe feluri, ciocane, gresie, un generator de curent. Și mai erau și oale, tigăi, farfurii, o cafetieră, străchini și tot ce-i era necesar ca să trăiască într-un loc îndepărtat coborînd cît mai rar în vale.

La început nici un pic de vin, nici măcar un litru. Dar pe urmă avea să se aprovizioneze și cu așa ceva. Nu era ușor să dai cu piciorul civilizației dintr-odată. Trebuia ca ruptura să fie una elastică, altfel risca să nu reziste în cabana femeilor misterioase. A început prin a sta cîteva zile din martie, cînd încă ningea, apoi o săptămînă, apoi două, iar într-un final a rezistat douăzeci și două de zile. Și-a adus cîinele cu el.

Între timp a venit luna mai, pădurile s-au trezit la viață, iar zăpada lăcrima cu plînsul ritmic al dezghețului.

A lăsat baltă obligații, serate, întîlniri și promovări la televiziune. A lăsat gloria deșartă după care umblase dintotdeauna și a dispărut. Acolo sus, la cabana femeilor mumificate, aruncînd o privire către pădurile îmbrăcate în muguri, a inspirat aerul curat al vîrfurilor stîncoase și l-a expirat cu o asemenea forță eliberatoare, încît a făcut să tremure vîrfurile alunilor. „În sfîrșit!“ a șoptit. Așa au început, în sînul naturii care avea să-l legene și să-l ocrotească pînă cînd s-a dus să se lase pradă melodramei lumii, ultimii lui zece ani de viață. Zece ani nu de pace – ar fi fost prea mult –, ci ani intensi, vii, cu zile sumbre și disperate, halucinante. Zece ani fără ceasuri, agende, întîlniri fixate ori cicăleli. Departe de lumea aparențelor, care, din motive deloc obscure, n-a fost niciodată fidelă, sinceră, bună. Distant față de toți, dar nu și față de el însuși. De el nu se putea despărți. Fidel nu-și fusese nici măcar lui. Bun poate, dar fidel și sincer nu. Uneori încercase să devină așa încasînd cazmale în față, provocînd durere cuiva și rîsetele aproapelui. Sinceritatea nu e de nici un folos, extenuează.

De-acum pe bărbatul acesta resemnat nu-l mai interesa nimic, cu excepția unei figuri îndepărtate, care în ultimii ani își construise zi de zi, cu o îndîrjire obstinată, refugiul propriei uitări, înstrăinîndu-se de vocile lumii. Coborînd în acea melancotudine profundă și fără întoarcere, femeia alunga durerea rămînînd agățată de gingășia unor amintiri blînde. Asta s-a întîmplat spre sfîrșit, cînd amîndoi renunțaseră să lupte pentru o armonie a echipei, care nu se putea realiza, fiind negată de societatea care le cerea socoteală.

Bărbatul a petrecut primăvara aceea de moarte socială și viață ascunsă obișnuindu-și trupul și sufletul cu noul gen de trai. N-a fost deloc ușor. Ca să-i ușureze sarcina, mintea lui a desprăfuit vremurile copilăriei, anotimpurile petrecute ca păstor la pășuni, zilele nesfîrșite pe pajiști și nopțile fără somn în care aștepta să se schimbe ceva. Lunile de trudă departe de casă, izolat și mut între pășuni și păduri. Atunci nu avea probleme să stea în mijlocul naturii, nici nu era o povară să trăiască departe de lume. În vremurile acelea nu obținea alte izbînzi în afară de cea a supraviețuirii. Nici nu visa gloria care în viitor îl va scoate din lumea lui tradițională și simplă. În vremurile acelea era un băiețel timid și curat, diferit de fanfaronul infatuat format la vîrsta maturității, cînd, atins de gloria după care alergase întotdeauna, a început să scuipe sentințe. Nu o glorie sublimă, evident, ci dimpotrivă, destul de mediocră, la fel ca el, totuși o glorie care îl însuflețea. Vanitoșii mediocri se bucură nespus de gloriile mediocre: tot e mai bine decît să fii ignorat. Acum în schimb, dezgustat de contactele cu mașina de tocat a societății, a preferat într-adevăr să dispară pentru totdeauna.

Primul an de izolare a fost obositor și greu de controlat. În timpul zilei făptura asta nefericită pășea pe munții împodobiți cu glasuri de primăvară, atrasă de vigoarea pădurilor și a pășunilor în floare, care-i evocau copilăria. Problemele apăreau seara, atunci cînd trebuia să-și petreacă neliniștitoarele ore moarte încercînd să adoarmă. Atunci își făceau apariția fantome de toate tipurile și dimensiunile. Umbre maligne, mari și mici, puneau sarea îndoielii peste decizia lui, făceau să i se clatine voința de a rezista în îndepărtata izolare.

Îl nimicea depărtarea de armonia echipei, de acea figură

închisă de-acum în propria umbră, hotărîtă și ea să renunțe la tot. La început își înviorau existența prin vocea firavă a unui telefon mobil. Apoi au renunțat și la el. Voiau să-și vorbească fără ca vocile să le fie contrafăcute, să nu mai stea la distanță, să se înfășoare în aer ca adierile de vînt care se ciocnesc și zgîlțîie vîrfurile copacilor. Se întîlneau în doze de gînduri. După ce se apropiau, umblau împreună pe străzile lumii, străbăteau cărări necunoscute, mări, munți, păduri și deșerturi ale tăcerilor lor. Tăceau. De-acum vorbeau privindu-se. Era mai bine așa. Nimeni nu știa unde ajunseseră.

Pe vremea aceea femeia misterioasă apărea la cabană foșnind, ca o frunză de toamnă desprinsă de pe ram. Se materializa brusc în liniștea absolută, fără zgomot, fără cuvinte, fără nici un avertisment, doar cu acea adiere de frunză care cade, cu fîlfîitul unui zbor ce anunța că acolo, pe cărarea de la jumătatea coastei, venea cineva. Era ea. Fără săruturi ori îmbrățișări. Doar priviri. Și apoi tăceri, cînd priveau nopți întregi o lună răvășită și sîngerîndă ca niște speranțe nimicite, ca niște vise întrerupte, ca niște bucurii călcate în picioare ca să nu le rănească pe ale celorlalți. În sufletele lor pătrunsese sămînța obosită a resemnării. Nu cereau nimic, nu puneau întrebări, nu voiau răspunsuri. Și nici nu făceau planuri ori presupuneri. Așteptau. Se lăsau pradă uitării abandonîndu-se: ce mai rămăsese să se întîmple avea să se întîmple. Deveniseră invulnerabili, invincibili, pentru că erau învinși.

Societatea îi învinsese. O societate vicleană, bolnavă, mortală. Așa că se predaseră, ieșiseră din ordinul ipocrit al prefăcuților. Încheiaseră totul fără să urască pe nimeni, fără să învinuiască pe nimeni, fără să se roage. De ce să se roage? Era necesar? Nu.

Odinioară bărbatul avea credință, acum nu mai avea. Dumnezeul lui dispăruse complet, devenise indiferent. Ca apa curgînd peste piatră. Dar cînd, în retragerea lui de învins, hoinărea pe munți și dădea peste vreun crucifix săpat în trunchiul unui copac, se oprea să-l privească. Faptul că îl abandonase, că nu mai crezuse în el, că-i pusese la îndoială faptele îi stîrnea nostalgia. Atunci, parcă scuzîndu-se, săruta picioarele străpunse de un cui. Dar nimic nu se schimba, de-acum era golit de vlagă, văzuse prea multe, nu mai voia să știe. Ceva

murise în el. Cînd o să moară ceva și în afara lui – ochii stinși, membrele reci, corpul înțepenit –, o să afle dacă acel dumnezeu distrat exista. Poate că o să-l și zărească. Cine știe! Pretinsese dintotdeauna claritate, numai că totul îi apărea îndoielnic și prefăcut.

După o lună, o zi sau o săptămînă, femeia pleca la fel cum venise, frunză căzută de pe ram, ridicată tot de vîntul stîrnit de rădăcinile ei. Se eclipsa, se întorcea în penumbră. Bărbatul suporta impactul zilelor solitare inventîndu-și tovarăși de călătorie. Bocăniturile care se auzeau de departe erau lovituri de daltă și ciocan. Această ființă capricioasă, introvertită și orgolioasă, pe care vîrsta o tocise și resemnarea o îmblînzise, încă mai căuta companie. În lunile ce se scurgeau, se ducea zi de zi ceva mai sus de cabană, unde șușotea un luminiș mare de arbori seculari. Și arbori mai tineri, și arbori de vîrstă mijlocie. Îl alegea pe cel potrivit în funcție de ceea ce voia să pună în el. Îi sculpta pe loc, dînd la iveală personaje pe care le lăsa plantate în pămînt, oameni simpatici și antipatici, prieteni de departe, prieteni morți și dușmani. Și apoi nimfe, gnomi, zîne, bufnițe, cucuvele, strigi și altele asemenea. În mijlocul luminișului a modelat-o dintr-un zîmbru enorm pe regina pădurii, umbra care venea din cînd în cînd ca o frunză purtată de vînt. Nu i-a dezvăluit niciodată secretul femeilor mumificate. Dar cînd se apropia de umplutura dintre pereți, ea devenea neliniștită ca un cîine ce simte amenințarea îndepărtată. Și pe înserat, cînd păsările tăceau pe ram, auzea țipete în pădure și scîrțîituri de pași pe zăpada înghețată care încă nu căzuse.

Bărbatul și-a rezervat prima iarnă de izolare sarcinii deloc ușoare de a-și redobîndi naturalețea fiarelor, lucru pe care îl pierduse după adolescență. Acolo sus nopțile se înfățișau nesfîrșite, urmate de zile scurte, reci ca moartea. Timpul nu trecea, orele înghețau fără să se mai topească, ca unele zăpezi ascunse în cotloane, care nu se transformă în apă sub soarele de iulie. Bărbatul petrecea ore întregi lîngă căldura șuierătoare a sobei de teracotă smălțuită și a unui cuptor cu lemne. Scria. Umplea caiete peste caiete cu scrisul lui mărunt, fără să se oprească măcar o clipă. Lumina lămpii transforma încăperea

într-un cuib de basm, așezat în iarna de pe muntele înalt. În acea singurătate totală îi era aproape imposibil să doarmă, mai ales la început, cînd copacii desfrunziți pîndeau sosirea zăpezii. Bărbatului nu-i displăcea să asculte cu ochii deschiși povestea tăcută a lumii fermecate. Încet-încet, simțea cum corpul i se adaptează la natură ca un picior într-un pantof nou. Chiar și sufletul i se obișnuia cu existența unor senzații puternice. Erau acolo spirite alinătoare, susure, foșnete, animale în trecere, animale nocturne, sfîrîieli de bufnițe, adieri, strigăte de jderi înfometați, țipete de păsări.

La început bărbatul fusese agitat, temător, neliniștit. Acum sufletul lui se relaxa, devenea iarăși senin și blînd ca în copilărie, cînd era păstor pe pășunile îndepărtate și îl simțea pulsînd. În primele luni de umbră și ger a crezut că n-o să reziste. Numai că a redobîndit acolo o pace și o seninătate îngropate de mulți ani în clipocitul neghiob al lumii. Ele, valori pe care îndatorirea de a sta printre oameni le tocase, le fărîmițase, le făcuse să dispară, l-au ajutat să reziste. În primăvara următoare, după treisprezece luni de izolare, s-a întrebat uluit cum de nu se hotărîse mai devreme să se smulgă din societatea oamenilor. Acolo sus se simțea bine. Răspunsul era simplu și previzibil. Mai devreme nu ar fi fost momentul. Încă nu era scîrbit de prietenii prefăcuți, de inșii mîrșavi și invidioși, de detractori, cămătari ai iubirii, oportuniști și lingușitori. Mai devreme nu ar fi putut. Încă nu se săturase să aibă succes, să se afle în centrul atenției, să fie recunoscut, arătat cu degetul, căutat. Atunci astfel de lucruri îi erau pe plac, îi conveneau. Devenea îngîmfat, se împăuna cu spiritul lui creator, își preamărea talentul pe care nu-l avea. În fine, era prezent. S-o spunem clar, o dată pentru totdeauna: îi plăcea să fie prezent, să fie invitat la evenimente importante, să fie implicat în lucruri care contau, care îl propulsau în sus. În unele medii inegale ca valoare, pentru a obține așa ceva se ducea o luptă dură, adesea cinică, ce nu excludea loviturile. În cele din urmă, odată trecut de vîrsta fatidică de șaizeci de ani, după victorii frumoase, dar și multe înfrîngeri, le părăsise dezgustat, istovit, zdrobit și îngrețoșat. Gloria costă scump. Costă s-o obții, dar și s-o păstrezi. Costă s-o faci să dureze fără să fii distrus – nu de ea, ci de cei care numesc gloria celorlalți noroc sau cărora le macină bila și ficatul.

Ajunge! Să plece! Să plece departe de tot și toate! În sfîrșit împăcat.

Uitarea anilor din urmă, imaginea copacilor și a cerului, amintirea zăpezilor, ploilor, vîntului, primăverilor, curgerii anilor. Amintirea ei, a multului care fusese, a puținului care rămînea. Memoria extenuată, în așteptarea acelei frunze pe care vîntul avea s-o facă să apară din cînd în cînd și apoi s-o ia din nou cu el. Și bărbatul se făcea ram, ca ea să nu uite de unde se desprinsese și plecase.

Din cînd în cînd cobora în vale ca să ia provizii. Întotdeauna trebuia să-și înfrîngă reținerea de a intra în sat. Semăna puțin cu o cedare, cu o întoarcere printre oameni. Slab și scofîlcit, cu o atitudine prudentă, cu barba lungă și ochii adînciți în orbite, cumpăra ce îi trebuia și se retrăgea rapid, ca un greier în gaură. O dată a cumpărat pui de găină. Îi lăsase unui prieten de încredere o grămadă de bani cu care să plătească ce cumpăra. Prefera să coboare la orele serii sau dimineața devreme, cînd puțină lume ieșea din case. Dar întîlnea oricum oameni, era imposibil să nu dai nas în nas cu cineva. Atunci, ca să scape de întrebări, punea în practică sistemul lui verificat în timp: păstra tăcerea. Arta de a tăcea și de a-și continua drumul devenise specialitatea lui și și-a rafinat-o tot mai mult, pînă cînd n-a mai auzit nici chemări, nici întrebări. Dacă se întîlnea cu rude sau cunoscuți, se uita fix la ei, fără să deschidă gura. Ei încercau să-l chestioneze și li se răspundea prin tăcere. Lumea spunea: „A înnebunit“. Bărbatul se bucura nespus: era salvat. Dacă lumea e convinsă că cineva e nebun, îl lasă în pace, nu-l fute la cap. Dar el era un caz special. Înainte de a fugi, ieșea în public și mulți îl cunoșteau, rînjetul lui viclean se învîrtea pe la televiziuni.

Absența neașteptată a unui asemenea personaj stîrnise curiozitatea. Oamenii îl căutau, voiau să știe ce se întîmplase cu el. Dat fiind că zvonurile circulă și delatorii stăteau şi în sat, nu le-a luat mult să afle unde se ascunsese. Cîte un temerar – uneori mai mult de unul – găsea drumul și apărea la cabană, unde era întîmpinat de o pușcă ațintită spre el. Doar gestul, fără cuvinte. Bărbatul le poruncea să facă stînga împrejur țintindu-i cu țeava puștii semiautomate de calibrul 12. În cele din urmă a construit tranșee. A împrejmuit terenul din jurul cabanei. A ridicat garduri

de scoruș, lemn antipatic și agresiv, și le-a ornat cu panouri neliniștitoare, căci erau laconice și imperative. „Nu vă apropiaţi!“ spuneau acestea. Din acel moment n-a mai simțit pisălogi decît la mare distanță, înarmați cu binoclu.

După cîțiva ani lucrurile s-au liniștit. Cu timpul, nostalgicii și curioșii n-au mai simțit nevoia să se ducă să vadă chipul acelui imbecil arogant. Și a fost un lucru bun pentru toți. Bărbatul se lăsa treptat în voia acelei nebunii liniștite care i-a însoțit ultimii ani. Vedea fantasme și umbre și era mereu gata să apese pe trăgaci. În tot acest timp a rămas acolo sus, izolat în mijlocul pădurii, sub clonțurile de stîncă încovoiate, între mumii și personaje săpate din trunchiuri, al căror număr creștea din cînd în cînd cu încă unul. Erau tovarășii lui de singurătate, figuri cu fețe triste, bărbați și femei, bătrîni și tineri, chiar și copii. Toți cu o mîhnire incurabilă pe chip. Oameni care, cu ajutorul dălților curbate ale bărbatului, sfîrșiseră acolo sus, în nordul extrem al vieții, ultimul și pașnicul lor domiciliu, după ce lumea îi distrusese și pe ei. Dar personajele ce stăteau în picioare în mijlocul luminișului, neclintite în veșnicia anotimpurilor, nu vorbeau, nu se urau, nu dădeau din coate, nu erau mîrșavi, nu te înjunghiau pe la spate sau altele asemenea. Erau oameni morți ce stăteau în picioare și trăiau în liniștea unui trunchi cu amintirea a ceea ce le fusese sculptat pe chip cu o daltă. În fiecare dimineață bărbatul îi măsura cu privirea unul cîte unul. Și dușmanii aveau chipul trist, ca și cum în acei ochi ar fi coborît regretul unei existențe pe care și-o irosiseră urînd, frămîntîndu-se, făcînd rău, trăind din furie. Moartea îi redimensionase, îi răscumpărase, îi recuperase. Își dăduseră seama că trăiseră strîmb, dar de-acum era prea tîrziu. Bărbatul voia să le dea tuturor o șansă, cel puțin cea a amintirii, de aceea împinsese dălțile în direcția compasiunii și iertării. Răuvoitorii și dușmanii nu purtau pe chip cangrena vieții lor bolnave, ci tristețea eșecului pentru răul făcut gratuit. În schimb animalele nu erau triste, aveau boturi senine și atente, ca și cum ar fi judecat cu o anumită îngăduință nelegiuirile oamenilor și nenorocirile lor.

Acolo sus, la umbra crestelor, solitarul capricios căuta companie. Își crea o lume a lui, una potrivită afecțiunii și înțelegerii, unde nu existau sentimente nocive, nici acțiuni

vătămătoare. Ca să concretizeze această utopie, a fost nevoit să-și renege semenii, să renunțe la regatul uman și să construiască unul personal, populat cu făpturi din lemn și animale în carne și oase. Cu ele se înțelegea. Făpturile acelea trăiau corect și loial. Dacă încălcau poruncile, o făceau ca să supraviețuiască. Bursucul trecea pe acolo ca să fure ceva de mîncare, îi era foame sau, poate, poftă. Chiar și animalele simt dorințe dincolo de firea lor. Capra-neagră, dacă găsește un biscuit, îl rontăie numaidecît. La fel și marmotele, veverițele, pîrșii, porcii-mistreți. Oamenii-copac nu furau. Trăiau sorbindu-și hrana prin rădăcini și respirînd un pic de aer. Păstrau tăcerea, nu se ocupau cu nimic, iar bărbatul capricios se înțelegea cu ei. Iarna furturile se înmulțeau. Vulpi și jderi flămînzi, disperați de ger și singurătate, veneau să înhațe cîte ceva. Ca să nu le impute furtul, sihastrul punea mîncarea afară, în fața ușii, ca s-o ia de acolo. Acolo sus, unde își făcuse bîrlogul ca să țină departe ticăloșiile din societatea oamenilor și să le evite astfel și pe ale lui, bărbatul nu suporta greșeli nici măcar din partea animalelor. Lăsa găinile libere, astfel ca acvila sau uliul șoricar să mai înșface cîte una fără să fie obligați să atace cotețul și, prin urmare, să încalce codul. În trufașa lui retragere finală, îngrețoșat de umanitatea vicleană, bărbatul își impusese un cod al loialității și dreptății de la care nu trebuiau să se abată nici măcar locuitorii pădurii. Dar știa că așa ceva era imposibil, cînd cuiva îi e foame, îi e foame, de aceea lăsa afară ceea ce prădătorii ar fi înșfăcat dinăuntru. În felul acesta nu mai era furt, ci dar. Se gîndea că într-o societate desăvîrșită putea funcționa în același mod. Dar oamenii, lacomi și nesătui, ar fi luat totul, nu doar cît le trebuia pentru a se hrăni. Oamenii nu sînt loiali și desăvîrșiți, ca animalele.

Și-a amintit de un prieten care deschisese „Cîrciuma fără cîrciumar“. Era un experiment de genul „descoperă onestitatea“. Taverna, pitorească și plină cu vinuri bune și mîncăruri apetisante, nu avea pe nimeni la tejghea. Fiecare client trebuia să se servească singur și lăsa banii într-o găleată. Proiect eșuat. În găleată patronul nu găsea nici măcar banii oamenilor cinstiți. Cei necinstiți beau și mîncau pe banii altora. În semn de mulțumire, goleau găleata. Așa e omenirea. Nu toată, dar aproape toată.

Acolo sus, la cabana mumiilor, lunile se succedau una după

alta, mărgele de rozariu numărate de unghia puternică a naturii. Zi după zi bărbatul aprecia tăișurile nemiloase ale singurătății, adaptîndu-se lent la forțele izolării. Anotimpurile se schimbau și el se schimba odată cu ele. Aștepta evenimentele amușinînd aerul precum caprele-negre. Descoperea că fiecare anotimp inocula în animale – și în el – umori, avînturi și stări sufletești diferite. Și cîinele lui, o corcitură de culoarea mierii, cu labe scurte, se schimba, se acomoda. Ținea mereu ochii alerți și urechile ciulite. Trebuia să fie atent, stăpînul era imprevizibil.

Primăvara îl însuflețea pe bărbat, îl umplea de vioiciune, de exuberanță. Inventa obiecte și munci bizare, construia piese de mobilier, bănci, biblioteci. Dormea puțin, asculta mult. Seara se apleca silitor peste misterioase caiete cu coperte de culoare închisă. Scria. Vara, cînd era timp frumos, se plimba aproape în fiecare zi. Făcea excursii epuizante pe munți, avînd grijă să evite orice întîlniri cu oamenii. Urechea lui devenise atît de versată, încît recunoștea animalele și oamenii după mers. Seara scria. Indiferent de anotimp, seara și noaptea scria. Dormea puțin. Acolo sus nopțile erau mai interesante, mai misterioase decît zilele. Nopțile ofereau surprize, aduceau vizite și el trebuia să facă onorurile casei. Acolo sus lipseau și îndatoririle, și specia umană. Putea conta doar pe niște făpturi caraghioase, fantastice, ciudate, de neînțeles pentru cei ce locuiau în lumea civilizată. Erau personajele din lemn sculptate în marele luminiș, cărora din cînd în cînd le adăuga un nou chiriaș. Apoi mai erau animalele, copacii, norii. Cu statuile-copaci discuta adesea. Vorbea despre tot și despre toți. Nu rareori ridica vocea la arborii sculptați care-i reprezentau pe detractorii, dușmanii, rivalii săi, pe oamenii care acolo jos, în amestecătura umană, îl atacaseră, îl ironizaseră, îl trataseră rău. Dar erau defulări scurte. Într-un final se așeza lîngă ei și le vorbea cu blîndețe și înțelegere dușmanilor asupra cărora se dezlănțuise ceva mai devreme. De-acum era clar: singurătatea săpa un gol imposibil de umplut în mintea acelui bărbat epuizat și rebel, aflată de mult într-un echilibru precar. Animalele pădurii veneau în vizită la cabană în fiecare anotimp. În cei zece ani în care a stat acolo sus, la marginea globului pămîntesc, a descoperit limbajul, a cunoscut loialitatea, a apreciat bunul-simț și prietenia. Ca să găsească tihnă, certitudini și sinceritate, fusese nevoit să se

izoleze în munți, înconjurat de oameni de lemn, animale de toate soiurile, copaci și liniște. A devenit și el un animal ce își găsea armonia ființării în lume.

Din cînd în cînd vîntul aducea frunza la ramul lui. Din cînd în cînd ramul pleca să-și caute frunza. Între miliarde de frunze moarte, el o găsea încă vie. Pentru scurtă vreme înfloreau împreună, epifanii de primăveri efemere și obosite. Anii treceau și totul devenea dificil. Memoria se preda în fața uitării, îi ceda teren. Nu-și mai aminteau. Se apărau de loviturile durerii ștergîndu-și-le din minte. Ca să reușească, trebuiau să-și corupă buna judecată. Amîndoi s-au implicat în asta și n-a fost o treabă ușoară. Amintirile opuneau rezistență în fața morții, mai ales unele dintre ele. Dar, încet-încet, s-au stins toate. Una singură a rămas să pulseze. Sămînță neîmblînzită și rebelă, însufleția iar și iar ceva frumos și neîmplinit, care nu putea să moară.

Ultima călătorie în penumbră a femeii, a frunzei desprinse de ram, a fost cu puțin înainte ca mintea lui să trăiască din fantasme și umbre, iar picioarele să i se îndoaie sub povara renunțării. L-a luat de mînă pe nepotul acela care se juca adesea în camera fără lumină. L-a luat de mînă și l-a dus într-o vale de departe. Și acolo, în acea vale din afara lumii, au umblat ore în șir. Au urcat spre un punct anume. Au ajuns în fața unui fag milenar, maiestuos, sumbru, plin de noduri, îndoit de secole, rănit de fulgere și de pietrele prăbușite. Femeia i l-a arătat nepotului. I-a explicat cu lacrimi în ochii că înăuntrul acelui copac, într-o crăpătură cicatrizată de timp, strînsă cu un fir de lînă, dormea de mulți ani o șuviță de păr. Să țină minte fagul acela. N-a zis altceva. S-a întors acasă cu nepotul fără să mai vorbească. Băiețelul punea întrebări despre șuvița ascunsă în trunchi. Femeia îi răspundea laconică: era părul unui bărbat și al unei femei, acum un bătrîn și o bătrînă care puteau fi bunicii lui. Apoi a tăcut.

Din ziua aceea și ea, la fel ca bărbatul de pe munte, a supraviețuit în amintirea care se îndepărta, alungată în șuturi de amîndoi, de vreme ce erau nevoiți să distrugă trecutul. Dar sămînța ce putea naște alte iubiri a rămas, nu era chip să o elimine, nu exista nebunie care s-o ardă. Nu avea să existe niciodată. Viețile suspendate ale acestor înfrînți au rămas mute, închise în sertarul secret care îi unea, înăuntrul găoacei sufletului

pe care numai ei îl cunoșteau și despre care de-acum nu mai vorbeau cu nimeni. Depărtarea născocea circumstanțe salvatoare, înnoda fire de contact provenite din alte galaxii. Creierul lor era o lumină firavă din lumi insondabile, care exila totul, mai puțin mica sămînță a iubirii. Și din ea au trăit pînă la sfîrșit. În ei murise totul, trăiau zi de zi doar emoții de contact. El atingea natura în exterior, ea pipăia obiectele în umbra unei încăperi. Dar scînteia nu murise. Întunericul uitării a dat naștere unui foc care a transmis căldură la distanțe imposibil de măsurat.

În sfîrșit puteau comunica, își puteau vorbi, se puteau atinge de departe. Puteau să-și spună povești, să-și spună ce aveau de spus fără să se teamă că îi aude sau îi vede cineva. Nici un ochi, nici o ureche, nici un creier uman n-ar fi înțeles niciodată acel limbaj. Așa au învins ei impactul distructiv al oamenilor. Întîlnindu-se la distanță, anulau spații, nimiceau curioși, ticăloși, geloși și pisălogi. În cele din urmă învinseseră. Au ales să existe în vis și nici măcar Hristos pe cruce nu-i putea împiedica să viseze. Și au visat. Doar că numai atîta n-ar fi fost de ajuns. Visul cu ochii deschiși rămînea dorință mîhnită. Trebuiau să facă asta cu mințile pierdute: abia atunci devenea realitate. Nebunia materializează aerul. Ei înțeleseseră lucrul ăsta și îl puseseră în practică. Înainte să se lase pradă uitării minții.

Bărbatul a pus la punct un pelerinaj în doi, plănuit de mult timp. Un drum pe muntele evitat de toți: Leagănul morților care plîng. E o mică vale încastrată sub vîrful unui munte. Vara acolo crește o iarbă foarte verde, o iarbă atît de scurtă și de tare, încît atunci cînd veneau păstorii cu turmele, caprele o mestecau cu mare greutate. Iarna albia văii se umple de zăpadă. Metri întregi de alb îngroapă chiar și blocurile de stîncă împrăștiate ici și colo, înalte cît niște clădiri. Primăvara în jurul pietrelor își dansează dansurile de împerechere cocoșii-de-mesteacăn, iar mai jos cei de munte, și toți cîntă pînă tîrziu în zori. Toamna vîntul coboară de pe munții din jur și pătrunde în dolinele săpate în vale, iar pîlniile de stîncă răsună așa de tare, că te apucă spaima. De aceea locul se cheamă Leagănul morților care plîng. Există mai mult de trei sute de doline, răspîndite peste tot. Se ivesc brusc pe pajiște, buze de stîncă calcaroasă deschise sărutului piciorului. Acele răni coboară sute de metri. Unele merg oblic în jos, așa că intri acolo și

cobori aproape mergînd. Înăuntru se deschid încăperi, nișe și bîrloguri prin care trec galerii subterane și coridoare răsucite ca niște spirale de durere. Dacă, din întîmplare, suflă vîntul în timp ce acolo jos e cineva, ființa aceea înnebunește și nu mai reușește să iasă, atît de îngrozitoare sînt urletele care se înalță din fluierele de stîncă. Într-un secol și jumătate, din sat au dispărut o sută două persoane. Oasele lor stau acolo jos, împrăștiate ici și colo între urletele vîntului, care sînt țipetele lor înainte de moarte. Dar acele voci sfîșietoare se pot auzi mai ales afară. Cînd Eol suflă cu putere, nu poți rezista în vale.

Într-o zi, pe la jumătatea lunii iulie a unui an apropiat de ultimul, bărbatul sihastru a scos-o pe femeie din penumbră și a dus-o la Leagănul morților care plîng. Au mers pe jos ore în șir, cabana era departe de locul acela trist. Ajunși în valea mică, deschisă precum căușul unei palme, bărbatul a mers spre un punct anume. Ea l-a urmat în tăcere. El s-a oprit în fața unei spărturi care, spre deosebire de toate celelalte, se deschidea într-un bloc de stîncă despicat de fulger. Bărbatul a arătat spre crăpătură, spunîndu-i umbrei tăcute să-și imprime bine în minte poziția acelei găuri. Tot așa cum femeia l-a sfătuit pe nepot să-și amintească bătrînul fag, bărbatul a sfătuit-o pe ea să nu uite hăul de la Leagănul morților. Au coborît înapoi ținîndu-se de mînă. Femeia s-a făcut din nou frunză și a zburat de pe ram.

Din ziua aceea nu s-au mai văzut. S-au văzut în alte și alte lumi și pentru existența lor finală a fost mai bine așa: cu un cadou de libertate și spațiu pe care și l-au oferit la sfîrșit. N-ar fi dobîndit niciodată pacea cu mintea ordonată, în mijlocul judecății societății umane. Înainte de judecata universală există judecata umană, pe care, în ciuda bunei-credințe, o doare în cot de orice respect și nu dă doi bani pe sentimentele altcuiva.

Întors la cabana mumiilor, bărbatul a început din nou să sculpteze personaje în trunchiurile copacilor, pe care le lăsa bine înrădăcinate în pămînt. Acolo se născuseră, acolo trebuiau să stea. Apoi scria. Cînd nu se plimba, nu sculpta și nu lucra pămîntul, stătea aplecat peste caietele cu învelitoare neagră și continua așa, cu creioane și stilouri, ore în șir. Din acele mii de pagini a rămas cîte ceva, cuvinte ale unei nopți fără sens. Dar cea mai mare parte s-a pierdut, devorată de foc. Însă asta e o altă

întîmplare, una atît de delicată, încît va ieși la iveală atunci cînd va veni momentul. Între timp acolo sus, la cabană, se întîmplau lucruri ciudate. Bărbatul a început să vadă imagini, siluete, obiecte care în realitate erau la sute de kilometri distanță și totuși acolo, în fața ochilor lui, apăreau și dispăreau în pragul ușii, în pădure, în luminiș, printre copaci. Toate aveau de-a face cu femeia din penumbră. Uneori îi vedea rochiile, pantofii, pisica. Adesea îi auzea vocea strigîndu-l, fredonînd sau plîngînd înăbușit. Lucrul cel mai ciudat care i s-a întîmplat a fost cu scrisorile de la ea. Scrisori frumoase, sfîșietoare, ajunse acolo sus într-un mod tulburător. Le-a descoperit din întîmplare într-o zi melancolică. O ceață de toamnă învăluia personajele din luminiș ca un abur, făcîndu-le să se miște pînă cînd începeau să pară vii. Bărbatul sculpta un corb eliberat din ciotul carbonizat al unui trunchi ce arsese cu un secol în urmă. În jur erau numai munți de rumeguș, talaș și așchii de lemn.

Bărbatul era obosit, asta se înțelegea din gesturile lui, lucra încet cu dălțile, îmbătrînea. Dintr-odată a observat ceva în luminiș. Rumegușul, talașul și așchiile de lemn deveniseră litere. Litere ale alfabetului care, așezate pe coala albă a ceții, formau cuvinte, iar cuvintele formau propoziții care formau texte mai mult sau mai puțin lungi, închegate și cu înțeles. Bărbatul a început să citească atent. Era ea: povestea, îi făcea mărturisiri, îl informa ce făcea, cum trăia, ce se întîmpla în umbra de singurătate cu care se înveșmîntase. Și apoi cum își simțea trupul și sufletul. Bărbatul s-a năpustit cu mîinile în talaș, a început să-l răvășească, să întoarcă paginile. În haloul acela parfumat de toamnă, pe colile imaculate ale ceții apăreau alte scrisori clare, precise.

De cealaltă parte a lumii, femeia din penumbră vedea un film derulîndu-se în întunericul camerei. Vedea ce făcea bărbatul acolo sus, la cabana mumiilor tatuate. Vedea lucrurile dorite, tot ce voia era acolo. Faptul că mintea uita voluntar începea să dea roade. Acum se vedeau, se auzeau, își vorbeau. Stăteau unul în celălalt. Anotimpul se schimba, soarele strălucea, visele deveneau realitate. În mormîntul unde nu auzeai, în întunericul unde nu vedeai, în golul unde nu vorbeai ei puteau în sfîrșit să se audă, să se vadă, să-și vorbească. Eliberați de închisorile lumii și de

cerberii care păstrau cheile, făceau ce-și doriseră dintotdeauna să facă. Avuseseră nevoie de nebunia liniștită a minților lor ca să învingă lumea ostilă și distanțele, dar cei doi Don Quijote noi reușiseră. Acum își consumau împreună viața rămasă fără să fugă, fără să se eschiveze, fără să se ascundă. Nu mai era nevoie. Deja fugiseră, se eschivaseră, se ascunseseră. Acum erau în plină lumină.

Acolo sus, la cabană, bărbatul citea scrisori în talaș. Iarna zăpada venea și îl acoperea, dar corespondența nu se întrerupea. Ea citea în umbrele care dansau noaptea pe pereți, clătinate de focul cuptorului. El citea în caietele cu coperte de culoare închisă și cu foi netăiate, pe care le umplea cu un scris mărunt. Pe acele pagini scria el povești. Pe multe i le dicta ea cuvînt cu cuvînt. El citea și auzea vocea femeii din penumbră în privirea unei ciute pe care o îmblînzise. Ciuta trecea în fiecare dimineață prin fața cabanei. Îl privea pe bărbat și fugea. Bărbatul a făcut-o să încetinească pasul aruncînd pe pămînt o bucată de pîine pe care o cocea în cuptor. Ciuta a mîncat-o. A doua zi, altă bucată. Ciuta a luat-o și pe aceea. După două luni mînca din mîinile bărbatului. Se întindea lîngă el, în fața cabanei, îl urma în plimbările lui.

A venit luna septembrie, cînd cerbii se împerechează și boncăluiesc noaptea. Ciuta nu era interesată de atențiile masculilor, stătea cu bărbatul la cabană. Masculii veneau s-o posede, iar ea se apăra, lovindu-i cu capul sau refugiindu-se în casă. Bărbatul a înțeles: în mintea antrenată să-l placă ciuta aceea era ea, femeia din penumbră. Venise acolo sus, cu înfățișarea ei delicată, ca să-i stea alături. Din cînd în cînd îi lingea fața și mîinile. Ciuta îi vorbea și el îi vorbea ei. Se înțelegeau. În cele din urmă a lăsat-o să doarmă în cabană. Noaptea îi auzea răsuflarea. O respirație calmă, lentă. Uneori suspina, ca și cum ar fi încercat-o niște regrete, sau tresărea. Poate că îi era frică, simțea vreo durere. Sau poate că era doar obosită.

La sute de kilometri de crestele în formă de cioc de acvilă, un arici a pătruns în camera aflată în penumbră. Locuia de mult timp în grădină, dar în ziua aceea a hotărît să treacă pragul casei. Ariciul cu trup gros și ace strălucitoare, ascuțite și dese a înaintat spre femeie. Iar ea, în loc să-l scoată afară, s-a aplecat să-l mîngîie. Rămăsese singură. Mai bine zis, o bună parte din zilele și nopțile

tăcute o petrecea singură. În special în ultimii ani, cînd fiica a observat procesul de uitare prin care trecea mintea mamei ei și progresiva sa renunțare la lume. Nemaiavînd încredere în femeia aceea devenită umbră și mister, îi luase nepotul, băiețelul care voia să se joace cu sculpturile din cameră. Poate că ea nici măcar nu și-a dat seama de absență, se gîndea la altele, de-acum trăia altundeva, ținea în mîini visul. Altceva nu-i trebuia.

Cînd a mîngîiat ariciul, acele lui nu i-au rănit palma și nici animalul nu și-a strîns corpul ghem ca să se apere. Dimpotrivă, la atingerea degetelor femeii, animăluțul s-a lungit, de parcă voia să devină mai întins, să fie mîngîiat pe o suprafață mai mare. Femeia l-a ridicat, ținîndu-l în căușul palmelor. Ariciul tremura de emoție și o privea țintă cu ochișorii lui blînzi. Ea a continuat să-l mîngîie, el, să se întindă, să se tolănească, să primească acea căldură.

Femeia avusese deja de-a face cu aricii care îi invadau grădina și s-a mirat că acesta nu se strînge ghem la atingerea intrusei, ci rămîne lungit frumos, ca să fie alintat. Ea a privit atent acei ochișori vicleni, care i-au dat de înţeles că era el, bărbatul de la cabană, plecat s-o caute sub o înfățișare secretă.

În viața fiecărui om există un animal care îi corespunde și îl însoțește, așa cum fiecare are un copac care-i seamănă și îi place. Bărbatul care se retrăsese era arici prin natura lui. Solitar, ursuz, admirator al nopții, imprevizibil, gata în orice ocazie să rănească cu acele sarcasmului, irascibil și atît de supărăcios, încît se putea închide „ca un arici“ săptămîni întregi. Ăsta era el, chiar dacă renunțase la ace și se obișnuise cu pielea lui netedă.

Din acel moment femeia a avut tovărășie pînă la sfîrșitul zilelor. Ariciul n-o părăsea nici o clipă: mînca orice, chiar și bobițele crocante ale pisicii. Era omnivor, detesta doar laptele: cînd l-a gustat, i-a fost groaznic de rău și n-a mai vrut să audă de el.

În același fel în care însinguratul de pe munte o văzuse pe ea în ciută, femeia îl identificase pe el în arici.

Nebunia liniștită pe care și-o induseseră amîndoi ca să nu mai suporte netrebniciile lumii, nici să le ofere cu generozitate pe ale lor, dădea roade. Înnebuniseră și puteau fi fericiți cu totul și în orice clipă. Nu mai existau renunțări dureroase, nici decupaje în

existență. În lipsa răului judecății, totul e posibil. Noaptea în camera din penumbră sculpturile de lemn se însuflețeau, prindeau viață, umblau, se plimbau. Păsările zburau, îndrăgostiții făceau dragoste, caii galopau, florile își deschideau corolele și înmiresmau aerul.

Dimineața totul era iarăși liniștit. Ariciul, cu privirea lui atentă și iscoditoare, părea că nu-și dă seama de nimic. Femeia îi vorbea, îl dezmierda, îi mîngîia boticul șiret, de ștrengar. Uneori îl lua în mînă și se uita fix la el. Își dădea seama că în dosul privirii poznașe o lumină abia perceptibilă dezvăluia ochi buni și obosiți, suferinzi din vremuri îndepărtate.

Sihastrul de la cabana misterioasă era acei ochi. Nu fanfaronul arogant și vanitos care își trăise viața ca un berbec, dărîmînd ușile anonimatului și făcînd lumea să plătească. Dar poate că era și asta, și multe altele. Oamenii sînt multe lucruri: în individ locuiește multitudinea și în fiecare dimineață cea care înfruntă ziua e o persoană diferită.

Timpul trecea. Ore, zile, luni deveneau ani – unul, apoi doi, trei și așa mai departe. Acolo sus nimic nu schimba ritmurile cotidiene ale bărbatului solitar. Pregătea lemnul, sculpta personaje în trunchiuri, se plimba împreună cu ciuta, scria. În zece ani de izolare a umplut un munte de caiete și în primul rînd a relatat în cele mai mici detalii ce i-au dictat mumiile în nopțile cețoase și halucinante ale ultimilor săi ani.

Ultimii trei au fost îngrozitori. În nopțile fără lună apăreau femeile uscate ce așteptau din vremuri îndepărtate în umplutura dintre pereți. Erau înspăimîntător de frumoase. Îl loveau cu curele de piele prevăzute cu catarame zdravene, îl insultau, îl scuipau în față. Bărbatul urla, blestema, căuta pușca. Ieșea, fugea în noaptea dureroasă și întunecoasă, iar femeile se țineau după el, îl înhățau, îl duceau înapoi înăuntru și, după ce îl brutalizau, îl obligau să le scrie povestea. O poveste lungă și tenebroasă, încă neterminată, precum și alte povești înspăimîntătoare care, deși nu-l implicau direct pe el, erau legate de strămoșii lui, oameni vinovați de delicte crunte și de o bestialitate care – acum o știa – reveneau cu promptitudine în vise oribile ce îl urmăreau din copilărie.

După vizitele nocturne ale mumiilor, bărbatul se trezea ca dintr-o transă, avînd încă stiloul sau creionul în mînă. Își pipăia corpul istovit, căuta mărturiile loviturilor, vînătăi sau răni, dar după bătaia femeilor nu-i rămînea nici un semn. Rămîneau caietele cu pagini scrise foarte mărunt după dictare. Bărbatul se întreba de ce se petreceau acele torturi nocturne, din ce motiv mumiile se purtau necruțător cu el și nu-i lăsau nici o urmă, doar cuvinte pe care să le transmită.

Cînd a terminat să le asculte și să le scrie poveștile, a înțeles. Atunci a găsit răspunsul la întrebări. Era moștenitorul involuntar al acelei adunături de oameni: prin venele lui curgea sînge de nebuni asasini, era un vlăstar de bestii nocturne care aduceau răul și moartea. Și pentru asta trebuia să plătească. „Blestemul“, mîrîiseră la sfîrșit mumiile, „se va desface cînd gena de nebuni asasini va fi nimicită de o femeie venită din altă lume“.

Aceşti naufragiați solitari, pe care existența în societate îi făcuse nefericiți, îi împinsese spre nebunie ca să-și suporte traiul, comunicau de-acum schimbînd imagini. Erau compleți, mulțumiți și împliniți. Adesea întunericul le străbătea inimile și totuși pînă la urmă se dovedeau a fi pașnici și desprinși de lume, pentru că se eliberaseră de creierul care gîndește. Doar în nebunie poți fi fericit. Cînd nebunia e prielnică, alungă dureri, suferințe, spaime și suplicii. Alungă totul și atunci trăiești euforic. Dacă nebunia e îndreptată în sens contrar, au neplăceri și cel posedat de ea, și cel ce îi stă alături.

Sus, la cabana mumiilor, viața bărbatului avansa în ritmuri consolidate de aproape zece ani de refugiu. De cealaltă parte a lumii, femeia din penumbră trăia pășind pe vîrfurile degetelor în încăperea mare și întunecoasă, în compania unui arici și a statuilor de lemn. Fiecare știa de celălalt, știa ce voia să știe, ce voia să-și imagineze. Erau lucruri frumoase. Ca să se privească în ochi, unul se uita la ciută, cealaltă, la arici. Își vorbeau, trăncăneau lucruri foarte personale, cu replici, gesturi afectuoase, sărutări și mîngîieri între un arici și o ciută.

Animăluțul nu mai înțepa, acele i se teșiseră, i se aplatizaseră, i se neteziseră. Ciuta nu mai fugea, se mișca în esența minimală a unui spațiu umbros. De-acum sihastrul și femeia prizonieră nu

mai aveau unghiuri ascuțite. Nici vîrfuri, nici lame nu se mai izbeau de corpurile lor sau de ale altora.

Le fuseseră teșite, rotunjite, curățate ca pietrele în rîu. Rîul vieții îi consumase, îi redusese la esență. Apoi apa se umflase și îi luase cu ea, îi rostogolise, îi împinsese. Ultima lovitură îi ridicase și îi aruncase undeva la loc uscat. Acolo sus, în irealitatea celui din urmă soare, bietele suflete își ștergeau corpurile consumate și mute. În acest rol nebunesc se cuibăreau bine și nimeni nu putea să-și vîre nasul în treaba lor. Cu nebunii nu e bine să te încurci. Pe cei periculoși îi închid, dar ei erau blînzi. Numai că filmul era pe terminate, bobina mai avea peliculă doar pentru cîteva rotiri.

Într-o dimineață de mai bărbatul s-a trezit. În timp ce se dădea jos din pat, a realizat că picioarele îi sînt slabe. I se subțiaseră, iar genunchii îi păreau niște mere înfipte în bețe.

„M-am îmbolnăvit“, s-a gîndit el.

Avea dreptate: își provocase singur boala înăbușindu-și sănătatea prin propria voință: să se îmbolnăvească și să termine, să se îndepărteze de tot și toate. A vrea să dispari, formula magică pentru a te îmbolnăvi cu adevărat. Bărbatul nu și-a încetinit ritmul de viață, a continuat să scrie, să sculpteze figuri, să vorbească cu ciuta lui, să culeagă povești și lovituri de curea de la mumii, să le reproducă pe primele în caiete. În unele nopți fără lună, cînd în jurul cabanei dansau fantome, a continuat să urle.

De cînd și-a observat subțirimea picioarelor, a început să facă pelerinaje la Leagănul morților care plîng. Ajungea acolo sus, arunca niște priviri rapide în jur și cobora. Făcea traseul ăsta de două-trei ori pe săptămînă, iar din cînd în cînd se ducea în sat pentru nevoile obișnuite: provizii, benzină pentru generator, caiete, creioane… Trecea să-și salute prietenul, singurul care-i rămăsese devotat. El îi cumpăra marfa. Singuraticul nu vorbea, doar gesticula.

Într-o zi de iulie prietenul l-a văzut apărîndu-i în casă dimineața devreme. Slab, cu privirea fixă, căra în spinare un coș de nuiele pe care l-a golit pe podea: erau caietele lui, peste o sută. Mai exact, o sută șase. Două dintre ele, foarte grele, le ținea în cămașă. Cînd i le-a înmînat prietenului, a spus că pe acelea trebuie să facă în așa fel încît să le publice. În ele erau incluse și indicațiile pentru editor. Cu toate celelalte putea să facă ce voia,

dar ar fi fost mai bine să le ardă, erau lucruri periculoase, puteau face rău.

Nu mai fusese atît de volubil și de lucid din epoca lui de glorie. În ciuda nebuniei sale, judeca. I-a povestit prietenului despre un scriitor care, înainte să crape, l-a sfătuit pe un individ să-i ardă manuscrisele. Dar individul nu le-a ars și astfel ele au devenit cărți, opere importante. El, în schimb, putea să le ardă sau să le păstreze, treaba lui ce făcea. Era de ajuns să le dea la publicat pe cele groase. La sfîrșit i-a dat un bilet cu o adresă, fără expeditor: trebuia să-l pună într-un plic și să-l trimită.

Din momentul acela a amuțit complet, și-a aruncat coșul de nuiele pe umăr și a ieșit. Prietenul a rămas împietrit, a încercat să-l strige, să-l oprească, a alergat după el, dar bărbatul nu se mai vedea pe drum, așa că s-a întors în casă și a stivuit caietele într-un colț. Își făcea griji pentru sănătatea și soarta prietenului său și a decis să facă ceva. Dar ce? Omul nu era zdravăn, putea deveni violent. Sihastrul a urcat la cabană și nu s-a mai întors în sat. A trecut luna iulie, a început și s-a terminat luna august. Viața bărbatului era pusă sub semnul întrebării. Cînd? Unde? Cum? Știa, simțea că e bolnav. Cînd se apropie sfîrșitul, simțurile ți se ascut. Continua să piardă în greutate! Cîți prieteni a însoțit el la cimitir în viața lui! Și la ei începuse tot cu pierderea în greutate. După cîteva luni erau în pămînt. Unii au fost duși la crematoriu: cenușa într-o urnă și gata. Cei mai norocoși au fost risipiți pe pajiște. El însuși împrăștiase un băiat pe munte. Acum era rîndul lui, dar n-ar fi acceptat funeralii sau incinerare. Tot l-ar fi detectat. Nu, el voia să dispară, să nu fie nimic, nici măcar amintire. Dacă ar fi murit subit de infarct sau de o criză de vreun soi sau altul, puteau face tot ce voiau. El nu-și prețuia corpul, întotdeauna îl dezgustase. Dar atîta timp cît putea să hotărască, știa ce alege. Așa că de două sau trei ori pe săptămînă urca pînă la Leagănul morților care plîng: voia să verifice cît timp o să-l mai ducă picioarele pînă acolo sus. Nu i-ar fi plăcut să se trezească într-o dimineață și să-și dea seama că nu mai e în stare de asta. Prin acele excursii își verifica mersul, își controla rezistența, își evalua forțele și între timp slăbea.

Într-o zi a intrat în deschizătura creată de fulger. Nu era pentru prima oară cînd explora dolina. Pătrundeai în ea aproape

mergînd. Coridorul cobora cel puțin optzeci de metri înainte să devină orizontal. Putea fi de ajuns. Acolo jos era ca un fel de bancă de piatră pe care să te așezi. Dacă înălțai capul, puteai să vezi o bucată de cer și să simți vîntul. Era un loc bun pentru a muri, pentru a dispărea.

Între timp a venit luna octombrie, frunzele cădeau din belșug și mureau pe pămînt ca oamenii. În ziua de 27 sihastrul a făcut penultima călătorie la Leagăn. În acea zi a înțeles că ajunsese la capăt, că nu mai avea multă energie. A coborît încet-încet la cabană, uluit că nu simte nici o durere. Demonul acela obscur îl devora fără să-i facă rău.

A doua zi dimineața, pe 28 octombrie, a privit soarele înălțîndu-se pe cer, apoi s-a gîndit să scoată mumiile dintre pereți, să le facă să dispară, să le fărîmițeze cu toporul, să le ardă. Dar s-a răzgîndit și le-a cruțat. Și sînt în continuare acolo, în umplutura dintre pereți, așteptînd următorul locatar.

Personajele din luminiș nu, ele nu aveau să-i supraviețuiască. Reprezentau ființe umane, oameni prefăcuți, falși, în care nu puteai avea încredere, băgăreți pe care îi întîlnise în timpul vieții și care îl obligaseră să se retragă, oameni în care se recunoștea. Toți din același aluat, toți la fel. Fiecare urma să dezvăluie răul ascuns în el. Era doar o chestiune de timp. Așadar, trebuiau să dispară toți, chiar și animalele și păsările sculptate, care nu aveau nici o vină. A luat canistra cu benzină și a pornit la drum.

Peste cîteva minute luminișul ardea și după cîtva timp era doar un foc mare. Personajele lui, mai mult de patru sute, ardeau repede și fără scăpare, așa cum mistuise și el viața. Prieteni și dușmani se contorsionau spasmodic în dezlănțuirile și văpăile rugului.

În timp ce se îndepărta, luînd-o pe cărarea spre Leagănul morților care plîng, i s-a părut că-i aude urlînd, pe unii chiar blestemînd și insultîndu-l. Bărbatul nu mai avea putere, mergea încet, îl podidea o sudoare rece, adesea se oprea. Auzea trosnetul rugului tot mai departe de el.

Ciuta îl urma agitată. Părea să știe, sărea, țopăia, se interpunea între el și cărare. Spunea „Nu“. Sihastrul înainta, urca. Urca pentru a coborî în despicătura stîncii. Nu există urcuș căruia să nu-i urmeze un coborîș. O știa, așa era existența.

A ajuns în albia văii după-amiaza tîrziu. S-a așezat pe un bolovan din apropierea dolinei. S-a uitat în jur. Toamna cobora, umbre tăcute se lăsau peste îngrămădirea haotică de stînci mari și albe. Blocuri înalte cît casele formau un ținut dezolant, fără voci, fără sunete, unde nu exista timp. Locuințe reci, lipsite de uși și ferestre, își așteptau chiriașii din alte lumi. Așteptau o viață care nu putea exista, închisă de milioane de ani în eternitatea pietrei. Totul era nemișcat. Un soare vlăguit și trist s-a supus apusului inevitabil. Bărbatul i-a urmărit traseul pînă cînd securea muntelui l-a tăiat cu totul. Ultimul soare dispăruse și el n-avea să mai vadă altul. Soarele răsărea și apunea, a doua zi urma să apară din nou acolo sus, dar nu și el, el avea să ajungă în viscerele muntelui, ocrotit și ascuns ca atunci cînd se odihnea în burta mamei. Dar acum fără naștere. Ar fi fost mai bine să nu se fi născut nici atunci. Sau să se fi născut mort. Ar fi fost mai bine. Dar de-acum era tîrziu. Oricum se pregătea să se întoarcă într-un pîntec matern, în cel al pămîntului, și de acolo n-o să mai iasă niciodată. A respirat adînc. Ciuta, ghemuită alături de el, și-a lăsat capul pe genunchii lui. El a mîngîiat-o. Ea a rămas nemișcată. Înțelesese. Umbrele serii au coborît, împiedicîndu-l pe bărbatul acela să vadă ochii lucioși ai ciutei în timp ce-i dădea o sărutare pe bot. El a dat să se ridice. Animalul și-a înălţat capul de pe genunchii săi și apoi și l-a lăsat în buruienile uscate. Bărbatul s-a sculat în picioare și a pornit-o spre dolină. La intrare, o ultimă privire spre înserare. Fără să-și miște botul de pe pămînt, ciuta i-a urmărit mișcările cu ochii oblici pînă cînd bărbatul a dispărut, înghițit de întunericul despicăturii. Era perioada în care pămîntul înghețа, în curînd urma să cadă zăpada ce va acoperi ținutul acela de case fără uși. Lumea aceea dezolantă și geroasă, unde nu exista decît vocea morților ridicată de vînt, urma să dispară pînă în vara următoare.

După cîteva zile, la mulți kilometri de Leagănul morților care plîng, de cealaltă parte a lumii, o femeie ținîndu-și fiul de mînă a bătut la ușa unei case. Casa mamei ei. Nimeni n-a deschis, nimeni n-a răspuns. N-o mai văzuse de două zile, nici nu mai vorbise cu ea. S-a îngrijorat. A forțat ușa, a intrat: femeia penumbrei era rece. Stătea pe canapea, încremenită în rigiditatea morții, palidă,

cu chipul relaxat, înconjurată de sculpturi de lemn de diverse dimensiuni. Era încă frumoasă. Părea că doarme. Strîngea în mîna stîngă, pe partea inimii, o statuetă: doi îndrăgostiți așezați unul lîngă altul, îmbrățișați duios. Pe masă, un bilet deschis, cu plicul alături, sfîșiat. Timbrul dezvăluia numele unui sat îndepărtat. Pe bilet, puține cuvinte. „Pentru tot ce-a fost, pentru nimicul ce rămîne. Totul rămîne nimic. Fie ca rugina lumii să nu șteargă visurile noastre, ca pulberea timpului să nu acopere iubirea noastră. Pentru mulți ani de amintiri.“ Mai jos, un „Mulțumesc“.

Lîngă canapea, cu lăbuțele în aer, stătea ariciul, mort și el. Prin cine știe ce fenomen misterios, animăluțul își lepădase acele pe podea. Pe toate, de la primul pînă la ultimul. Gol, rozaliu și neted, era ca și cum, înainte să moară, ar fi vrut să depună armele. Spade, cuțite, sulițe, ghimpi – nu mai era dotat cu nimic, nici pentru apărare, nici pentru atac. În moarte te odihnești, nu mai trebuie să ataci și nici măcar să te aperi. Moartea depune arme, dezamorsează bombe, scuipă cuțite și spade, scoate ghimpi.

Luna octombrie s-a terminat în grabă, nu mai era mult din ea. În prima săptămînă din noiembrie a nins. Albul a îngropat totul sub un strat de cîțiva metri.

La Leagănul morților care plîng abia dacă se mai distingea cîte un bloc de stîncă. Pe fundul dolinei, la capătul lumii și al vieții, un bărbat bătrîn și obosit, care se distrusese singur, începea să se usuce și să devină mumie, la fel ca femeile din umplutura dintre pereți. El purta tatuajele pe suflet, nu pe corp, și poate că în sfîrșit acolo jos avea să se odihnească în pace.

Mă numesc Protti Maurizio, zis Icio del Duràn, am șaizeci și șase de ani și nu mă pricep foarte bine să scriu. Cînd a dispărut, prietenul meu avea șaptezeci și șase, cu zece ani mai mult, și îi arăta pe toți. Știam că înnebunise, de aceea îl țineam sub observație. El nu știa că-l țin sub observație și ce noroc că nu știa. Unul ca el era în stare de orice, mai ales cînd mintea a început să-l facă să vadă spirite, umbre și năluci care-l loveau. Am început să-l supraveghez din ziua cînd l-am văzut că apare acasă la mine, slab, bolnav și cu privirea rătăcită. În mod sigur avea cancer, asta-i părerea mea. Mi-a adus un coș de nuiele plin cu caiete, o sută șase, toate scrise de la cap la coadă. A stat acolo cu mine mai mult de două ore, explicîndu-mi de-a fir a păr ce trebuia să fac cu ele atunci cînd el n-o să mai fie. Se vedea clar că n-o s-o mai ducă mult, era tare slab și plăpînd. După zece ani acolo sus, singur, părea un schelet. M-a făcut să sufăr îngrozitor să-l văd așa. Eu țineam la el, chiar dacă uneori, înainte să înnebunească, se purta urît cu mine. Era nervos pentru că i se părea că nu face nimic bun și era supărat pe lume, de-aia îi sărea țandăra și-mi spunea vorbe grele. Se descărca pe mine, iar eu tăceam, înduram, știam că sînt doar niște crize de furie provocate de înfrîngerile lui și că, în fond, nu era un om rău.

În ziua cînd a venit cu caietele m-a pus să-i promit că o să fac ce-mi cerea. Eu nu voiam să promit nimic, voiam să se ducă la spital, dar nici nu puteam încerca, mă fixa cu niște ochi că picai jos dacă îi priveai. Aveai impresia că ochii ăia văzuseră infernul. Atunci, chiar în ziua aia, după ce a răsturnat un coș cu caiete pe podea, mi-a zis că pe două trebuia să le dau la publicat. Mi-a spus să merg la o editură. Caietele pe care trebuia să le duc să fie citite le ținea în cămașă. Poate că erau preferatele lui. Mi-a notat pe hîrtie adresa editurii din Milano. Cu celelalte caiete puteam să fac ce voiam. S-a gîndit un pic și a spus că era mai bine să le ard, puteau fi periculoase. Ca să mă convingă, mi-a spus povestea

unuia al cărui nume nu mi-l amintesc. Tipul ăsta, ajuns în pragul morții, l-a sfătuit pe un prieten să ardă tot ce scrisese. Numai că ăla n-a ars absolut nimic și, ca urmare, mănunchiurile de foi au devenit cărți faimoase. Eu i-am răspuns că dacă acel scriitor voia să-și ardă lucrurile, putea s-o facă singur, să nu însărcineze pe altul. Ce discursuri erau astea? Dacă vrea cineva să ardă, arde și nu-i implică pe alții, fiindcă riscă atunci ca ăștialalți să nu ardă nimic. Eu măcar am fost onest și, în afară de cele două caiete groase și altele două, pe care le-am păstrat, le-am aruncat pe toate în sobă, dar mai înainte am citit cîteva: numai chestii de să faci pe tine. Și pe cele două groase le-am citit. Unul e ăsta în care am vrut să-mi spun și eu părerea după ce am vorbit cu editorul. Celălalt e o istorisire cu mumii.

E povestea a trei femei omorîte, cu inscripții pe piele. În caiet prietenul meu spune că povestea i-au spus-o mumiile și de-acolo înțelegi că înnebunise. Oricum, imaginație avea dacă inventa asemenea povești. Cartea asta, unde las și eu cîteva rînduri ca să explic niște chestii, prietenul meu o scrisese ca și cum ar fi fost un jurnal. Relata povestea cu claritate, spunînd „eu așa și pe dincolo“. Editorul mi-a explicat că asta se numește scriere la persoana întîi, dar că în cazul prietenului meu era mai bine să fie modificată și să scrie ca și cum ar fi povestit-o un altul. Eu am zis să facă așa dacă el considera că e corect. Și așa a făcut.

Revenind la ziua în care a golit coșul pe podea, după ce mi-a explicat totul, a tăcut vreo oră, cu privirea ațintită la perete. Apoi a plecat. Din momentul acela am urcat aproape în fiecare zi la cabană ca să văd ce face, dar fără să mă arăt. Îl urmăream de departe cu binoclul pe care mi-l dăruise el cu douăzeci de ani în urmă. Înnebunise cu adevărat, bietul meu prieten. Vorbea ore în șir cu o ciută și o mîngîia și o săruta pe bot ca și cum ar fi fost o femeie. Apoi vorbea cu o pădure de oameni, niște persoane pe care le scobise în trunchiurile copacilor. Și după aceea scria, îl vedeam prin fereastră cum scrie în caietele alea. Mă apropiam, trecînd peste împrejmuire, pentru că nu mai avea cîinele ăla care lătra. Cîinele murise cu ceva timp în urmă și el îl îngropase. Mi-a spus asta o dată, cînd a coborît pentru cumpărături. Cît a mai plîns după cîinele lui! În ultima vreme avea ciuta aia care-i vorbea și nu mai plîngea după cîine. L-am supravegheat de pe la

jumătatea lui iulie, cînd a apărut cu coșul la mine în casă, pînă în ziua aia de 28 octombrie, cînd l-am văzut vîrîndu-se într-o despicătură care cobora în pămînt în timp ce acolo jos, în preajma cabanei, pădurea ardea. Poate că aș fi reușit să-l împiedic, să-l opresc, dar ce rost avea? De-acum era terminat, bolnav, bătrîn, obosit și nebun. După părerea mea, a vrut să se îngroape singur, pentru ca nimeni să nu-l găsească și să nu-l fută la cap chiar și mort. Eu cred că a făcut bine. Cînd a intrat în dolină, în fața lui stătea ghemuită ciuta, care-l privea fix. Sărmanul animal părea că plînge. Am vrut s-o gonesc, dar după aia m-am gîndit că stătea bine acolo, veghindu-și stăpînul.

După cîteva zile a nins. A nins atît de mult, încît totul a fost îngropat sub zăpadă, chiar și munții. Eu nu m-am mai dus acolo sus, era imposibil, era pericol de avalanșe. Însă eram sigur că ciuta se întorsese în păduri. Toată iarna m-am rugat pentru sufletul prietenului meu. Doar eu știam unde se întinsese să moară. Mă rugam ca măcar acolo jos, în inima pămîntului, să aibă parte de pace, pentru că în viață, la suprafață, nu avusese niciodată. În ultimii zece ani îl împungea un ghimpe în privința căruia nu m-am lămurit niciodată. Era ceva trist, ca un fel de durere care-l chinuia, o chestie care-l apăsa pe inimă ca un bolovan. Bietu' om, ce viață îngrozitoare a avut! Dacă nu citeam acele foi, nu mi-aș fi imaginat niciodată că avusese un trai atît de mizerabil. În cele din urmă, ca să nu distrugă totul, să nu le facă rău altora, a preferat să dispară. Nici familia lui nu știe unde e și poate că ălora nici nu le pasă. Dar eu știu și n-o să uit cît oi trăi.

În primăvara asta țineam sub observație zăpada, așa cum în ultimele luni îl ținusem sub observație pe el. Așteptam să dispară ca să mă pot întoarce la dolină și, eventual, să cobor în ea, să văd unde era, ce se întîmplase. A trebuit să aștept pînă la jumătatea lui iunie ca să se topească toată. Apoi, încet-încet, pentru că am făcut un infarct, am urcat pînă acolo sus. Prima chestie pe care am văzut-o a fost ciuta sau, mai bine zis, ce rămăsese din ea. În fața dolinei erau doar oasele bietei făpturi. Rămăsese ghemuită acolo unde își văzuse stăpînul ultima dată și murise de foame, lăsînd zăpada să o îngroape. Iarna o prăpădise și acum doar oasele mai rămăseseră din ea. Încă avea capul întors spre gura despicăturii, parcă voia să vadă dacă îi apare cumva stăpînul. M-

am așezat în fața despicăturii și am văzut că se putea coborî fără nici un risc. Atunci am coborît cu grijă pînă la capăt. Înăuntru nu se vedea mare lucru, dar se vedea. Cînd am ajuns în locul unde terenul devenea orizontal, l-am văzut imediat pe partea dreaptă. Prietenul meu era acolo, așezat pe un fel de lespede, cu mîinile pe genunchi și spinarea rezemată de perete. Avea ochii deschiși și privea drept în față, ca și cum ar fi vrut să străpungă stînca și să vadă cerul cu ei. Barba îi era lungă, o barbă de luni de zile, și el părea un băț, atît era de slab și de vlăguit. Bietul meu prieten, cine știe cît timp îi luase ca să moară! Am aprins bricheta ca să-l văd un pic mai bine și i-am ridicat-o în dreptul ochilor: acum erau buni și pașnici, nu mai erau lamele alea care te străpungeau cînd era viu. Acum era împăcat. L-am îmbrățișat pe prietenul meu, avînd grijă să nu-l răstorn. Era rece, dar uscat și întreg, uscat ca o bucată de lemn. Părerea mea e că acolo jos sînt curenți slabi de aer care usucă pielea, altfel nu s-ar fi conservat atît de bine. L-am mai strîns o dată în brațe, apoi m-am întors sus și acolo am văzut iarăși ciuta. Atunci mi-am scos cureaua de la pantaloni, am făcut o boccea de oase – cu tot cu capul – și am dus-o jos, la picioarele lui, pentru că mi se părea drept ca ei doi să stea împreună. Apoi m-am întors din nou sus și am acoperit deschizătura cu un bolovan. Cred că n-o să mă mai duc în vizuina aia unde odihnește prietenul meu.

Mi-am ținut o parte din promisiune cînd i-am dat caietul editorului, dar conștiința mea nu era liniștită. Caietele care trebuiau să devină cărți erau două, nu unul. Pînă nu-l rezolvam și pe celălalt, nu eram împăcat. El voia ca lumea să știe în detaliu povestea mumiilor închise în umplutura dintre pereți. Celelalte caiete le-am pus pe toate pe foc. Alea erau cu siguranță chestii care te puteau face să tremuri din toate încheieturile. Le vindeam și eram aranjat. Dar eu nu sînt un trădător, ca ăla care n-a ars hîrtiile prietenului său. El îl sfătuise să le ardă. Nu așa se face. Eu sînt corect și loial și le-am ars. Așa se face.

Din toată întîmplarea asta în sufletul meu o să rămînă imaginea prietenului meu în dolină. Mi-ajunge. Între timp mă gîndeam: „Ce să fac, ce să nu fac?“. În cele din urmă i-am dat editorului și povestea cu mumiile. Puteam și să aștept, dar, cum am spus deja, cînd aveam patruzeci și nouă de ani, am făcut un

infarct. Acum am șaizeci și șase și se poate întîmpla să mai fac unul. Sînt singur, nu am prieteni. Singurul pe care-l aveam nu mai e, iar alții nu există. E mai bine să nu risc. Așa că am cedat ambele caiete, iar dacă mi se întîmplă ceva, promisiunea pe care i-am făcut-o nu rămîne vorbă goală. Cu lucrurile astea nu se glumește. Acum nu mai am tovărășie, iarna se apropie și eu am rămas singur. Cel puțin cînd era el, chiar dacă stătea ascuns acolo sus, mă duceam să-l urmăresc, știam că e viu, se mișcă, face ceva. Mi-a lăsat cheile casei lui din sat și am intrat o dată, dar n-o să mai intru niciodată. Acolo, înăuntru, erau lucrurile lui, cele pe care le lăsase. Peste tot, praf de un deget. Și premiile pe care le prețuia așa de mult erau acolo, atît de pline de praf, că stîrneau rîsul. Un om e valoros pentru ceea ce face și îndură în viață, nu pentru premiile care i se dau. Îmi spunea că premiile nu le cîștigi, ți se dau. Ți le dau cei puși să decidă cui să dea premii. Am văzut uneltele lui de lucru, tot felul de dălți drepte și curbate pe care nu le luase acolo sus. Mi se părea că stau în mijlocul viselor pe care le avea și le povestea. Dălți, praf și pînze de păianjen. Nici o lumină în afară de cea care intra pe ferestre. Bietul prieten, casa lui devenea precum cele pe care le visa! Totul se sfîrșise. Într-un colț erau grămezi de corzi și pitoni, toate acoperite de praf. Scrisese cu o pensulă pe peretele atelierului o frază care m-a pus pe gînduri: „Puterea ca să trăiești ți-o dau ceilalți. Ceilalți pot să te lase fără putere“. Dedesubt era semnătura lui.

Și el îmi dădea mie putere. Acum am mai puțină. Nu știu cît o să mai trăiesc și nu mă interesează. Am avut prea puțin noroc în viață, dar nu mă supăr. Aștept să vină momentul cu capul sus, cu conștiința împăcată. Cu el mi-am reglat socotelile. Cu alții nu, dar cu el da. Cînd o să se întîmple, o să plec liniștit. Și eu sînt sătul. Avea dreptate cînd spunea că pe lumea asta n-ai decît de pătimit. Sper ca dincolo să fie ceva, așa cum am fost învățat. Așa o să mă întîlnesc cu mama și cu tata și cu toți prietenii mei morți. Și cu el, pe care o să-l iau deoparte și-o să-i spun în sfîrșit toate lucrurile pe care nu i le-am spus niciodată cînd eram amîndoi în viață. Pentru că și eu mă număr printre ființele umane și ființele umane nu-și spun niciodată totul, distrugînd, cum predica el, armonia lumii.

Închei această carte începută cu multe luni în urmă – mai precis, pe 12 august 2010. Nu mi-a fost ușor să o duc pînă la capăt, pentru că e o carte care nu seamănă deloc cu cele care au precedat-o. În caz că aș fi întrebat dacă sînt mulțumit, aș răspunde: „Nu“. Ca, de altfel, în cazul tuturor celorlalte. Doar naivii sau proștii sînt mulțumiți de ceea ce fac. Și nici măcar asta nu e adevărat. Eu sînt naiv și prost, dar nu sînt niciodată mulțumit de ceea ce fac. De nimic nu sînt mulțumit – poate fiindcă îmi dau seama că toate sînt rahaturi și eșecuri. Dar scrisul mă ajută să trăiesc și ăsta e un motiv bun ca să faci ceva. O mînă de cuvinte, niște sculpturi, o băută, cîteva plimbări, o escaladă ici și colo, iar între timp aștept în continuare să mă strecor și eu în dolina finală, la fel ca protagonistul acestei cărți, dat fiind că mă aflu de șaizeci și unu de ani în dolina (ca să nu spun cloaca) vieții. Și acum să trecem la următoarea, fără speranță și fără disperare, cum spunea Isak Dinesen.

m. c.

Erto, în 2 noiembrie, Ziua Morților, 2011